יודען, געדענקט, אז דער קאמף געגן די רדיפות אויף יודען אין דייטשלאנד דויערט!

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

NAJER FOLKSBLAT

היינט 20 זייטען

פרייז 30 גראשען

נייער פאלקסבלאט

№ 185	לאדז, פרייטאג, י' מנחם אב תרצ"ה	דרייצענטער יאהרגאנג	Łódź, Piątek, 9 sierpnia 1935 r.	№ 185

אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71 — Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71.

ליקווידירט דער פויליש-דאנציגער סכסוך

דאנציגער סענאט צוריקגעצויגען די פעראָרדנונג וועגען אָפּשאַפען דעם צאָל. — דער צאָל אין דאַנציג וועט געצאָהלט ווערען אין פוילישע וואלוטע

נעכטען אונטערגעשריבען געווארען דער פויליש-דאַנציגער פראטאקאל

דאַנציג, 8 (ספ. טעל.)

עס איז אַרויסגעגעבען געוואָרען פאָלגענדער געמיינזאַמער אָפיציעלער קאָמוניקאַט:

מיט'ן ציל צו בעזייטיגען די שוועריגקייטען, וואָס זענען ענטשטאַנען אין דער לעצטער צייט אין די פויליש-דאַנציגער בעציהונגען און געהענדיג אויף דער ליניע פון דירעקטער פאַרשטענדיגונג, אַזוי ווי דאָס איז געשעהען אין די לעצטע צוויי יאָהר, זענען די בעפולמעכטיגטע פאָרשטעהער פון דאַנציג און פוילען געקומען צו אַ פערשטענדיגונג, בכדי צו געפונען אַנ'אופן פון לעזען די שוועריגקייטען.

די אונטערהאַנדלונגען זענען געפיהרט געוואָרען מצד פוילען דורך די מיניסטאָרען פאַפע און ראָמאַן, מצד דאַנציג דורכ'ן פרעזידענט פון סענאַט גרייזער, ווי אויך זיין מיטאַרבייטער פאַר אויסערליכע ענינים בעטכער.

דאַנציג, 8 (ספ. טעל.)

היינט איז אונטערגעצייכענט געוואָרען דער פויליש-דאַנציגער פראָטאָקאָל.

אויפ'ן יסוד פון פראָטאָקאָל: 1) ציהט דער דאַנציגער סענאַט צוריק די פעראָרדנונג פון 1-טען ד.ח. וועגען אָפּשאַפען דעם צאָל אויף אייניגע אַרטיקלען. 2) דער צאָל וועט אין דאַנציג גענומען ווערען אין פוילישע זלאָטעס. 3) צוליב דעם ווערט צוריקגערופען די פוילישע פעראָרדנונג פון 18 יולי.

דער צייטווייליגער צושטאַנד אויפ'ן געביט פון באַהן-אָפּצאָהל אין זלאָטעס איז פון ביידע צדדים בעשטעטיגט געוואָרען.

דאַנציג, 8 (ספ. טעל.)

די פוילישע דעלעגאַציע פון ראַט פון פאָרט האָט אַריינגעטראָגען א פאָרשלאַג וואָס פאָדערט איינצופיהרען די פוילישע וואַלוטע אין דער ווירטשאַפט פון ראַט פון פאָרט. דער פאָרשלאַג וועט בעטראַכט ווערען דורך ביידע דעלעגאַציעס פון ראַט פון פאָרט.

צעהנדליגער יודישע געשעפטען צוראַבירט אין דאַנציג

פוילישער גענעראַל-קאָמיסאַר טראָגט אריין אַ נאָטע

דאַנציג, 8 (יט"א טעלעגראַפיש)

פון זיכערע קוועלען דערוויסט מען זיך, אַז די פאָליציי איז געווען אינפאָרמירט וועגען דעם אָנפאַל וואָס גרייט זיך אויף די יודען, און דאָך האָט זי נישט אונטערגענומען קיין שום שריט בכדי אויסצומיידען דעם פאָגראָם.

עס זענען פולשטענדיג צוראַבירט געוואָרען עטליכע צעהנדליג יודישע געשעפטען, דאָס רוב פון פוילישע בירגער. דער פוילישער גענעראַל-קאָמיסאַר טראָגט אַריין אַ נאָטע וועגען דעם דאָזיגען פאָגראָם.

לעוואָניעווסקי הויבט היינט אָן דעם פליה מאָסקווע — סאַן פראַנציסקא

מאָסקווע, 8 (ספ. טעל.)

נאָך דעם איבערפיהרען קיין מאָסקווע דעם אעראָפּלאַן ס.ס.ס. — 0,25, וועלכער האָט נישט אויסגעהאַלטען דעם פרוב אין דעם פליה מאָסקווע—סאַן-פראַנציסקא, איז דער אעראָפּלאַן שוין ווידער מאָנטירט געוואָרען און צוגעגרייט צום פליה דורך דעם פילאָט גראמאוו.

לעוואָניעווסקי האָט אָפּגעהאַלטען אַ רייה קאָנפערענצען מיט די אינזשיניערען-קאָנסטרוקטאָרען, אָנווייזענדיג זיי אויף די פעהלערען פון מאָטאָר. עס איז דאָרט אַריינמאָנטירט געוואָרען אַ מאָטאָר פון אַ אַנדערען טיפ.

דער טערמין פון נייעם פליה איז בעשטימט געוואָרען אויף היינט.

תשעה-באב אדורך אין ירושלים רוהיג

ירושלים, (יט"א טעלעגראַפיש)

ערב תשעה-באב האָבען זיך ביים כותל-מערבי פערזאַמעלט טויזענטער יודען, מען האָט געזאָגט תהלים. קיין אינצידענטען זענען נישט פאָרגעקומען.

אַנ'אַראַבישער נאַציאָנאַל-פאָנד

ירושלים, 8 (יט"א טעלעגראַפיש)

די אַראַבער האָבען געשאַפען אַ נאַציאָנאַל-פאָנד, וואָס וועט האָבען די אויפגאַבע אויסצוקויפען באָדען אין ארץ-ישראל.

לעגאַליזירט די „יודענשטאַאטס פאַרטיי"

ירושלים, 8 (יט"א טעלעגראַפיש)

נאָך לאַנגע בעמיהונגען האָט די ארץ-ישראל-רעגירונג ענדליך לעגאַליזירט די יודענשטאַאטס-פאַרטיי, גראָסמאַניסטען.

עודף פון אַ האַלבען מיליאָן פונט אין חודש מאַי

ירושלים, 8 (יט"א טעלעגראַפיש)

די ארץ ישראל-רעגירונג האָט פערעפענטליכט אַ בעריכט, לויט וועלכען דער עודף פאַר'ן חודש מאַי בעטרעפט אַ האַלבען מיליאָן פונט.

דער וואַהל-יאַריד ביי יודען

ווי אַזוי זעהען אויס די שאַנסען אין לאָדז

ס'דערנענטערט זיך דער טערמין פון 19 אויגוסט ווען די וואַהל-קאָלעגיעס וועלען אויסוועהלען קאַנדידאַטען, אויף וועלכע די וועהלער וועלען דאַרפען אָפּגעבען זייערע שטימען. פערשטעהט זיך, אַז נאָך די וואַהלען פון די וואַהל-קאָלעגיעס וועט די לאַגע אויסקריסטאַליזירט ווערען און וועט מעהר אָדער וועניגער קענען אויסרעכענען די שאַנסען פון יעדען קאַנדידאַט. נאָך דעם 19 אויגוסט וועט זיך אויך אָנהויבען

דער אייגענטליכער וואַל-קאַמף צווישען די קאַנדידאַטען

מיר וועלען פרובען צו געבען אַנ'איבערבליק פון דעם וואַהל-יאַריד אויף דער יודישער גאַס. די אינפאָרמאַציעס, וועלכע מיר בעזיצען שטאַמען פון די סאַמע אויטאָריטאַטיווע קוועלען אַזוי, אַז מ'קען האַלטען, אַז זיי זענען די וואַרשיינליכסטע. נאַטירליך קען זיך נאָך פיל ענדערן און דער עיקר איז דאָס אָנבעלאַנגט פון דער שטעלונג, וועלכע ס'וועט אָננעהמען צו די וואַהלען דער צענטראַל-קאָמיטעט פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, וועלכע איז נאָך לעת עתה נישט בעקאַנט.

עטליכע מאָל זענען שוין געמאַכט געוואָרען פרובען צו אַנ'אייגהייטליכען וואַהל-בלאָק צווישען די בירגערליכע יודישע פאַרטייען און יעדעס מאָל זענען די אונטערהאַנדלונגען איבערגעריסען געוואָרען און אפילו שוין פערטיגע בלאָקען זענען געפלאַצט. ווען ס'וואָלט געקומען צו אַנ'איינהייטליכען יודישען וואַהל-בלאָק, וואָס איז אין אָנהויב געווען פאָרצוזעהן, וואָלטען די מאַסגעבענדע ספערען זיך נישט אַריינגעמישט אין פעסטשטעלען די קאַנדידאַטען אויף 6 דעפוטאַטען, וועלכע זענען בעשטימט געווען פאַר יודען: 2 — אין וואַרשא, 2 — אין לאָדז, 1 — אין ווילנא און 1 אין לעמבערג.

מיט'ן מאָמענט אָבער ווען דער בלאָק האָט געפלאַצט און וועגען קיין איינהייטליכקייט קען שוין קיין רייד נישט זיין, האָט מען דעם קאַמף איבערגעלאָזען פאַר יודען אַליין און דער קאַמף האָט זיך טאַקע אָנגעהויבען בעלנים אויף דעפוטאַטען-בענקלעך פעהלען נישט און ס'זענען געוואָרען

פיר מאָל אַזוי פיל קאַנדידאַטען וויפיל דעפוטאַטען - בענקלעך ס'איז פאַרהאַן צו פערטיילען

ווייטער איז אַריינגעקומען אַג'ענדערונג אין די ערטער, וואו יודען זאָלען בעקומען מאַנדאַטען לאָדז, וועלכע האָט געזאָלט אַרויסגעבען 2 יודישע דעפוטאַטען וועט נאָר געבען איינעם אין 15-טען קרייז, אַזוי ווי די 6 יודישע דעפוטאַטען האָבען געזאָלט בלייבען האָט מען אויפ'ן אָרט פון צווייטען יודישען לאָדזער מאַנדאַט געזאָלט געבען אַ יוד אין ביאַליסטאָק אָדער וואָלין, אויך פון דעם איז גאָרנישט געוואָרען און דער צווייטער לאָדזער יודישער מאַנדאַט איז אַריבערגעוואָרפען געוואָרען קיין קראָקא.

וואָס שייך

וואַרשא

איז די לאַגע פולשטענדיג אונקלאָר. דאָרט קאָנקורירען צווישען זיך הרב לעווין, ווישליצקי, ד"ר גאָטליב, אדוו. זונדעלעוויטש, פאָרוטשניק בערגמאַן און נאָך אַנדערע, וואָס שייך דער קאַנדידאַטור פון הרב לעווין איז זי שוין פולשטענדיג אָפּגעפאַלען, ווי אַזוי דער ענין וועט זיך אויסקריסטאַליזירען אין וואַרשא איז אַבסאָלוט צוליב דעם כאָאָס נאָך נישט בעקאַנט.

אין ווילנא

האָט געזאָלט האָבען אַ זיכערן מאַנדאַט הרב רובינשטיין, נאָכדעם אָבער ווי דער איינהייטליכער יודישע בלאָק איז געפלאַצט-האָט דער הרב רובינשטיין נישט מעהר קיין שום שאַנסען, און די מאָסגעבענדע קרייזען פאָרסירט מען דאָרט שטאַרק די קאַנדידאַטור פון קאַווענאָקי

אין לעמבערג

האָבען לכתחילה קאַנדידירט די געוו. דעפוטאַטען ראָזמאַרין און זאָמערשטיין. איצט איז די קאַנדידאַטור פון דעפ. ראָזמאַרין אינגאַנצען אָוועקגעפאַלען. אויך דעפ. זאָמערשטיין האָט זיך געטיילט מיט די שאַנסען פון אַ נייעם קאַנדידאַט, וועלכער ווערט פאָרסירט פון געוויסע קרייזען. דאָס איז דער ד"ר חיות.

אין קראָקאָ

איז די לאַגע זעהר אינטערעסאַנט. דיקא פון די מאַסגעבענדע און דעצידירענדע קרייזען רוקט מען אַרויס די קאַנדידאַטור פון ד"ר טהאָן, דאַגעגען אין געוויסע קרייזען רעדט מען שטאַרק וועגען דער קאַנדידאַטור פון ה' ספּירא.

צום סוף קומט

לאָדז

דאָ איז די לאַגע אַזעלכע: יודען האָבען די מעגליכקייט אין 15-טען קרייז צו וועהלען 2 קאַנדידאַטען ווי מיר האָבען שוין אָבער אָנגעוויזען, וועט די וואַהל-קאָלעגיע אָבער נישט אַרויסרוקען מעהר ווי איין יודישען קאַנדידאַט, ווייל ס'וועלען זיך נישט געפונען קיין 25 פראָצענט שטימען וועלכע זאָלען שטיצען 2 יודען, אין 15-טען וואַהל-קרייז וועלען אַפילו נישט גענוג זיין די יודישע שטימען אין דער וואַהל - קאָלעגיע צו דעסיגנירען אַ יוד. אינגאַנצען זענען אין 15-טען קרייז פערהאַן 32 יודישע עלעקטאָרען, פון וועלכע נישט אַלע האָבען דיזעלבע שטעלונג. 25 פון די דאָזיגע יודישע עלעקטאָרען זענען געקומען צו אַנ'איינשטימונג און ס'איז בעשלאָסען געוואָרען צו שטיצען די קאַנדידאַטען. וואָס זענען בעשטימט געוואָרען אין רעגירונגס-לאַגער. די קאַנדידאַטען זענען

פרעזעס מינצבערג און אינזש. אָסקאַר גראָס

אין 16-טען קרייז זענען דורך דער וואַהל-קאָמיסיע בעשטימט געוואָרען וואַדאַווסקיאָן הייקאָווסקי, אין 17-טען קרייז געוו. דעפוטאַט לודוויק וואַשקעוויטש.

אַלס סענאַטאָרען ווערען אַרויסגערוקט: וואָיטעק מאַלינאָווסקי, גענ. הוביצקי, אַדוו. ביליק און הערמאַן יאַרעצקי.

* * *

לויט אַ צווייטער ווערסיע, זאָל אין 15-טען וואַהל-קרייז, אַנשטאַט דעם דעפ. מינצבערג, קאַנדידירען ד"ר קראַוזע, און מינצבערג זאָל קאַנדידירען אין 16-טען וואַהל-קרייז, וואו עס וועט אויך קאַנדידירען ה' קאָפּטשינסקי.

* * *

אין 17-טען וואַהל-קרייז זאָל קאַנדידירען וואַשקעוויטש, און מאַלינאָווסקי זאָל בכלל נישט קאַנדידירען, ווייל ער זאָל ווערען סענאַטאָר.

דער פאָרזיצער פון 16-טען וואַהל-קרייז, אַדורכקוקענדיג די ליסטע פון די דעלעגאַטען צו די וואַהל-קאָלעגיעס, האָט געפּסל'ט דעם דעלעגאַט וואָס איז געוועהלט געוואָרען פון אַלגעמיינעם לאַנד-פערבאַנד פון כעמישע אַרבייטער, ה. וואָלדקושאַר, צוליב דעם, וואָס זיין עלטער ענטשפּרעכט נישט דעם וואַהל-רעגולאַמין (ער איז געבוירען געוואָרען אין 1913).

היינט וועלען די פאָרזיצערס פון די וואַהל-קרייזען ווייטער בעטראַכטען די דעלעגאַטען-ליסטעס

פארק העלענאוו

מארגען, שבת, דעם 10 אויגוסט, פרעזענטירט דער לאדזער סימפאנישער ארקעסטער

א גראנדיעזע גארטען=פעסט

1) פון 4-6 נאכמ. קומט פאר א גרויסער קאנצערט פון דעם סימפאנישען ארקעסטער אונטער דער ליטונג פון דיר. טעאדאר רידער. סעווערין פיעטרושקא.
2) פון 6-9 אווענד Five o'clock 3) טענץ אויף דער פרייער לופט.
4) פון 9-11 אויפטריטען פון ארטיסטען, צוו. ענג. דאס Trio Lisowskich

א.נ. „אזוי ווייזט מען זיך!“

די נייעסטע שלאגער-לידער וועלען געזונגען ווערען דורך ספעציעל אנגאזשירטען דזשאז-זינגער ה' נעסמאראוויטש. אין זייער מוזיקאלישען פראגראם, ווי אויך דאס וואונדער-קינד „NATASZA“. אויך דער גרעסטער באלאלייקע-ווירטואז P. Lisowski נאכ'ן פראגראם — טענץ!

איינטריטס-קארטען 85 גראשען, פאר שילער—50 גראשען. פעסטקארטע'ס און הנחה=בילעטען אונגילטיג.

די לייטונג פון בעוואוס=טע רעליגיעזע לערן=און ערציהונגס-אנשטאלט

„תורה ודת“

עם ג'-ילדים (פרעבעל-שולע) פלאץ וואלנאשטשי 6 (נייע שטאט)

מאכט בעקאנט, אז צוליב'ן פערגרעסערן דעם לאקאל איז דאס חדר צום נייעם שול-יאהר פולשטענדיג רעארגאניזירט און איינגעריכטעט געווארען לויט אלע מעגליכע טעכנישע און פעדאגאגישע פאדערונגען. ס'זענען אנגאזשירט געווארען ערשטראנגיגע פעדאגאגישע און ערציהערישע קרעפטען, ספעציאליסטען אויף למודי קודש ווי אויך אויף למודי חול.

איינשרייבונגען פון נייע תלמידים אויפ'ן קומענדיגען שול-יאהר 1935/36 אין אלע מחלקות ווי אויך, גן-ילדים (פרעבעל=שול) קומען פאר יעדען טאג פון 9 ביז 1 און פון 4 ביז 6.

עלטערן! פערשרייבט אייערע קינדער אין חדר „תורה ודת“ וואו ס'ווערט געלייגט גרויס אכט אויף דער ערציהונג און דרך ארץ'דיגע אויפפיהרונג און ס'ווערט געלערנט דורך מלמדים ספעציאליסטען תורה ודרך ארץ און אלעס וואס א יודיש קינד דארף צו וויסען. קינדער פון 4 ביז 8 יאהר ווערען אהיימגעפירט דורך א ספעציעלען מענש. צוליבן קריזיס הנחה=פרייזען.

בעמערקונג: אין די מחלקות א', ג', ה' זענען נאך דא א בעגרעניצטע צאהל פלעצער.

די לייטונג

פון די ביז איצט בעריהמטע ארטאדאקסישע מוסדות החנוך

„דרכי נעם“

אין לאדז (קילינסקיעגא 50, טעל. 215=26 (אל. 1=טער מאי 20, „ 200-43

מאכט בעקאנט די ג' עלטערן, אז אונזערע מוסדות החנוך זענען צום נייעם שול-יאהר 1935/36 געווארען רעארגאניזירט, פערגרעסערט און האנצעסיאנירט דורכ'ן ווארשעווער שול-קוראטאריום סוב נומער 16878—9/35 אונטערן נאמען

„ארחות נעם“

אלס שולען פון 3-טער קאטעגאריע, ד. ה. אז אונזערע מוסדות זענען די איינציגע רעליגיעזע שולען אין אונזער שטאט מיט די דאזיגע רעכט.

מיר טיילען אויך מיט, אז ס'קומען שוין פאר אין אונזערע מוסדות החנוך די איינשרייבונגען פון תלמידים צום נייען שול=יאר 1935/36

אויך אלע אלטע תלמידים מוזען בענייען די איינשרייבונגען אויפן קומענדען שול=יאהר.

די מתיבתא לתלמוד ולהוראה ווערט צום נייעם שול=יאהר פערגרעסערט אונטער דער לייטונג פון רבנים גדולי התורה.

די העכערע קלאסען ביי אונזערע מוסדות החנוך ווערען רעארגאניזירט און עס וועלען אחוץ א ברייטען האנדעלס-קורס, געלערנט ווערען 2 פרעמדע שפראכען.

די גן=ילדים'ס ביי די ערציהונגס=אנשטאלטען ווערען צום נייעם שול-יאהר פערגרעסערט און פערשענערט און וועלען שטיין אונטער דער לייטונג פון אנ'ערשטקלאסיגען ספעציאליסט אויף דעם געביט.

די קאנצעלאריעס זענען טעטיג פון 9—1 און פון 4 ביז 7.

די לייטונג.

בעמערקונג: אויפן פערלאנג פון פיל עלטערן ווערט צום נייעם שול-יאהר אויך אין אונזער מוסד החנוך של. 1 מאי 20, געעפענט א מחלקה ז' און אויך א 7-טע קלאס

ווענען וואס טראכט דער מענש?

עס איז זיכער, אז איך קען נישט ענטפערען אויף דער פראגע, וואס דער מענש טראכט. אבער איך וועל זיך בעמיהען ענטפערען אויף דעם, וואס איך האב געטראכט און וואס איך טראכט. דאס ווענדעט זיך, נאטירלעך, פון דעם, אין וואס פאר א ענין עס האנדעלט זיך.

אז איך האב זיך געליבט - איך בין נאך דאן יונג געווען — האב איך געטראכט וועגען דער פרוי, און ווען איך האב זיך געליבט ווען איך בין געווען אויף דער מלחמה, האב איך געטראכט וועגען דעם, ווי זיך אויסצייכנען.

יעצט שפיל איך אויף דער מלוכה-לאטעריע און איך טראכט, ווי געווינען

איך בין שוין אלט און איך טראכ[ט]

מיר : דעם 13-טען אויגוסט הויבט זיך אן די ציהונג פון דער 3-טער קלאס. 3 געווינסען צו 100 טויזענד זל. און אזוי פיל צו 50 טויזענד זל. און אלגעמיין בעטרעפט די סומע פון די געווינסען קרוב צוויי מיליאן זל.

איך וועל מיר קויפען א לאס און פערוואס טאקע זאל איך נישט געווינען?

בעקאנטמאכונג.

א בשורה טובה

פאר די לאדזער מחותנים

נאך א גרונדליכע רעמאנט איז היינט ערעפענט געווארן אונטער פאכמענישע אויפזיכט

אויף 5 וואלטשאנסקא 5

א זאל אויף חתונות

מיט א גרויסע היגיענישע כשר'ע קוך געשטעלט לויט די נייעסטע מאדע, נאך טויש-בעשטעק אויך קוכען-געשיר, כדי צופרידען צושטעלן די זעהרישע מחותנים מיט זייערע געסט, אלעס לויט דעם נייעסטען סטיל, אויך צו פארמיטען אויף טאנץ-פערוויילונגען און פערזאמלונגען. אכטונג: קריזיס-פרייזען.

מיט אכטונג די איינהאבער.

בעקאנטמאכונג!

געעהרטע קאנסומענטען!

דער געוועזענער כשר'ער

באר „מאנגריא“

2 לעגיאנוב 2

איבערגענומען אונטער דער לייטונג פון בעוואוסטען פעכמאן לעאן אפאטאווסקי און עמפעהלט פרישע געשמאקע טיטאגען פון 1 זל. און ווי אויך פריהשטיקען און אווענדברויט'ן.

התראה!

דעם לאקאטאר פון אונזער הויז זשעראמסקיעגא 27 ה'

יחזקאל נייפעלד

וואס פערנעמט ביי אונז א לאקאל פון 6 צימערן מיט א קוך שענקען מיר דאס דירה-געלד פאר 7 קווארטעל אין דער סומע פון 4.200 זל. מיט דעם בעדינג, אז ער זאל ביז דעם 12 שערפיען גוטוויליג די וואוינונג פערלאזען, אין געגענפאל וועט ער זיין די עקסמיסיע דינסטאג, דעם 13 שערפיען און וועט זיין אליין פעראנטווארטליך פאר אלע קאנסעקווענצען.

די ווירטסלייט

פון זשעראמסקיעגא 27.

שאכטעל-מאכער-קארפאראציע אין לאדז.

הידינסקיעגא 40.

קאמוניקאט.

דערמיט מאכען מיר בעקאנט אלע שאכטעל-מאכער אין לאדז און אומגעגענד, דאס צוליב די נישט-טאקטישע האנדלונג פון סטארשי ה. ש. זשארנאוויטשער בנוגע די פערוואלטונגס-מיטגלידער, איז אויף דער לעצטער פערוואלטונגס-זיצונג איהם אויסגעדריקט געווארען אומצוטרוי. גלייכצייטיג מעלדן מיר מיט, דאס דער ערשטער פאד-סטארשי ה' ראטענבערג י. ד. איז בעשטימט געווארען צו פערטרעטען דעם סטארשי ביז דער אלגעמיינער פערזאמלונג.

די פערוואלטונג

פאד-סטארשי (—) ראטענבערג י. ד.

„ (—) הראכמאלניס וו.

„ (—) בוימאן י.

אכטונג, צייטונגס=פערקויפער=סעקציע

ביי „פועלי-אגודת-ישראל“, פיודסודסקיעגא 66.

דערמיט מאכען מיר בעקאנט אלע מיטגלידער פון דער סעקציע „פועלי-אגודת-ישראל“, אז דינסטאג, דעם 13/8 7 אוו. קומט פאר די גענעראל-פערזאמלונג. 1) קאסע בעריכט; 2) דיסקוסיעס איבערן בעריכט; 3) וואהלען פון א נייער פערוואלטונג.

בעמערקונג: אין פאלס פון א נישט גענוגענדער צאהל מיטגלידער, וועט די פערזאמלונג פארקומען צום צווייטען טערמין 8 אווענד אין זעלבען טאג ביי יעדער צאהל מיטגלידער.

די פערוואלטונג.

ערשינען נומער 12 לעזט!

PRZEGLĄD PALESTYNSKI

אינטערעסאנטעסטע, גענויעסטע ידיעות און בעשרייבונגען פון ארץ-ישראל און וויכטיגע [illegible], אריגינעלע בילדער

פאר קראנקע און רעקאנוואלעסצענטען!!!

אריגינעלע ריטוריינער אונגאר=ווינען

ווי אויך

אין דער בעסטער קוואליטעט צו זעהר צוגענגליכע פרייזען בעקומט מען אין דעם בעקאנטען ווין-געשעפט פון

ע. שיקיער

איינה.: ישראל שיסיער

לאדז, פולנאצנא 1

טעל. 107-84.

נאר פאר מענער!

דער לאנג-עקזיסטירענדער לאדזער ערשטקלאסיגער ספעציאליסט פון הויזען איז צוריקגעקומען פון פאריז. ווער עס וויל טראגען הויזען לויט דער לעצטער מאדע דארף זיך ווענדען נאר צו דעם ספעציאליסט פון הויזען.

B. FAJWLEWICZ אלעע 1. מאי 2, פראנט, 1. שטאק

קומט און איבערצייגט אייך — רעקלאמע פרייזען!

איינלאדונג.

מיר בעטען אונזערע קרובים, פריינד און בעקאנטע, איבערהויפט אלע בני וועלכע דער אנדענק פון אונזער פאטער

ר' יוסף לייב ז"ל עלבינגער

איז טייער, אנטיילצונעהמען אין דער פייערונג פון'ם חינוך ספר תורה, וואס וועט געשריבען אויף זיין נאמען און וועלכער וועט פארקומען דינסטאג דעם 13.8.35 8 אווענד אין אונזער פענסיאנאט אין קאלומנא.

מיט אכטונג פאמיליע עלבינגער.

בעמערקונג: קיין ספעציעלע איינלאדונגען ווערען נישט געשיקט.

האחים גפן, תל-אביב

שטאפ איצט 15 קילאמעטער פון צענטרום תל-אביב דירעקט ביים אספאלט-שאסע תל-אביב–ירושלים 2 קילאמעטער פונ'ם באהנקנאטען - פונקט לוד, דעם אינדוסטריע-צענטער

„קרית=גפן“

פרייזען ביליג. צאלונגס-בעדינגונגען בעקוועם. קושאן תיכף.

אינפארמאציעס און פערקויף אין לאדז אינם משך פון די נעכסטע 8 טאג אינם האטעל „SAVOY“, צימער 520 יעדען טאג אחוץ שבת פון 10 ביז 12 און פון 4 ביז 7

דוב לונדון פון תל-אביב

צו דינען אייך מיט א רייה פון אנדערע אנגעבאטען אין תל-אביב גופא און אין דער סביבה און אין חיפה אין אלע פרייזלאגען. פרייזווירדיג, בעקוועם אויסצוצאהלען מיט גאראנטיעס פון ארץ-ישראל'דיגע גרויסבאנקען.

נאר קושאן - ריינע זאכען.

●●●●

ערשטקלאסיגע לאדזער רעפערענצען.

אנ'א"י-קונדיגער פערטרויענסווירדיגער און פערלעסליכער מענש, קען בעקומען די פיליאלע פאר לאדזער וואיעוואדזטווע.

קלוגמאנ'ס פענסיאנאט

אין פאבעמביע

1-טע סטאציע, זשעראמסקיעגא 21

עמפפעהלט העראליכע זוניגע צימערן מיט אלע בעקוועמליכקייטען — אין מאסנאווע וואלד.

ערשטקלאסיגע שטרענג כשר'ע קוך!

אויפ'ן פערלאנג - דיעטישע.

פאר פאמיליעס - ערמעסיגטע פרייזען

שפארט געלד

דורך קויפען רעעלע סחורה צו די ביליגסטע פרייזען

לאזט זיך נור ביי דער פירמע

„בארוויך“

לאדז, נאוואמיעסקא 30 טעל. 210-58

וועלכע איז די איינציגע

ביליגע און רעעלע קוועלע

פון גוטען קידוש=וויין

ביי די געשמאקסטע טאלעסטינער, אונגארוויינען, ווי אויך אלע סארטען ליקער, בראנפען'ס און מעהד

דעם טיפסטען בייליד דריק איך אויס דעם פריינד סטארשי ה' משה פושיגורסקי צוליב'ן טויט פון זיין

פאטער נ"ע

9847 מ. פישלעוויטש און פרוי.

Dom Ekspedycyjno-Handlowy

HERMAN PRZEDBORSKI i S-ka

Łódź, Sienkiewicza 8. — Telefony 214=10 i 208=31.

טראנספארטען מיט אלגעמיינע וואגאנען באך ווארשא, בידגאשטש, גדאנסק, גדיניע, קראקא, טארנאוו, רזשעשאוו, לעמבערג

ס'ווערען אויך אנגענומען איבערווייזונגען אויף אלע געגענדען אין לאנד ווי אויך ווערען ערלעדיגט זעמטליכע

צאל=טראנספארטען.

שנעל, פינקטליך און סאלידע בעהאנדלונג.

שרעקליכער אנטי-יודישער טעראר בּישעוועט ווייטער אין דייטשלאנד

א׳ן עסטירט די גאנצע יודישע בעפעלקערונג פון א שטעטעל. — אנפאלען אויף מושב-זקנים׳ס און יתומים-הייזער. — יודען פערווערט צו בעזוכען מוזעאומס

בערלין, 8 (יט״א טעלעגראפיש)

די טעראר-אקציע געגען יודען אין גאנץ דייטשלאנד פערשפרייט זיך מיט א געוואלדיגער קראפט. אין א רייה שטעט ווערען די יודישע וואוינונגען בעווארפען מיט שטיינער. אין א שטעטעל אין מעקלענבורג איז די גאנצע יודישע בעפעלקערונג, וואס בעשטעהט פון 36 נפשות, ארעסטירט געווארען. די וואס איז געלונגען צו אנטלויפען האבען זיך בעהאלטען אין א שכנות׳דיגען שטעטעל. מען האט זיי דארט אויפגעזוכט און ארעסטירט. די יודען, וואס האבען זיי געגעבען שוץ, זענען אויך ארעסטירט געווארען.

אין פראנקפורט ביי דער אדער זענען די נאצים בעפאלען א יודיש הויז. עס איז אלארמירט געווארען די פאליציי, דאן האבען זיך די נאצים צוריקגעצויגען.

אין ארענדזעע, אין מעקלענבורג, זענען שטורמיסטען בעפאלען דעם דארטיגען מושב-זקנים און יתומים-הויז. 80 זקנים און 88 יתומים זענען איבערגעפהרט געווארען קיין בערלין.

בערלין, 8 (ספ. טעל.)

די מלוכה-פאליציי אין פאטסדאם האט ארעסטירט דעם יוד גאלדשמיד, ווי אויך זיין ארישע פריינדין אונטער דער בעשולדיגונג פון "ראסען-שענדונג". אן׳עהנליכען פאל מעלדעט מען פון טרעוויר, וואו עס איז ארעסטירט געווארען דער אדוו. או׳כענהאלד.

בערלין, 8 (ספ. טעל.)

פון קאבלענץ מעלדעט מען, אז אין הענינגען האט מען יודען פערווערט צו בעזוכען די באד-אנשטאלטען. אין א רייה אנדערע שטעט פון איבער-רהיין איז ארגאניזירט געווארען אן אנטי-יודישע אקציע. די מאכט האט פערעפענטליכט, אז פערזאנען, וואס האלטען אונטער האנדעלס-בעציהונגען מיט יודען, קענען נישט רעכענען אויף קיין שום הילף מצד דער מלוכה.

בערלין, 8 (ספ. טעל.)

„בערלינער אילוסטרירטע נאכט-אויסגאבע" פערעפענטליכט אונטער׳ן געמיינזאמען טיטול: „פעראָרדנונג געגען יודען", אז אין פאטסדאם האט די פאליציי ארעסטירט א פערהייראטען יוד, ווי אויך א נישט-פערהייראטע, אזוי גערופענע „דייטשע פרוי" פאר ראסען-שענדונג. אין פרייענוואלד ביי דער אדער זענען אויפ׳ן וואקזאל ארויסגעהאנגען געווארען אויפשריפטען: „יודען בלייבט שטעהן, אייער צוג פאהרט באלד ווייטער".

א דירעקציע פון א מוזעאום האט פערעפענטליכט, אז יודען איז פערווערט צו בעזוכען דעם מוזעאום.

געשטארבען בעריהמטע יודישע טובערקולאז-פארשערין פראפ. לידיא ראבינאוויטש-קעמפנער —

די ערשטע פרוי אין דייטשלאנד, וואס האט בעקומען דעם פראפעסאר טיטול

בערלין, (יט״א) אין עלטער פון 64 יאהר איז אין בערלין געשטארבען די בעריהמטע באקטעריאלאגין לידיא ראבינאוויטש-קעמפנער. די פערשטארבענע, א געבוירענע אין קאוונע, איז געווען איינע פון די ערשטע פרויען אין דער וועלט, וואס האבען בעקומען א הויכשול - פראפעסור. אין דייטשלאנד איז זי אין דער הינזיכט געווען די ערשטע. אין 1896 האט לידיא ראבינאוויטש-קעמפנער בעקומען א פראפעסור אין פרויען-קראנקהייטען-אינסטיטוט אין פילאדעלפיא. אין 1898 האט זי זיך בעזעצט אין בערלין און געווארען איינע פון די הויפט — מיטארבייטערינס אין ראבערט-קאך-אינסטיטוט. אין 1912 האט זי בעקומען א פראפעסור אויף דער בערלינער אוניווערזיטעט און זינט 1920 איז לידיא ראבינאוויטש-קעמפנער געשטאנען בראש פון באקטעריאלאגישען אינסטיטוט ביים מאאביט-שפיטאל, די פערשטארבענע האט זיך געווידמעט הויפטזעכליה פארשונגען פון שווינדזוכט.

דייטשע שיפען זאלען נישט צוגעלאזט ווערען אין די אמעריקאנער פארטען

בערלין, 8 (ספ. טעל.)

דאס דייטשע אינפארמאציע-ביורא מעלדעט פון וואשינגטאן: די קאמוניסטישע גרופע „אנטי-נאצי" וועט איבערגעגעבען דעם לייטער פון דער אפטייל נג מערב אייראפע ביים מלוכה דעפארטאמענט א פראטעסט געגען דעם ארעסט אין האמבורג פון דעם אמעריקאנישען מאטראז-קאמוניסט. דער ענטפער, וואס דער מלוכה דעפארטאמענט האט געגעבען, האט נישט צופרידענגעשטעלט די דעלעגאטען, זיי האבען דערקלערט דאס זיי רופען צוזאמען אויף דאנערשטאג אין מעדיסאן סקווער א מיטינג און וועלען אננעהמען וישט צוצולאזען אין די אמעריקאנער פארטען דייטשע שיפען. אזעלכע מיטינגען זאלען פארקומען אין אלע אמעריקאנישע פארטען.

4 נאציאנאל-סאציאליסטען פערמשפט צום טויט

ווין, 8 (ספ. טעל.)

4 נאציאנאל-סאציאליסטען זענען פערמשפט געווארען צום טויט פאר באמבען אטענטאטען.

איטאליענישער מיניסטער דערהרג׳עט

בעת א עראפלאן-קאטאסטראפע אין אפריקא

קאירא, 8 (ספ. טעל.)

אן איטאליענישער עראפלאן, אין וועלכען עס האט זיך געפינען דער ארבייטס-מיניסטער לואידזשי ראצא, און וועלכער איז געפלויגען קיין מיטרעא, איז נעבען קאירא אראפגעפאלען. מיניסטער ראצא, 3 פערזאן וואס האבען איהם בעגלייט און די מאנשאפט פון 4 פערזאן זענען דערהרגעט געווארען. מיניסטער ראצא איז געווען איינער פון די ערשטע מוסאליני׳ס מיטארבייטער.

מיניסטער טיטולעסקו פאהרט קיין מאסקווע

בוקארעשט, 8 (ספ. טעל.)

די רייזע פון סאוויעטישען פארשטעהער אין בוקארעשט, אסטראווסקי קיין מאסקווע ווערט אין די רומענישע פאליטישע קרייזען פערבינדען מיט דער נאהנטער רייזע פון רומענישען אויסערן-מיניסטער טיטולעסקו קיין סאוויעט רוסלאנד. אסטראווסקי זאל צוגרייטען דעם באדען צו די קומענדיגע אונטערהאנדלונגען.

די רייזע פון רומענישען מיניסטער וועט וואהרשיינליך פארקומען אין חודש סעפטעמבער

קאמוניסטישע פערשווערונג אין טערקיי

מאסקווא, 8 (ספ. טעל.)

פון איזמיר מעלדעט מען, אז די טערקישע מאכט האט ענטדעקט א קאמוניסטישע פערשווערונג.

דער פראצעס פון 30 בעשולדיגטע קומט פאר ביי פערמאכטע טירען.

פראנצויזיש - איטאליעניש מיליטערישע צוזאמענארבייט

פאריז, 8 (ספ. טעל.)

דער פאריזער קארעספאנדענט פון „מאטען" מעלדעט, אז דאס בעזוכען דעם שעף פון איטאליענישען גענעראל שטאב מארשאל באדאגליא מיטן גרויסען קרייז פון עהרען לעגיאן, שטעהט אין צוזאמענהאנג מיט דער רייזע פון שעף פון פראנצויזישען גענעראל שטאב, גענעראל גאמעלען קיין רוים.

בעת דער דאזיגער רייזע זענען פעסטגעשטעלט געווארען אייניגע פרטים פון דער טעכנישער צוזאמענארבייט פון ביידע ארמעען. מארשאל באדאגליא וועט אין גיכען קומען קיין פאריז, וואו עס וועלען פארקומען ווייטערדיגע געשפרעכען.

די צייטונג גיט צו, אז די איטאליעניש-פראנצויזישע מיליטערישע צוזאמענארבייט נעהמט אן אלץ קאנקרעטע פארמען. צוליב דעם, וואס איטאליען האט ברעה בעת די גרויסע מאנעווערס צו קאנצענטרירען אויף דער צפון מזרח׳דיגע גרעניץ א האלבען מיליאן זעלנער וועט די פראנצויזישע גרעניץ זיין כמעט אינגאנצען אפגערייניגט פון מיליטער. עס ווערען פארגעזעהען איבערגרופירונגען פון איטאליענישען מיליטער אין לאנד, וואס זייער אויסגאנגס פונקט וועט זיין די צוזאמענארבייט מיט דער פראנצויזישער ארמעע.

לעצטע נייעס בקצור.

מאסקווא, 8 (ספ. טעל.)

אויפ׳ן קאנגרעס פון קאמאינטערן האט דער ענגלישער דעלעגאט פאליט פארגעלייענט א דעקלעראציע, וואס פראטעסטירט געגען די טויט-אורטיילען אויף די דייטשע קאמוניסטען קייזער און קלאוס.

די דעקלעראציע פאדערט אויף אלע פעלקער בעזונדערס פון ענגלאנד, פראנקרייך און אמעריקא צו שאפען א שטאלענע רינג ארום דייטשלאנד. די דעקלעראציע פערזיכערט, אז עס וועט גענומען ווערען נקמה פאר די דערמארדעטע חברים.

* * *

אדיס-אבעבא, 8 (ספ. טעל.)

דער בריטישער פארשטעהער האט זיך געווענדעט מיט אן עמפפעהלונג צו די בריטישע מיסיאנערען, ווי אויך צו די פערזאנען, וואס געפונען זיך אונטער׳ן ענגלישען שוץ, ווי למשל דענער און שוועדען, אז זיי זאלען ארויסשיקען פון אביסיניען זייערע פרויען און קינדער.

* * *

וואשינגטאן, 8 (ספ. טעל.)

דער אמעריקאנער באנק פאר אויסערליכען האנדעל האט בעשלאסען נישט צו ערטיילען די איטאליענער קיין שום קרעדיטען אויף געוועהר און אמוניציע.

* * *

דיסעלדארף, 8 (ספ. טעל.)

לויט אינפארמאציעס פון דער לאקאלער אפטיילונג פון דער נאציאנאל-סאציאליסטישער יוגענד זענען 20 פערזאן בעפאלען א גרופע נאציאנאל-סאציאליסטישע יוגענד.

דער פיהרער פון דער גרופע איז שווער פערוואונדעט געווארען און מען האט איהם אפגעפיהרט אין שפיטאל.

די אנפאלער זענען אנטלאפען.

ראדיא-פראגראם

פרייטאג, 9 אויגוסט

6.30 — פריהמארגען-תפילה. 6.36 — גימנאסטיק. 6.50 — פליטען. 7.20 — פריהמארגען-צייטונג. 7.30 — פליטען. 8.25 — פראקטישע אנווייזונגען. 11.57 — צייט-סיגנאל. 12.03 — מעטעאראלאגישע ידיעות. 12.05 — מיטאג-צייטונג. 12.15 — פאר זומער-וואוינונגען און קורערטער. 1 — א מאמענט פאר פרויען. 1.05 — מאנדאלין-קאנצערט. 1.30 — פון ארבייטס-מארק. 1.35 — פליטען. 3.15 — בערזשע-איבערזיכט. 3.25 — ידיעות וועגען פוילישען עקספארט. 3.30 — וואקאלע מוזיק. 4 — פארלעזונג. 4.15 — ארקעסטראלע מוזיק. 4.35 — שמועסען פאר קראנקע. 4.50 — ערצעהלונג. 5 — קווינטעט - קאנצערט. 5.25 — קליין ארקעסטער - קאנצערט. 6 — רעפארטאזש. 6.15 — „גאנץ פוילען זינגט". 6.30 — לאדזער פאסט-קעסטעל. 6.40 — געזעלשאפטליכער מאמענט. 6.45 — פליטען. 7.15 — רעקלאמע-קאנצערט. 7.30 — טאנג-רעציטאל. 7.50 — אקטועלער מאנאלאג. 8 — פליטען. 8.10 — רעפארטאזש. 8.45 — אווענד-צייטונג. 8.55 — בילדלעך פון אמאליגען און איצטיגען פוילען. 9 — סימפאנישער קאנצערט. 10 — אלגעמיינע ספארט-ידיעות. 10.06 — לאקאלע ספארט ידיעות. 10.10 — סאלאן-מוזיק. 11 — מעטעאראלאגישע ידיעות פאר לופט - קאמוניקאציע. 11.05 — טאנץ-מוזיק.

שבת, 10 אויגוסט

6.30 — פרימארגען-תפילה. 6.36 — גימנאסטיק. 6.50 — פליטען. 7.20 — פריהמארגען-צייטונג. 7.30 — פליטען. 8.25 — פראקטישע אנווייזונגען. 11.57 — צייט-סיגנאל. 12.03 — מעטעאראלאגישע ידיעות. 12.05 — מיטאג-צייטונג. 12.15 — סאנאטע. 1 — א מאמענט פאר פרויען. 1.05 — קווארטעט - קאנצערט. 1.30 — פאעזיע. 3.15 — בערזשע-איבערזיכט. 3.25 — אונזער ים-האנדעל. 3.30 — פרעהליכע אוידיציע פאר קינדער. 4 — טעכנישער ראטגעבער. 4.15 — לידער. 4.30 קאמעראלער קאנצערט. 4.50 — ערצעהלונג. 5 — פאר זומער-וואוינונגען און קורערטער. 6 — ספארט ראטגעבער. 6.10 — פאעזיע. 6.15 — „גאנץ פוילען זינגט". 6.30 — פערלאג-איבערזיכט. 6.40 — דאס קולטורעלע און געזעלשאפטליכע לעבען. 6.45 — אריע. 7.15 — רעקלאמע - קאנצערט. 7.40 — לידער. 7.50 — פארלעזונג. 8 — פליטען. 8.10 — ארקעסטער. 8.45 — אווענד-צייטונג. 8.55 — בילדלעך פון אמאליגען און איצטיגען פוילען. 9 — אוידיציע פאר פאלאקען אין אויסלאנד. 9.30 — סימפאנישער קאנצערט. 10 — אלגעמיינע ספארט-ידיעות. 10.06 — לאקאלע ספארט-ידיעות. 10.30 — פליטען. 11 — מעטעאראלאגישע ידיעות פאר לופט-קאמוניקאציע. 11.05 — פליטען.

פון פארק „העלענאוו"

מארגען שבת, קומט פאר אין פארק העלענאוו א גרויסער גארטען-פעסט א. נ. „אזוי ווילט מען זיך". דער פראגראם איז פערשידענארטיג צוזאמענגעשטעלט, ס׳וועלען פארקומען אויפטריטען פון טריא ליסטאווסקי, דאס ווינדער-קינד „נאטאשא" און דער באלאליקא-ווירטואז פ. ליסאווסקי.

דער סימפאנישער ארקעסטער אונטער דער דיר. פון ה׳ סעווערין פיעטרושקא וועט אויפפיהרען די שענסטע יודישע און אריענטאלישע מוזיק. די גארטען-פערוויילונג פערשפרעכט צו זיין זעהר אמוזירענד.

אלאלאל

פון 2 צימער און קוך

אויף פיעטריקאווער גאס צווישען זאוואדזקא און שרודמיעסקא, פארטער ווערט פון זאפארט געזוכט.

אפערטען אונטער „N. T." אין אדמיני. פון דער צייטונג. מעקלערס געוויגשט.

פון דער לאדזער בערזע

באנק פאלסקי	–	–	–	92.00
3 פראצענטיגע	בודאוולאנע		–	40.75
4 „	דאלארובקא		–	53.40
7 „	סטאביליזאציע (אמ.)			65.50
5 „	ווארשאווער פ.-ב.	1934		58.50
5 „	לאדזער			52.75
ענגלישער פונט	–	–	–	26.21
דאלאר אפיצ.	5.28,50	נישט אפיצ.	–	5.25
גאלד-דאלאר	–	–	–	9.07
גאלד-רובל	–	–	–	4.71
דייטשער מארק	–	–	–	1.79

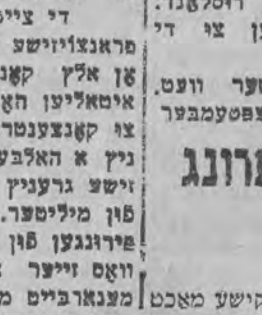

ווערקשטעל פון שירמס און שפאציר-שטעקענס

ס. פייגענבוים

לאדז, נארוטאוויטשא 19

טעמפעהלט אין א רייכען אויסוואהל פון קאלירטע דאמען- און מענער-שירמס און שפאציר-שטעקענס צו קאנקורענץ-פרייזען.

נעמט אן אלערליי רעפאראטורען פון שירמס און שטעקענס.

אונזער ליבען חבר

משה קארז

צו זיין התונה מיט פרל.

שפרה קאפולער

די הארציגסטע וואונשען.

פ. קופערוואסער און פרוי

י. ליפסקי און כלה

Dr. med.

ANTONI ZALEWSKI

Chirurgja i Ortopedja

przeprowadził się na ul. GŁÓWNA 5, tel. 136-60.

przyjmuje od 4–6 ppoł.

ד״ר

ל. שיפמאן

האט זיך איבערגעצויגען פון זשעראנא 3 אויף 64 זאבאדניא 64

פראנט, 2-טער שטאק. טעל. 106-72.

צו דער חתונה פון מיין ליבען פריינד און קאלעגע

ברוך בערלינער

מיט פרל.

בראניא גרושקעוויטש

ווינש איך א הארציגען מזל-טוב און א גליקליך, צופרידען צוזאמענלעבען.

חיים מילגראם.

אנאנסען — אין — פאלקסבלאט

האבען גרויס ערפאלג

הזכרה

זונטאג, פ׳ עקב 9.30 פריה קומט פאר א הזכרה צו דער מצבה-ענטהילונג פון הרבנות ה׳

רבקה נ״ע

אשת הרב שליט״א מקאלושעק.

הרב ומשפחתו.

וויכטיג פאר לעבענס-פערזיכערונגס-פאליסען!

זעמעליכע לעבענס-פערזיכערונגס-פאליסען, וואס זענען א געוויסע צייט נישט געצאהלט געווארען און זאגאר אנולירטע קענען ווערען דורך מיר אויסגעניי בעגייט און ווייטער גילטיג, אזוי, אז דאס איינגעצאהלטע געלד זאל נישט פערלוירען ווערען. ווענדען זיך לאדז, פיעטריקאווער 145. וו. 5 ש. זילבערבערג אויס ווארשא, טעל. 203-94. אגענטען ווערען געזוכט, ... 5 ג.כ.

בענייט זיך די אונרוהען אין פראנקרייך

איבער 50 דערהרגעטע און פערוואונדעטע

פאריז, 8 (ספ. טעל.)

נעכטען אין אוונט האבען די דעמאנסטראציעס ווידער אנגענומען א זעהר שארפען כאראקטער, נישט קוקענדיג, וואס די מאכט האט פערוועהרט אלע פער־זאמלונגען אונטערן פרייען הימעל. אין צענטער פון שטאט איז געקומען צו זעהר ערנסטע צוזאמענשטויסען. פאליציי און ציווילע גווארדיע האבען איינינגע מאל צוטריבען די דעמאנסטראנטען, וואס האבען זיך ווידער פערזאמעלט און געוואלט שטורמען דעם בנין פון דער פרעפעקטור. ארום 11 א זייגער אוונט איז די ארדנונג צוריקגעשטעלט געווארען, אבער שוין נאך 12 א זייגער ביינאכט האבען די שטרייקענדע ווידער ארגאניזירט נייע מאניפעסטאציעס, ע דערבדיג נאר די טאקטיק פון זייערע ארויסטרע־טונגען. דער שווער־פונקט איז איבערגעטראגען גע־ווארען אין אנ'אנדער טייל שטאט. די ארבייטער האבען זיך געזאמעלט אין קליינע גרופען אויף די רוגען פון די גאסען און האבען אנגעגריפען די פא־ליציאנטען. פערטריבען דורך דער פאליציי האבען די מאניפעסטאנטען זיך גיך איבערגעטראגען אין א אנדערן טייל שטאט און געבויט באריקאדען אויף די גאסען. די שטרייקענדע האבען פערברענט עט־ליכע אויטאס. צווישען די ארבייטער אין ארסע־נאל הערשט א אויפרעגונג. עס דראהט א סכנה, אז די לויה פון דערהרג'עטען ארבייטער וועט דינען אלס לאזונג צו א נייער מאניפעסטאציע. צווישען די איינ־וואוינער פון דער שטאט הערשט אויך א אונרוהיגע שטימונג.

שפעט ביינאכט איז דער פאליציי געלונגען פול־שטענדיג צו בעהערשען די לאגע. די צאהל דער־הרג'עטע און פערוואונדעטע אין משך פון די לעצ־טע פאר טעג בעטרעפט אנ'ערך 50 פערזאן.

די טאקטיק פון די עקסט לינקע און בעטאנט, אז די מאניפעסטאציעס האבען געטראגען א פאליטישען כאראקטער.

„ל' אמי דע פעפל" שרייבט, אז שוין זייט א רייה חדשים פיהרען די קאמוניסטישע אגיטאטארען א לעבהאפטע אקציע מיט'ן ציל ארויסצורופען אונ־רוהען. די בלוט־פערגיסונגען אין ברעסט און טולאן איז א לאגישער רעזולטאט פון דער דאזיגער פרא־פאגאנדע.

דער סאציאליסטישער „פאפולער" פערזיכערט, אז די שולד אין די אונרוהען טראגט די אדמיניס־טראציע, וועלכע האט נישט בעוויזען צו בעהערשען די לאגע.

קאמוניסטישע דעפוטאטען אינ־טערפעלירען די רעגירונג

פאריז, 8 (ספ. טעל.)

דער קאמוניסטישער דעפוטאט בארטאלאני האט אינפארמירט דעם פרעמיער לאוואל, אז ער האט בדעה צו אינטערפעלירען די רעגירונג וועגען די גע־שעהענישען אין ברעסט און טולאן. עס דארף בע־טאנט ווערען, אז דעפ. בארטאלאני האט בעת די אינ־צידענטען אין טולאן געהאלטען א רעדע פאר די שטרייקענדע ארבייטער.

אויך דער קאמוניסטישער דעפוטאט פון פא־ריז מאנזשאווי האט בדעה צו אינטערפעלירען די רעגירונג וועגען די לעצטע געשעהענישען אין דער פאריזער פארשטאט שאראן.

שערבורג, 8 (ספ. טעל.)

אין די נאכמיטאג־שעה'ן האבען די ארבייטער פון ים־ארסענאל אין שערבורג געווארפען די אר־בייט און ארגאניזירט א קאמוניסטישע מאניפעס־טאציע. א גרופע מאניפעסטאנטען איז אונטער די קלאנגען פון אינטערנאציאנאל אוועק צום פארט, וואו עס שטעהען די אונטערוואסער־שיפלעך. אין פארט זענען צוזאמענגעצויגען שטארקע פאליציי אפ־טיילונגען און מיליטער.

שערבורג, 8 (ספ. טעל.)

אנ'ערך 1000 ארבייטער פון ארסענאל האבען ביז מיטאג אנגעווענדעט א איטאליענישען שטרייק. נאכמיטאג האבען די שטרייקענדע דעמאנסטרירט איבער די גאסען.

מיניסטער בעק אפגעפאהרען קיין פינלאנד

וואַרשאַ, 8 (טעלעפאָניש)

היינט איז דער אויסערן־מיניסטער בעק אפ־געפאהרען קיין גדיניע, וואו ער וועט אויף דער שיף „טשעשין" אפפאהרען קיין העלסינגפארס.

Kopiec
Józefa Piłsudskiego
Konto w P. K. O. 444.

געשטארבען א פיהרער פון דער אגודה אין עסטרייך

וויען, 8 (יט"א טעלעגראפיש)

אין עלטער פון 51 יאהר איז דא געשטאר־בען דער אנגעזעהענער פיהרער פון דער אגודה אין עסטרייך שמואל לעוו דייטשלענדער.

ווילי פאסט אנגעקומען קיין אלאסקא

לאנדאן, 8 (ספ. טעל.)

„רייטער" האט בעקומען א ידיעה, אז דער לופטפליהער ווילי פאסט איז אנגעקומען אויף אלאסקע.

פוילישע אלפיניסטען גענראטעוועט א אנטייל־נעהמער פון א סאוויעטישער עקספעדיציע

מאסקווע, 8 (ספ. פעל.)

דריי סאוויעטישע אלפיניסטען זענען אויף דעם גלעטשער עדען אין קאווקאז אריבערגעגאנגען א בריק, וואס האט געהאנגען איבער אנ'אייז־שפאלט. פלוצלונג האט זיך די בריק איינגעבראכען און צוויי אלפיניסטען זענען אריינגעפאלען אין שפאלט. איי־נער איז דערהרגעט געווארען און דער צווייטער האט צובראכען א האנד און א פוס. דער דריטער איז אוועק נאך הילף. ער האט אנגעטראפען אויף א גרופע פוילישע אלפיניסטען, וועלכע זענען אוועק צום ארט פון פארפאל און דעם פערוואונדעטען מיט גרויסע שוועריגקייטען איבערטראנספארטירט אין א סאוויעטישען לאגער.

KLAVIOL „Ap. Kowalski" ODCISKI
USUWA bezpowrotnie

פאר דער קאנפערענץ פון די דריי מלוכות

פאריז, 8 (ספ. טעל.)

אין צוזאמענהאנג מיט דער נעכטיגער קאנ־פערענץ פון פרעמיער לאוואל מיט'ן ענגלישען אמ־באסאדאר דזשארזש קלארק, איטאליענישער אמבא־סאדאר גראף פינגאטי און גריכישען פארשטעהער פאלייטיס מעלדעט מען, אז די אדורכגעפיהרטע געשפרעכען האבען זיך בעצויגען דעם איטאליעניש־אביסינישען קאנפליקט און קודם־כל דער קאנפע־רענץ פון דריי מלוכות, די סיגנאטארען פון אפמאך פון 1906. עס בעשטעטיגט זיך די ידיעה, אז די קאנפערענץ וועט צוזאמענקומען אין פאריז און־טערן פארזיץ פון פרעמיער לאוואל. ענגלאנד וועט רעפרעזענטירט זיין דורך מיניסטער אידען און אי־טאליען דורך באראן אלאיזי.

פסק־דין אין פראצעס וועגען די אנטי־יודישע געשעהענישען אין ראטשאנז

וואַרשאַ, 8 (טעלעפאניש)

דעם 3. אויגוסט האט דאס קרייז געריכט אין פלאצק, אויף ארויספאהר סעסיע קיין שערפץ בעטראכט דעם פראצעס וועגען די אנטי יודישע געשעהענישען, וואס זענען דעם 9. יוני פארגע־קומען אין ראטשאנז, אין וועלכען עס האבען זיך בעטייליגט די יונגאקעס פון ארביישט לאגער.

אויף דער בעשולדיגונגס באנק זענען געזע־סען 9 פערזאן פון ארבייטס לאגער אנגעקלאגט אין בעטייליגען זיך אין א עפענטליכען צוזאמענלויף, וואס האט מיט געמיינזאמע כחות דעמאלירט א געשעפט, אויסגעהאקט עטליכע צעהנדליג שויבען אין יודישע הייזער און צוגרויבט אין אנ'אנדער געשעפט 7 שפאדעלס, 4 האק מעסער. איין פערזאן איז אויך אנגעקלאגט געווארען, אז זי האט גע־שטעלט א ווידערשטאנד דער פאליציי.

צוויי פערזאן זענען בעפרייט געווארען, איינער, סטאניסלאוו גאלאכאווסקי איז פערמשפט געווארען אויף 10 חדשים תפיסה, 6 פערזאן אויף 6 חדשים תפיסה מיט אפלעגען די שטראף אויף 5 יאהר, 1 פערזאן אויף א חודש ארעסט מיט אפלעגען די שטראף אויף 5 יאהר.

דאס געוועהר וועט ענטשיידען!

רוים, 8 (ספ. טעל.)

אין שייכות מיט דער ווייטערדיגער מאבי־ליזאציע פון 2 דיוויזיעס רעגולער מיליטער און איין דיוויזיע „שווארצע העמדלעך" שרייבט „לא וואראָ פאשיסטא": די לאגע בעווייזט קלאר, אז עס געהט וועגען מלחמה. נאר מיט געוועהר וועט ענטשיידען ווערען די אביסינישע פראגע.

ווי שטארק איז די אביסינישע ארמעע

פאריז 8 (ספ. טעל.)

„האוואס" מעלדעט פון אדיס אבעבא: די אביסינישע ארמעע בעשטעהט פון 600 טויזענד מאן, דערפון 250 טויזענד, וואס די רעגירונג האט בעוואפענט. די צאהל ביקסען וואס די אבי־סינישע ארמעע זאל בעזיצען ווערט אנגעגעבען פערשידען אין די גרענעצען פון 300 טויזענט ביז א מיליאן. די אביסינישע ארמעע האט 200 הארמאטען, 700—800 מאשינען־געוועהרען און 8 עראפלאנען, פון וועלכע נאר 6 קענען בענוצט ווערען. דער אויסדויער, די פעהיגקייטען צו שנע־לע מארשען, טאפפערקייט, דרייסטקייט און פאט־ריאטיזם זענען פאקטארען, וואס געבען צו דער אביסינישער ארמעע א גרויסע קריגס בעדייטונג.

פאליציי בעהערשט די לאגע

ברעסט, 8 (ספ. טעל.)

ארום איינס א זייגער ביינאכט איז אין צענטער פון שטאט שוין געווען בוכשטעבליך רוהיג. נאר אויף די פארשטעט זענען נאך פארגעקומען קליינע צוזאמענשטויסען. בכלל איז דער אנטייל פון דער בעפעלקערונג אין די נעכטיגע מאניפעסטאציעס גע־ווען א קלענערער, ווי מיט א טאג פריהער. אין משך פון די לעצטע צוויי טעג זענען פערוואונדעט געווא־רען 50 פערזאן.

פראנצויזישע פרעסע פאדערט שטרענג צו בעשטראפען די שולדיגע

פאריז, 8 (ספ. טעל.)

די פאריזער צייטונגען רעדען ווייטער ארום די לעצטע מאניפעסטאציעס פון די ארבייטער אין די פארט־שטעט.

„לע מאטען" פאדערט שטרענגע שטראף פאר די אנפיהרער פון די אונרוהען אין ברעסט, וועל־כע זענען אהן שום ספק ארויסגערופען געווארען דורך קאמוניסטישע אגיטאטארען.

„זשורנעע אינדוסטריעל" ערקלערט, אז די קא־מוניסטען האבען דירעקט ווי אויך אונדירעקט דורך דער פערמיטלונג פון די פראפעסיאנעלע פעראיינען, געפיהרט א שארפע אקציע געגען די אפשפארונגס־דעקרעטען פון דער רעגירונג. די דאזיגע אגיטאציע איז געווען די דירעקטע סיבה פון די דאזיגע גע־שעהענישען אין די פארט־שטעט. די דאזיגע גע־שעהענישען טראגען אהן שום ספק א פאליטישען כאראקטער.

„לע זשור" פערארטיילט אין שארפע ווערטער

צו די ג' גנבים!

איהר ווערט געבעטען אפצושיקען די וועקסלען, וואס זענען צוגענומען גע־ווארען ביי מיר דינסטאג דעם 6/8 ד. י. נעגען בעלוינונג. דאס געלד פערלאז. איך נישט צוריק.

Leon Parzęczewski
Łęczyca, Zamkowa 2.

ST. FELCZER
M. Gombinski
האט זיך איבערגעצויגען אויף פיעטריקאווער 92. פראנט 2 ש.
טעל. 108 05
נעמט אן פון 3—5 נאכמיטאג

ד"ר העללער
ספעצ. פאר הויט און ווענערישע קראנקהייטען און מענער־שוועכע
8 טראוגוטא 8, טעל. 179-89
נעמט אן פון 8—11 און פון 4—8 אוונט
זונטאג פון 10—2 מיטאג.
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע־זאל.
אונבעמיטעלטע — ־מעשניצע־פרייז

Dr. med H. Wajs
כירורג
וואוינט יעצט אויף
Piotrkowska 17, tel. 14801

וויכטיג פאר אלע!

אין מיין ווערקשטאט ווערט אויס־געארבייט אלע סארטען ערשטקלאסיגע
שטובען = לאמפען
צו זעהר ביליגע פרייזען
F-ma „PRIMAS"
Łódź, Zgierska 15, m. 10.

Dr. med.
SZYMON GRINBERG
פילסודסקיעגא 55
טעל. 168-58
נעהמט נישט אן אין לאדז אין דערצייט פון זומער־פעריען.
דער טעלעפאן אין ווישניאווע־גורע איז נומער 26.

Dr. med. H. GUTSZTADT
ספעציאליסט פאר אקושעריע און פרויען־קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
און וואוינט יעצט אויף
Zachodnia 66, tel. 129-52
נעמט א: פון 11 ביז 1 און פון 5 ביז 7

LEKARZ-DENTYSTA
H. SZNAJDER
przeprowadził się
na ul. Piotrkowska 70
(róg Traugutta) Tel. 153-08

Dr. med. W. EYCHNER
פרויען־קראנקהייטען
צענעלניאנא 4, טעל. 134-72
נעמט אן פון 2 ביז 3.30 נאכמיטאג
און פון 6.30 ביז 8.30 אוונט
אין לעטשניצע זגערזשער 17
פון 10—12 בייטאג.

Dr. med. M. TAUBENHAUS
ספעציאליסט
פאר אקושעריע און פרויען־קראנקהייטען
פערהיטונג געגען שוואנגערשאפט
זגערזשער 11, טעל. 246-09
נעמט אן פון 4—8 אוונט.

Dr. W. ŁAGUNOWSKI
spec. chorób wenerycznych, seksualnych i skórnych
(Gabinet Roentgeno- i światło-leczniczy)
Piotrkowska 70, tel. 181-38
Przyjmuje: od 8[30] do 1[30] rano, od 1-ej do 2[30] pp. i od 6 do 8[30] wiecz
W niedzielę i święta od 1 r. do 1 p.p

Dr. med.
IGNACY GRYNBERG
אינערליכע קראנקהייטען
(ספעציאליסט פ' הארץ־קראנקהייטען)
17 CEGIELNIANA 17
telefon 174-15.
נעהמט אן פון 6 ביז 8 אוונט.

אכטונג עולים קיין ארץ־ישראל!

צום בילינגסטען רעיעלסטען און זיכערסטען איז דאס איבערשיקען באגאזש, סחורות, מאשינען א. או. וו. נאר דורך דער
פויליש־ארץ־ישראלדיגער טראנספארט געז.
„PALEX" Sp. z o. o. WARSZAWA, Królewska 45
Tel.: 611-41 i 611-47 פראנט געגענאיבער דעם פאלעסטינא־אמט
פארטרעטער פאר לאדז און אומגעגנד:
Biuro Ekspedycyjne „SYTNER" Łódź
Nowomiejska 3, tel. 144-29.
די טראנספארטען געהען אפ אין ספעציעלע זאמעל־וואגאנען יעדע וואך און קומען אן קיין ארץ־ישראל אין פערלויף פון 12—14 טעג. די זאכען ווערען אפגעגעבען פון שטוב און צוגעשטעלט אין א"י, גלייך ביז'ן הויז אין אלע שטעט ווי אויך אין אלע קאלאניעס.
גענויע אינפארמאציעס הערען ערטיילט אומזיסט.

די עלעגאנטסטע
די בעסטע
די לעצטע מאדעלן
שיך
עמפפעהלט
SALON OBUWIA
A. OGÓREK
Łódź, Zawadzka 11, tel. 202-86.
בעמערקונג: ספעציעלע אפטיילונג פון מענער־שיך אין א גרויסען אויסוואהל.

איבערגעפאהרען א מענש צום טויט

אויפן וועג פון לוטאמירסק קיין קאנסטאנטין

(א) א טראגישער פארפאל האט נעכטען פאסירט אויפ׳ן לוטאמירסקער וועג:

פון לוטאמירסק נאך קאנסטאנטין איז געגאנגען דער 28־יעהריגער אלפאנס באַרילסקי פון דארף מיראסלאוויעץ, וועלענדיג אריבערגעהן די טראם־וואי־שינעס, איז גראד אנגעקומען דער טראמוואי, וועלכער קורסירט פון לאדז קיין לוטאמירסק און איז איהם איבערגעפאהרען.

דער ארויסגערופענער דאקטאר פון דער לאדזער באנאטאוויע, האט ביי איהם פעסטגעשטעלט א מוח־ערשיטערונג און א צובּרעכונג פון ביידע הענט און פיס. אויפ׳ן וועג אין שפיטאל, איז באַרילסקי געשטארבען.

עס איז אונטערגענומען געווארען אנ׳אויספאר־שונג, בכדי פעסטצושטעלען ווער עס איז דער שול־דיגער פון דעם טראגישען פארפאל.

אנ׳אמת׳ע אשת־חיל

פרוי ראטעוועט אפ א מאנספערשוין פון דערטרונקענע ווערען

(א) אויף דער זומער־וואוינונג רידזענקע, היג־מער טושין איז געקומען צו־גאסט דער 20־יעהריגער אלפאנס לעהרע פון לאדז און ווי דער שטייגער איז, האט ער אראפגעווארפען פון זיך דעם עלעגאנט, זיך אנגעטון די קורצע מכנסים׳לעך און איז געגאנגען זיך באדען.

לאדזער אבער זענען, הפנים טאקי געוואוינט צו שווימען, אבער נאר אין דער לופט, נישט אין וואַ־סער און לעהרע האט אנגעהויבען צו טרינקען זיך.

צום גליק האט ביים וואסער זיך געפינען פר. ער־נא שוואלבע פון פאביאניץ, וועלכע איז, ווייזט אויס, נישט פון יענעם שעהנעם געשלעכט, וואס זענען נאר בעשאפען געווארען צו היסטעריעס און ספאזמען און זי האט בעוויזען אויך פאזיטיווע מעשים: זי איז תיכף אריינגעשפרונגען אין וואסער און האט דעם זיך טרינקענדען לעהרע, ארויסגעשלעפט ווי א העכט, געמאכט איהם קינסטליכען אטעם און איהם אפגעפיהרט, א לעבעדיגען אהיים.

בראוואָ פר׳ שוואלבע!

ווער עס האט עמפינדליכע פיס און ביים גיהן ווערען זיי שנעל מיד, דארף טראגען שיכ׳לעך מיט די אפצאצען Berson ווארפט אפ אין אייער אייגענעם אינטערעס אלערליי נאכמאכונגען.

דאס פעריכטען די אפצאסען פעראורזאכען א שטענדיגע און ווידערהאלענדע אויסגאבע, די אויסגאבע פערקלענערט זיך ביז צו דער העלפט, אויב מען טראגט די גומי־אפצאסען בערסאן. ווארפט אפ אין אייער אייגענעם אינטערעס זעמטליכע נאכאהמונגען.

געפאלען פון הונגער

(א) אויף לעאנהארד־פלאץ איז געפאלען פון הונגער און אלגעמיינער ערשעפונג די 62־יעהריגע זקינה סטאניסלאווא מארטשיניאק.

די קראנקע איז אין א אפגעשוואכטען צו־שטאנד איבערגעפיהרט געווארען אין רעזערווו שפיטאל.

א „סעזאנאווע״ סוחר

זומער פערזארגט ער זיך אויף ווינטער, ווינטער — פערזארגט ער זיך אויף זומער

(א) נעכטען איז פאר׳ן שטאטישען געריכט געשטאנען דער 39־יעהריגער וואיטשעך זשעפּני־קאווסקי, וועלכער איז בעשולדיגט געווארען דערין, אז פערשטעלענדיג זיך אלס אגענט פון א קויהלען־קאנצערן, האט ער פערקויפט קוילען צו זעהר בי־ליגע פרייזען אויף אויסצאהל, דערביי פלעגט ער נעהמען ענטשפרעכענדע סאגויצעס און נעלם ווערען.

אויף אזא אופן האט ער ביי 41 מאן זיך צונויפגעקליבען עטליכע הונדערט זלאטעס און זיך פערזארגט מיט חיונה אויף איבער׳ן ווינטער.

זומער ווידער, צום בוי־סעזאן, איז ער פער־וואנדעלט געווארען אין אנ׳אגענט פון בוי־מא־טעריאלען און אזוי ארום זיך ווידער פערשאפט חיונה אויפ׳ן זומער.

ארום און ארום, רעכענענדיג פאר יעדען פאל פון 6 ביז 10 הדשים, האט דער חשבון בע־טראפען א קימא־לן פון גאנצע 9 יאהר טורמע, פון וועלכע ער וועט איצט אפזיצען, צוליב דעם צוזאמענטרעף פון די געשעהענישען נאר צוויי יאהר און ער וועט שוין זיין פערזארגט, סיי אויף זומער, סיי אויף ווינטער.

אין דארף טאנצט מען

צום ערשט אויף „פאטשערלעך״ און דערנאך — אויף שיסערלעך

(א) דאס דארף ריקאריי, פעטריקאווער קרייז, האט זיך צוטאנצט. מאטשעק האט געטשעפעט יאנ־נען, וואויטשעך האט געשלעפט מאגרא׳ן און אזוי האט מען זיך גערדרעהט אנ׳אויער אוועק. דערביי אבער דארף בעמערקט ווערען, אז אין ריקאריי טאנצט מען אויף „פאטשערלעך״ ד. ה. יעדער „קא־וואליאר״ האט דאס רעכט „אפצופאטשען״ די פארטנערין פון איהר טענצער, למשל, אז יאן טאנצט מיט וויכטען, האט אנטעק דאס רעכט א פאטש צו געבען און וויכטע געהט איבער צו איהם און יאן בלייבט מיט א נאז, א מפּה האט ער, נישט קיין פאר־טנערין.

איז געווען א מעשה, עס האט יאן ציבאלא גע־האפּסעלט מיט זיין דולצענעא, וועלכע איז געפאלען געווארען דעם ריטער סטאניסלאוו פאטיראלא, וואס האט פאטיראלא געטון? — האט ער א פאטש געטון מיט די צוויי ידים. האט ציבאלא זיך געטראכט: „פאטש צוזעצטערהייט און האט איהם זיין „הער־צענס־דאמע״ נישט אפגעטרעטען.

וואס זשע האט פאטיראלא געטון? אין קליי־ניגקייט — ער האט ציבאלא׳ן אונטערגעשאסען און אליין איז ער אנטלאפען.

פערשטעהט זיך, אז מעהר געטאנצט האט ער שוין נישט, מען האט איהם אפגעפיהרט אין פעט־ריקאווער שפיטאל און פאטיראלא׳ן האט מען אויס־געפונען און איהם אויך איבערגעפיהרט אין פעט־ריקאווער... טורמע.

זאל פילהארמאניע
נארוטאוויטשא 20. טעל. 213-84

יונג־טעאטער
קינסטל. אנפיהרונג: ד״ר מיכאל בראנדט.

לעצטע 4 פארשטעלונגען
היינט פרייטאג און מארגען שבת, 9.15 אוונט
טרופּע טאנענצאפ
רעזשי: ד״ר מ. ווייכערט. מוזיק: א. גאלדפאדען. כארעאגראפיע: ט. וויטאצקא.
דעקאראציעס און קאסטיומען: דינה מאטוס.

אויפ׳ן אלגעמיינעם פערלאנג פון פובליקום
מארגען שבת און זונטאג, 4.30 נאכמיטאג
לעצטע 2 געזעגענונגס־פארשטעלונגען
„באסטאן״
צו ספעציעל ביליגע פרייזען פון 54 גר. ביז 2 זל.;
בילעטען אין קולטור־ליגע און ביי דער קאסע פון טעאטער.

אורטייל אין פאליטישן פראצעס

(א) היינט אין צווייטען טאג פון פאליטישען פראצעס געגען יוזעף אמבראזשיק און מיעטשיס־לאוו פשיבילא, זענען אויסגעהערט געווארען גאנצע רייהע עדית פון דער פאבריק פון ראזען און ווישליצקי, וואו די ארבייטער האבען געאר־בייט.

די עדית בעשטעטיגען, אז דאס האבען די ארעסטירטע פאר זיי אויסגעקעמפט העכערע לוי־נען.

נאך דעם אויסהער פון די עדית האבען גע־רעדט: דער פראקוראר גארייסקי און די אדווא־קאטען־פערטיידיגער — קעמפנער און הארטמאן.

נאך דער בעראטונג האט דאס געריכט ארויס־געטראגען פאלגענדען אורטאל:

יוזעף אמבראזשעק — 3 און א האלב יאהר טורמע און מיעטשיסלאוו פשיבילא — 2 און א האלב יאהר טורמע.

אויב יא פאהרען — טא זאל שוין זיין בעקוועם...

(א) צוליב דעם, וואס פון לאדז געהען נישט אפ קיין באהנען אויף ווייט־שטרעקיגע טראסעס, ווי למשל, גדיניע א. ד. גל. נאר עס ווערען צוגעשלעפט איינער אדער צוויי וואגאנען, וועלכע ווערען צוגע־טשעפעט אויף א ווייטערער סטאציעס צום צוג, וועל־כער געהט צו דער ענטשפרעכענדער סטאציע און ווי געוועהנליך זענען דאס וואגאנען פון אלטען סיסטעם נישט קיין „פולמאנאווסקע״, פון וועלכער דער פא־סאזשיר ליידט צרות־צרורות, האבען ענטשפרעכענ־דע ווירטשאפטליכע קרייזען, זיך געווענדעט צו דער באהן־דירעקציע אין ווארשא, מיט׳ן פערלאנג אויס־צוטוישען די קלאסען אויף „פולמאנאווסקע״ וואַ־גאנען.

אונטערגעווארפען א קינד

(א) אויפ׳ן הויף פון פעטריקאווער 64 (שוין איינמאל א הויף), האט אנ׳אונבעקאנטע פרוי איבער געלאזט א 4־חדשים׳דיג יונגעלע.

דאס קינד איז איבערגעשיקט געוואָרען אין שטאטישען דערציהונגס־הויז.

Dr.
Wołkowyski
האט זיך איבערגעציגען אויף
ציגעל־גאס 11, טעל. 238-02
נעמהט אן אין הויט־ און ווענערישע
קראנקהייטען, מענער־שוואכע
פון 8—11 בייטאג און פון 4—9 אוונער

ר. איזראעל

דער משומד

ראמאן פון היינטיגען יודישען לעבען

סענסאצ. שפאנענדער

89

— נישט פערהאן אזא קרבן, וועלכען מ׳זאל נישט קענען ברענגען אויפ׳ן מזבח פון ליבע, האט מאריאן געזאגט דערפיהלענדיג די סיבה, צוליב וועלכער סאבא וויל מיט איהם איבעררייסען, ווייל ליבע איז לעבען.

— און שטעלט אייך פאר, ווען איהר וואלט געדארפט אייער לעבען איינשטעלען, כדי אפצו־ראטעווען דאס לעבען פון אייער פרוי און קינד, ווי אזוי וואלט איהר געהאנדעלט.

די פראגע האט מאריאנען אריינגעשטופט אין א טיפען ווינקעל, ער האט ווירקליך נישט געוואוסט וואס דערויף צו ענטפערען.

— אבער זייער לעבען איז דאך נישט אין געפאהר, האט מאריאן זיך געפרובט צו פערטיידי־גען, איך וויל דאך זיי מאטעריעל פערזארגען.

— אבער אייער פרוי האט דאך אויך א לעבען וועלכעס הייסט ליבע, אפשר ליבט זי אייך אויך אזוי שטארק, אז זי איז אויך גרייט מקריב צו זיין אויפ׳ן מזבח פון דעם געפיהל דאס טייערסטע וואס זי בעזיצט.

— האלט איהר, האט מאריאן געזאגט, אז דער איינציגער אויסוועג פאר מיר איז זעלבסטמארד...

— איך האב דאס נישט געזאגט, און האב נישט קיין רעכט אזוי צו זאגען, האט סאבא דערשראקען געענטפערט, זעהענדיג, אז איהר שפיל האט שוין צו ווייט דערפיהרט.

— גוט, זאל זיין אזוי, איך וועל דאס טון.

— אבער ניין, צי וואס זאלט איהר אזוי טראַ־גיש נעהמען דעם ענין, בערוהיגט זיך און בע־טראכט קאלטבלוטיג די גאנצע פראגע און איהר וועט זיכער קומען צו דעמזעלבען אויספיהר וואס איך. איך בלייב דאָך דאָ און איהר אויך, מיר קע־נען זיך נאכאמאל טרעפען.

די דאזיגע רייד זענען שוין דורך סאבאן ארויס גערעדט געווארען מיט אנ׳אנדער טאן, סאבא האט ווירקליך מורא געהאט, אז מאריאן קען אויספיהרען זיין בעשלוס און בעגעהן זעלבסטמארד, מאריאן ווידער האט פון די דאזיגע רייד בעקומען מעהר מוט און האפנונג.

— סאבא צוברעך נישט מיין לעבען, רייס נישט ארויס פון מיין הארצען דאס גליק, וועלכעס איך האב דערפיהלט צום ערשטען מאל, איך זעה איצט, איך וועל קומען ווען דו וועסט בעפעהלען...

— לאזט איבער אייער אדרעס, מאריאן, איך וועל אייך צוּוויסען געבען ווען איהר זאלט קומען אהער צו מיר.

— ניין, איך וויל דאס נישט, איך וויל, אז דו זאלסט מיר איצט בעשטימען א צייט ווען איך זאל קומען, איך וויל לעבען אין דער ערווארטונג, ווען איך קען דיך ווידער זעהען.

— קום אהער אין צוויי טאג ארום.

— די צוויי טעג וועלען זיין פאר מיר צוויי יאהרען, איך וועל קומען צו דער בעשטימטער צייט, מאריאן איז אוועק אהן זיך צו געזעגענען מיט אימ־צען, די צוויי פרויען זענען געבליבען זיצען מידען און צובראכענע פון דער שווערער איבערלעבעניש.

— דער טייוועל זאל דאס נעהמען, האט סאבא געזאגט, ווי גיט מען זיך אנ׳עצה, מיינסט אפשר, אז איך ליב איהם נישט, אדער איך האלט זיך גרויס צוליב דעם ערפאלג, וועלכען איך האב דא? ס׳הויבט זיך גארנישט אן. איך ליב איהם אפשר פונקט אזוי שטארק ווי איך האב איהם געליבט אין פוילען, מיין בעציהונג צום לעבען און צו מענשען אין דער איצטיגער לאגע מיינע איז דיזעלבע ווי זי איז געווען דעמאלס ווען איך בין נאך געווען א בע שיידענע און נישט־אנערקענטע קאבארעט־טענצערין אבער איך קען פארט נישט אנדערש האנדלען, בשום אופן נישט, מעג מען טראכטען אויף מיר ווי מען וויל, איך האב נישט קיין רעכט.

— סאבא בערוהיג זיך אביסעל, מיר האבען צייט וועגען דעם צו רעדען.

— ס׳מאכט נישט, ס׳נעמט מיר גארנישט אויס, איך האב נישט קיין רעכט אנדערש צו האנדלען און מוז מקריב זיין מיין ליבע פאר א העכערען אי־דעאל, פאר ליבע צו א מענשען, צו א צובראכענעם רואינירטען און פערצווייפעלטען.

— וועמען מיינסט דו עס דערמיט.

— איך מיין מאריאנ׳ס פרוי און קינד. זיי זענען דאך אומגליקליך אויף שטענדיג. זיין פרוי וועט פערלירען אויף אייביג איהר מאן, דאס וואלט אפשר נאך נישט געווען אזוי שטארק טראגיש, די הויפט־זאך איז אבער וואס דאס קינד וועט פערלירען דעם טאטען אויף אייביג, וואס איז דאס קינד שול־דיג, ווען דער טאטע האט זיך פערליבט און דערריי־בער מוז ער בלייבען א לעבעדיגער יתום, ניין, איך קען נישט אנדערש האנדלען, איך מוז רעזיגנירען איך בין יונג און האב נאך די גאנצע צוקונפט פאר זיך. איך דארף נישט קיינעם, וועלכער זאל מיך דארפען בעשיצען, איך בין גענוג דערוואקסען און עס איך האב זיך איבערצייגט, האב איך אויך די מעגליכקייט צו פערדינען אויף, איך מוז רעזיגנירען. ווען איך וואלט נישט קיין מורא געהאט, אז ער וועט אויספיהרען זיין דראהונג און ווירקליך בעגעהן זעלבסטמארד, וואלט איך איהם בשום אופן נישט מעהר צוגעלאזען צו זיך, כ׳וואלט ענטגילטיג איבער געריסען מיט איהם.

— און דער רעזולטאט פון דעם צווייטען גע־שפרעך מיט איהם? וואס ווערסט דו דעמאלס טון.

— צו דעם צווייטען געשפרעך וועט נישט קו־מען, אידא.

— וואס הייסט, דו האסט דאך איהם געהייסען קומען.

— ווען ער וועט קומען אהער דאס צווייטע מאל וועלען מיר שוין נישט זיין אין לאנדאן.

— סאבא? וואס ווילסטו דו טון? ווילסט אוועק פאהרען פון לאנדאן?

— יא, איך פערלאז לאנדאן.

— וואס טוסט דו? איצט ווען דאס גליק האט אנגעהויבען אויפשיינען פאר דיר? איצט ווען דו האסט אזא ערפאלג? איצט ווען דיין טאלאנט האט זיך אנגעהויבען צו ענטוויקלען, ווילסט דו פער־לאזען לאנדאן.

— יא, איך האב בעשלאסען, אנדערש קען איך נישט טון, איך מוז איבעררייסען מיט מאריא־נען און אויף אנ׳אנדערן אופן בין איך נישט בכח דאס צו טון. איך מוז פערשוואונדען ווערען אויף א לאנגע צייט. איך בין זיכער, אז דאס וועט האבען א פעולה.

— צי וועט דאס אפילו דערפיהרען צו א רע־זולטאט? האט אידא געזאגט, אין דער וועלט קען מען זיך נישט אויסבעהאלטען. אויב ער איז פעהיג ג׳וועו צו קומען קיין לאנדאן, וועט ער זיך דא נישט אפשטעלען, ער וועט פעהיג זיין דיך אויפ־צוזוכען אומעטום, ווי נאר דו וועסט זיך בעווייזען דאס איז נישט קיין טאקטיק. איך קען דיר פער־שטעהט זיך קיין דעה נישט זאגען, איך שטעק דאך נישט אין דיין הארצען, איך קען נישט דיינע גע־פיהלען, יעדענפאלס ווייס איך, אז נישט דאס איז דער וועג. דו קענסט דאך דיר אליין נישט פער־שטעלען, אז מיט׳ן מאמענט ווען דו וועסט ענדע־רען דיינע געפיהלען? און וואס וועט זיין ווען מאריאן וועט דיך אויפזוכען אויף אנ׳אנדער ארט — וועסט דו ווידער פון דארט ענטלויפען?

— ביזט אויך גערעכט, אידא, אבער איך קען דאך נישט אנדערש, עפעס איז מיר ווידער אזוי שווער געווארען, כ׳ווייס אליין נישט פארוואס, איך בין דאך נישט בעגאנגען קיין שום פערברעכען, איך האב דאך קיינעם נישט געטון קיין עילה, גיכער האבען מענשען מיר שלעכטס געטון, דאך ציטערט מ׳ר דאס הארץ אויף אזא אופן, ווי כ׳וואלט מורא געהאט, אז מיינס א בעגאנגענער פערברעכען זאל ענטדעקט ווערען. און דאס איז שטענדיג ווען איך דערזעה מאריאנען, וועלכען איך האב אזוי אויפ־ריכטיג ליב.

(פארטזעצונג ווייט.)

טוריסטען-אפטיילונג ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע
ארדענט איין סיסטעמאטישע
טוריסטען-רייזעס קיין ארץ-ישראל
אפפאהר פון די נאהנטסטע גרופעז מיט דער שיף
„פאלאניא"
דעם 21/8, 4/9, 18/9.
אינפארמאציעס און איינשרייבונגען אין ציוניסטישען ביורא, שרודמיעסקא 29.

די שטארקסטע יודישע דרוזשינע „הכח" אין לאדז

דעם 11 ה"ח וועט פארקומען א פוסבאל-מעטש צווישען „הכח" פון וויען און ל.ק.ס. פון לאדז.

כדי געבויער צו אינפארמירען אונזערע לעזער וועגען דעם זעהר אינטערעסאנטען מעטש, האט זיך אונזער מיטארבייטער געווענדעט צום קאמיסיע-מיטגליד פון ל.ק.ס.-קלוב ד"ר לוקאשעוויטש, וועלכער האט איהם ערטיילט פאלגענדע אינפארמאציעס:

— מיט דעם „הכח" פון וויען שטעהען מיר שוין אין קאנטאקט זייט א רייהע יאהרען. דעם ערשטען מעטש האבען מיר געשפילט נאך אין יאהר 1925, בעת וועלכען עס האט געזיגט „הכח" אין פערהעלטעניש פון 2:12, ארויסווייזענדיג דערביי די העכסטע, טעכנישע ענטוויקלונג. די ווייטערדיגע מעטשען זענען שוין געווען פערשידענע, אמאל האבען מיר געוואונען, אמאל פערשפילט אין אומבעדייטענדע פערהעלטענישען.

— איצט בעזיצט „הכח" אן ערשטקלאסיגען שפילער-מאטעריאל. די ווינער קלאס איז איצט אן אונפערגלייכליכע אויפ'ן קאנטינענט. אונזער ל.ק.ס.-מאנשאפט, אויב האט זי אזא בעדייטענדען געגנער, שפילט זעהר אמביציעז און אפפערוויליג. אונזער איצטיגע פאזיציע אין דער ענטשיידונג וועגען דער ליגע-מייסטערשאפט איז א זעהר גוטע און מיר האפען צו פערנעהמען א בכבוד'ן ארט. דאס אלעס ווייזט אן דערויף, אז דער איצטיגער מעטש מיט „הכח" וועט זיין א זעהר אינטערעסאנטער און וועט געבען דעם צושויער זעהר פיל עמאציעס.

לאדז גרייט זיך געהעריג
צו דעם אלוועלטליכען צוזאמענפאהר פון דער יודישער וויסענשאפט און קולטור

דער אלוועלטליכער „ייווא"-צוזאמענפאהר, וועלכער קומט פאר אין ווילנע אין די טעג פון 14—19 אויגוסט האט ארויסגערופען דעם גרעסטען אינטערעס ביים יודישען פאלק בכל תפוצות העולם.

דאס ביורא פון „ייווא"-צוזאמענפאהר בעקומט די גאנצע צייט אנמעלדונגען פון די ווייסטע וועלט-פונקטען.

עס וועלען אנטיילנעהמען די גרעסטע און בעדייטענדסטע וויסענשאפטס-מענער אין דער גרויסער וועלט. מיט איין ווארט דער „ייווא"-צוזאמענפאהר וועט זיין א וויכטיג געשעהעניש אין דער געשיכטע פון דער יודישער קולטור-טעטיגקייט אין לעצטען פערטעל-יאהרהונדערט.

עס איז כדאי צו פערצייכענען, אז די יודישע ליטעראטור וועט האבען איהר פראפאגאנדע טאג. עס נעהמען אנטייל א גרויסע צאהל קינסטלער וואס פערנעהמען א חשוב'ן ארט אין דער יודישער ליטעראטור.

אויך לאדז וועט פערנעהמען איינעם פון די אנגעזעהענסטע ערטער אין דער גרויסער צאהל בעטייליגטע געסט אין דעם גרויסען קולטורעלען „קבוץ גליות" פון דער יודישער וויסענשאפט.

פון לאדז וועלען פאהרען אויסער א גרויסע צאהל געסט פון א גאנצע רייהע געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס, אויך פאלגענדע דעלעגאטען פון לאדזער „ייווא"-געזעלשאפט: רעד. י. אוגער, ד"ר. ישראל סאלאוויי, רעד. יעקב שולמאן, שמעיה ציטערמאן און יוסף זעלקאוויטש.

די לאדזער געזעלשאפט פריינד פון „ייווא" ארדענט איין א ספעציעלען אויספלוג צו דעם אלוועלטליכען צוזאמענפאהר.

איינשרייבונגען צום אויספלוג ווערען אנגענומען אין ביורא פון ה' אנאטאל פרומקין, צעגעלניאנע 19, יעדען טאג פון 3—5 נאכמיטאג.

א „כל-בו"-רעדאקטאר
נאכדעם, ווי עס ווערט איהם ענג אין לאדז, טראגט ער איבער זיין „געשעפט" קיין ווארשע און בעניגענט זיך אין לאדז. מיט זיין „פאמאציניק"

(א) אין ווארשא ערשיינט א מאנאט-זשורנאל א. נ. „לעגיאן פראצי", וועמענס רעדאקטאר עס איז א געוויסער סטאניסלאוו גרזשעגאזשעווסקי און זיין מיטהעלפער אין לאדז איז, א געוויסער קאראל מאטישקא.

די ביידע „רעדאקטארען" פלעגען זיך פעררופען אויפ'ן לעגיאניסטען - פערבאנד און געהענדיג אזוי ארום אויפ'ן גאנצען זיכער, האבען זיי אויסגעפענטעט ביי א גאנצער רייהע פירמעס פערשידענע געלדער.

דערביי האבען די ביידע חברה-לייט געהאט אזא טאקטיק: האבען זיי „געמאכט" א פאר גילדען, האבען זיי זער „ארויסגעבעכץ" ארויסגעגעבען, האבען זיי נישט געהאט קיין געלד — האבען זיי געלאזט זיך רעדען צום דאשעק.

צוליב דעם, וואס גזשעגאזשעווסקי האט „נאבערעט" דעם עולם אויף פערשידענע געלדער, האט זיך מיט איהם אנגעהויבען צו אינטערעסירען די אויספארשונגס-מאכט, וועלכע איז געוואהר געווארען זיין פערגאנגענהייט:

מיט יאהרען צוריק האט גזשעגאזשעווסקי געוואוינט אין לאדז אויף פעטריקאווער 265, אויסגעבענדיג זיך אלס דירעקטאר פון גייער'ן, האט ער פערנארט צו זיך א גאנצע רייהע נאאיווע פרויען און האט זיי פערגוואלדיגט, איין פרוי א געוויסער לעאקאדיא ל., האט ער אפילו מיאום צושלאגען, נאכ'ן בעגעהן איבער איהר דעם נגוואלד-טאט.

אין צוזאמענהאנג דערמיט, איז ער בשעתו דורכ'ן היגען קרייז-געריכט בעשטראפט געווארען אויף 2 יאהר טורמע.

פערשטעהט זיך, אז דער וויראק האט דעם העררעדאקטאר" אינגאנצען קאמפראמיטירט, האט ער „רעדאקטאר" זיך איבערגעטראגען קיין ווארשא און זיך גענומען צו אנ'עהרליכער מלאכה — ארויסצוגעבען א ציי-טונג, דערביי אבער, האבענדיג א „גוטען קאפ", האט ער ווייטער פערשידענארטיג „קאמבינירט" און אויסגענארט ביי פערשידענע מענשען, פערשידענע סומען.

כדי צו פערהיטען דעם נאאיווען עולם, האט די היגע סטאראסטווע ארויסגעגעבען אנ'ענטשפרעכענדע ווארנונג.

מעלדונגען

זש. ט. ק. (וואולטשאנסקא 35, טעל. 121.53)

א 4-טאגיגער אויספלוג נאך ווילנע (אויפן אלוועלטליכען צוזאמענפאהר פון „ייווא" טראקי און אומגעגענד בשותפות מיט די פריינט פון „ייווא"

אין די טעג פון 14—19 אויגוסט ה. י. ארדענט איין דער לאדזער זש. ט. ק. א 4-טאגיגען אויספלוג נאך ווילנע, טראקי און אומגעגענד. די אנטיילנעמער פון דאזיגען אויספלוג האבען א גלענצענדע מעגליכקייט צו בעקענען 1) ווילנע אלס צענטער פון יודישער און פוילישער קולטור אין פערשידענע צייטען מיט אלע איהרע מערקווירדיגקייטען ווי סטראשון ביבליאטעק ייווא, אנסקי-מוזיי, אלטער בית-עלמין (דאס קבר פון ווילנער גאון און לעגענדארער קבר פון גר-צדק), געטא און שול-הויף, שלאס און 3 קרייצען-בארג, פעטער און פויל-קלויסטער, אויף אנטאקאל, קאנראד-צעלע אוניווערזיטעט און אנד. 2) טראקי (קאראימער קהלה, בית-עלמין, קעיסטוט-רואינע) און שפאציר מיט שיפלעך איבער די אזערעס 3) און אומגעגענד. די אנטיילנעמער פון דאזיגען אויספלוג וועלען אויך זיין די גלייכצייטיגע געסט פון אלוועלטליכען ייווא-צוזאמענפאהר, אויף וועלכען עס וועלען זיין פערטרעטען די גרעסטע פערזענליכקייטען פון דער יודישער וויסענשאפטליכער וועלט, צאהלרייכע דעלעגאציעס פון גאנצען לאנד און ווייטסטע ישובים, ווי דרום-אמעריקא, אפריקא. די אנפיהרערשאפט פון דאזיגען אויספלוג איז איבערגעגעבען געווארען דעם ח' ש. ראזענמאן. אפצאהל פאר מיטגלידער 38 גילדען, פאר געסט — 42 גילדען (נעמט ארום רייזע - הוצאות אין ביידע זייטען, בעזוכונגען, מיטאגען און נאכטלעגער). איינשרייבונגען נעמט אן דער סעקרעטאריאט פון זש. ט. ק. (לאדז, וואולטשאנסקא 35, טעל. 121-53) טעגליך פון 10—2 און 6—10 אווענד.

א 4-טאגיגער אויספלוג אויפ'ן פוילישען ים

אין די טעג פון 14—19 אויגוסט ה. י. קומט פאר א 4-טאגיגער אויספלוג אויפ'ן פוילישען ים. אין פראגראם בעזוך פון גדיניע, שטאט און פארט-איינריכטונגען, ראזעוויע (ים-לאמטער), יאסטארניע, יאסטשעמביע-גורע, זשארנאוויעץ (דייטשער גרעניץ) צוזאמען מיט א 3-טאגיגען אויפענטהאלט אין קארוויע. איינשרייבונגען ביז'ן 12 ה. ח. איינשליסליך.

א טוריסטישע אפרוה-קאלאניע אין קארוויע ביים באלטישען ים

די טוריסטישע אפרוה-קאלאניע פון לאדזער זש. ט. ק. אין קארוויע ביים באלטישען ים געפינט זיך הארט ביי דער פלאזשע, בשכנות פון טרוקענע סאסנע-וועלדער אין דער גרעסטער ווילע „זניטש" און ארומיגע געביידעס; די צימערן זענען 2, 3 פערזאניגע. אין פראגראם אויספלוגען אין דער אומגעגענד, בעזוך פון גדיניע, דאנציג (שטאט און פארט-איינריכטונגען), ראזעוויע (ים-לאמטער), קארוז (קאשובישע שווייץ), יאסטשעמביע-גורע און אנד. אויפן ארט א קלאוויר, ראדיא, ביבליאטעק, טעגליכע פרעסע. איינשרייבונגען און אינפארמאציעס אין סעקרעטאריאט פון זש. ט. ק. (וואולטשאנסקא 35, טעל. 121-53, טעגליך פון 10—2 מיטאג און פון 6—10 אווענד. פאר די קאלאניסטען פון 15 אויגוסט ה. י. זענען פאראויסגעזעהן בעדייטענדע הנחות.

קאלאניע אין זאקאפאנע

עס ווערען שוין אנגענומען איינשרייבונגען צום דריטען טורנוס פון דער אפרוה-קאלאניע אין דער געגענד פון זאקאפאנע, וועלכער קומט פאר אין די טעג פון 15 ביז'ן 30 אויגוסט.

די קאלאניע געפינט זיך אין א אייגענער גרויסער זוניגער ווילע, הערליכע געגענד, פלאזשע, אויספלוגען א. ד. גל. בעשפייזונג — 4 מאל טעגליך. פריש און נאהרהאפט. פרייז 48 זל. נעמט ארום רייזע-הוצאות אין ביידע זייטען אין פולער אויסהאלטונג.

איינשרייבונגען — נאר ביז'ן 10 אויגוסט. אין דער בארכאוו - ביבליאטעק אל. קאשטשושקי 9 טעל. 50-191 פון 11 פריה ביז 2 נ. מ. און פון 4 ביז 10 אווענד.

ויגוד הצמ"ד (יודענשטאטס-פארטיי) בפולניה סניף בלודז פילסודסקי 57.

מארגען שבת דעם 10 אויגוסט פינקטליך 8.30 אוו. קומט פאר אין אייגענעם לאקאל פילסודסקיעגא 57 א רעפעראט פון ח' מגר. שעפסקי א.ד.ט. „פאליטישע אקטואליען" איינגאנג פריי פאר חברים און סימפאטיקער.

א נייע באהן-ליניע
וויעלון—פיאטרקאוו—לובלין

(א) ווי מיר דערוויסען זיך, איז אנגענומען געווארען א פראיעקט צו בויען א באהן ליניע: וויעלון—פיאטרקאוו—לובלין.

די ליניע וועט זיין א פערלענגערונג פון דער טראסע: דעמבלין—פולאווע—דורך אפאטשנא און סולעיאוו.

א פארפאל ביי דער ארבייט

(א) אין שמייגערטס פאבריק, אויף פיעטריקאווער 276, האבען די רעדער פון א מאשין ארייגעכאפט דעם 54-יעהריגען ארבייטער אנטאני קאזשמירטשאק און איהם איבערגעבראכען די רעכטע האנד.

קאזשמירטשאק איז איבערגעפיהרט געווארען אין פאזנאנסקיס שפיטאל.

פון „אודראוויסקא"

די איינשרייבונגען אויפ'ן 4-טען סעזאן אין „אודראוויסקא" פאר מענער, וועט פארקומען דינסטאג, דעם 13-טען ה. ח. 3 א זייגער נאכמיטאג.

קאנדידאטען צום ארויספאהרען דארפען זיך מעלדען אין קאנצעלאריע, צעגעלניאנא 21, מיט א פוילישען פאס, עקוויפירונג מיט „שוויאדעצטווא טאזשסאמאשטשי" און דארף מיט זיך ברענגען א פאטאגראפיע.

אינסטרוקטאנטער קאנצערט פון הויף-ארקעסטערס
וועט פארקומען זונטאג, דעם 11 ה"ח אין „טיוואלי"

אין גארטען פון „טיוואלי", פעטריקאוער 1 וועט דעם זונטאג, דעם 11 ה. ח. פארקומען א זעהר אינטערעסאנטער קאנצערט, נעמליך: אין דעם קאנצערט וועלען זיך בעטייליגען די הויף-ארקעסטערס און גלייכצייטיג, וועט דער קאנצערט פערבונדען ווערען מיט א „פייף":

דער אנהויב וועט זיין האלב 4 נאכמיטאג און איינגאנג, צוזאמען מיט קאנסומציע וועט קאסטען בסך-הכל 1:30 זל:

היינט „אמניום-ווישטשיגעס" אין העלענאוו

היינט קומט פאר אין העלענאוו געיעגען פון ראווער-פאהרער פון די א ג. „א מניום-ווישטשיגעס"

אין די געיעגען בעטייליגט זיך אויך דער מיטגליד פון „מכבי", דער זיגער פון די געיעגען פון דער פאריגער וואך.

יונגטעאטער שפילט „באסטאן" און „טרופע טאנענצאפ"

אויפ'ן אלגעמיינעם פערלאנג פון פובליקום ווערט שבת און זונטאג 4,15 נאכמיטאג געשפילט ווערען נאר 2 מאל „באסטאן" — דער שטארק אויסגענומענער רעפערטואר וועגען סאקא-וואנצעטי.

שבת און זונטאג 9 אווענד ווערט געשפילט „טרופע טאנענצאפ" א פריליכע אריגינעלע פארשטעלונג מיט מוזיק און טענץ.

אויספלוגען קיין פאלעסטינע
פון 630.— זל. און
ארגאניזירט
„ארביס" פיעטריקאווער 18, טעל. 249-33
אויך הנחה-פעסער קיין טשעכא-סלאוואקיי און יוגאסלאוויען.
אויך קיין עסטרייך.

Casino
אנהויב 6, שבת און זונטאג 12 בייטאג.
היינט און פאלגענדע טעג!
פול מיט פרעכטיגער אויסשטאטונג און שלאגער - מעלאדיעס
CARANGA
אין די הויפטראלען:
Jack Buchanan
Lili Damita
רעזשי פון שעפער פון „Carioca"
T. FREELAND
די נייעסטע מוזיקאלישע שלאגערן
פרייזען פון 1.09 זל.
דער זאל איז אידעאל ווענטילירט.

Doktór
Z. Henrykowski
ספעציאל-ארצט פאר ווענערישע הוית-קראנקהייטען און מענער-שוואכע
וואוינט יעצט
טראוגוטא 9
טעל. 262-98
נעהמט אן פון 8—11 און פון 6—9 אוונד.
פאר פרויען אספעצ. ווארטע-זאל

ראטעוועט אייער געזונד
קראנקע אויף רופטורעז (בראך-קראנקהייטען)
ספעציעלע ארטאפעדישע הייל-גומי-באנדאזשען פון מיין מעטאדע העלפען רעדיקאל אונטער גאראנטיע אהן אפעראציעס פון אלע מינים בראך-קראנקהייטען (רופטורען) אפילו די עלטסטע און געפעהרליכסטע ביי מענער, פרויען און קינדער.
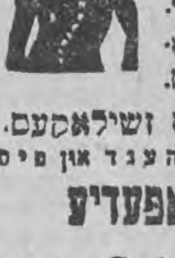
דאס אראפלאזען זיך פון מאגען און קישקעס בעזייטיג איך דורך פערלעגען ספעציעלע אינדיווידועל צוגעפאסטע בויך-באנדאזשען.
אויף אויסגעקרימטע רוקען-ביין (חוי-קערט) ארטאפעדישע הייל-גארסעטן אויף ביינער-שווינדזוכט און אלע אנדערע פעהלערן ארטאפעדישע הייל-אפאראטען אויף פלאטפוס.

ספעציעלע איינלאגען לויט גיפס-מאדעלען. אויף זשילאקעס.
- גומי-זאקן לויט מאס. קינסטליכע הענד און פיס
ספעציעלער אנשטאלט פאר הייל-ארטאפעדיע
Spec. Ortop. O. PETRYKIEWICZ
אוים לעמבערג
לאדז, פיראמאוויטשא 9 (אלגינסקא)
(פראנט פארטער), טעל. 177-09 נאהנט פון לאדזער פאבריקס-באהנהויף
בעמערקונג: דאס ערשיינען פון די קראנקע איזאונבעדינגט נויטיג.
צאהלרייכע דאנקזאגונגען און דאנק-בריף.
(אין זגערזש אויף פלאמאצקא 2 № און 4 № אייגענע הייזער)

וואַשינגטאָן און מאָסקווע

(ענדע פון דער 6־טער זייט)

די וואָלטען צום בעסטען געוואָלט האנדלען מיט אמעריקע. קאָן דער ערשטער קליינער האנדעלס־אָפּמאַך דינען, ווי אַנ׳אָנהויב, ווי אַ פּראָבע. אויב עס וועט אוועק גוט — וועט מען געהן ווייטער. מען דאַרף אָבער אויך דאָ נישט דערוואַרטען קיין צו גרויסע און צו שנעלע רעזולטאַטען. עס איז ערב וואהל־יאָהר. די אדמיניסטראַציע האָט אַלע אורזאַכען נישט צו וועלען זיך מאַכען קיין צו שטאַרקע שונאים פון יענע, וואָס זענען ביטערע געגנער צו יעדער דערנעהנטערונג מיט מאָסקווע. אַזוי, אַז פאַר 1936 וואָלט געווען צו פריה צו דערוואַרטען וועלכע עס איז שפּעקטאַקולערע ענדערונג אין די אמעריקאַניש־סאָוויעטישע האנדעלס־פאַרהעלטנישען. סיי־דען —

סיידען די פּאָליטיק, די אינטערנאַציאָנאַלע פּאָליטיק, זאָל אַ קוועטש טאָן און צווינגען וואַשינגטאָן מיט אַמאָל אַ קעהר צו טאָן זיך מיטן פּנים צו מאָסקווע.

און ווען מען גיט אַ טראַכט, אַז דווקא אין די לעצטע וואָכען איז פאָרגעקומען אַ שאַרפער און בעזונדערס שטרענגער אויסטויש פון נאָטעס, וואָרנונגען און געגען־וואָרנונגען צווישען מאָסקווע און טאָקיאָ, איז טאָקע נישט אוממעגליך, אַז דער נייער האנדעלס־אָפּמאַך זאָל זיין דער ערשטער שריט צו אַ גרעסערער דערנעהנטערונג צווישען סאָוויעט־רוסלאַנד און די פאַראייניגטע שטאַטען. אפשר שטעהט דער דאָזיגער אָפּמאַך אפילו אין אַ בעשטימטען צוזאַמענהאַנג מיט יאַפּאַנס לעצטע פּראָוואָקאַציעס ביי דער סאָוויעטישער גרענעץ.

אַ. גלאַנץ

ס׳איז נישט צו פערשטעהן!

(ענדע פון דער ד־טער זייט)

יודען נאַציאָנאַל־פיהלענדיגע, אינטעליגענטע, פּראָגרעסיווע, יודען מיט הארץ און מיט נאָרמאַלע מענשליכע געפיהלען—אַזעלכע יודען האָבען עהרע־געפיהל און אמביציע, אַ נאַטירליכען שטאָלץ און זעלבסט־ווירדע, זיי רעאַגירען אויף בעליידיגונגען ווי יעדער מענש מיט געזונדע חושים, זיי פּראָטעסטירען, ווען מען בע׳עוול׳ט זיי, פּראָטעסטירען מוטיג און ווירדיג, זיי פיהלען זיך איינס מיט׳ן כלל, ברענגען קרבנות און קעמפען מיט׳ן כלל געגען רשעות און פאַר גערעכטיגקייט.

אָבער דאָס, אָט די „צאַפּאַטער געסט", דאָס זענען מענשען, וועלכע האָבען קיין עהרע נישט און ווייסען נישט, וואָס הייסט אַזוינס נאַציאָנאַלער כבוד פאַר גראָשען — פּראָפיטען ברעכען זיי די אחדות פון פאָלק, האנדלען זיי מיט די דייטשען, בעת אַלע בעקעמפען די דאָזיגע ערגסטע שונאים פון יודענטום; פאַרן געלד און פערגעניגענס זענען זיי גרייט מקריב צו זיין דאָס הייליגסטע, וועלען זיי פערקויפען די נשמות.

אַ פרעמדער, וואָס קען נישט אונזערע פערהעלטנישען, וואָלט גאָר נישט געוואָלט גלויבען, אַז עס זענען פאַרהאַן אַזעלכע יודען אויף דער וועלט. אַ מענש מיט אַ נאָרמאַלען מוח און מיט נאָרמאַלע געפיהלען קען עס גאָר נישט בעגרייפען.

און ס׳איז באמת נישט צו בעגרייפען. ס׳איז גאָרנישט־צו פערשטעהן, פון וואַנען עס נעהמען זיך אַזעלכע מאָראַלישע און גייסטיגע קרעטינען אין אַ נאָרמאַל־ענטוויקעלטער געזעלשאַפט.

אַני־אַבסערוואַטאָר

געשיכטע פון יודען אין לאָדז

(ענדע פון 9־טע זייט)

מישע פאַבריקאַנטען זיך בעדייטענדיג פערבעסערט" נאָך 1831 הויבען זיך אָן, הויפּטזעכליך צו ענטוויקלען די שטעט, אין וועלכע עס האָט זיך קאָנצענטרירט די פּראָדוקציע פון ביינוועל־אויסאַרבייטונגען און, אין דער ערשטער רייה, געהט לאָדז.

נאָך פאַר 1831 האָט די ביינוועל־אינדוסטריע אין לאָדז געשפּילט אַ גרעסערע ראָל פון דער וואָל־אינדוסטריע. אין 1828 האָט לאָז פּראָדוצירט 53 טויזענד פונט ביינוועל־גאַרן, 290 טויזענד איילען ביינוועל־שטאָף 16.500 פאַר שקאַרפּעטקעס און 47 טויזענד איילען פלאַקס־וועבען. די דאָזיגע אויס־אַרבייטונגען זענען נישט עקספּאָרטירט געוואָרען, נאָר זיי זענען בעשטימט געווען, אויסשליסליך פאַרן היימישען מאַרק. נאָך 1831, איז די פּראָדוקציע פון ביינוועל־אויסאַרבייטונגען נאָך שטאַרקער געוואַקסען. דאָ אהער קומען שוין אַלע סוחרים פון גאַנצען לאַנד, אום צו מאַכען זייערע קניות. סוף 1850 איז געווען אין לאָדז איבער 50 געוועלבער פון שניט־סחורה, ביינוועל און פלאַקס־סחורה און פון טוך; די האנדעלס־בעוועגונג האָט זיך קאָנצענטרירט בפרט אין דער יודישער שכונה, אויף דער „אַלט־שטאָט", וואו עס האָבען זיך געפונען דער גרעסטער טייל פון די געוועלבער.

(אויף דער אַלטער שטאָט האָבען זיך, צו יענער צייט, לויט די אמטליכע ידיעות, געפונען 18 בעדייטענדיגערע געשעפטען פון שניט־סחורה. אַלע האָבען געהערט צו יודען: אַ. בראַנאָווסקי, י. זיידעמאַן, י. בושעזשינסקי, י. וו. זאָנענבערג, י. בלאַוואַט, י. בירענצווייג, אברהם פּרוסאַק, ד. דזשאַלאָווסקי, ה. ליפּסקי, ד. לויפער, יעקב האַראַנטשיק, מ. פּילגרים, ד. ראָזענבלאַט, ל. קראָהן, העניך גאָלדבערג, י. גוט־שטאַט, ג. פידלער און מ. גאָלדקראַנץ. מעהרסטענטיילס האָט מען אין די דאָזיגע געוועלבער אויך פערקויפט גאַרן. אויף דער פּעטריקאָווער גאַס זענען געווען 3 בעדייטענדיגע יודישע געוועלבער: ד. לאַנדע, מ. בלאַוואַט און אדאָלף ליקערניק און 2 קריסטליכע. אויף דער שרעדניאַ גאַס 1 יודיש געוועלב י. בעהם און 1 יודישער לאַגער פון סאַם. לאַנדע. אויף דער קאָנטנע גאַס. די דאָזיגע אויפשטעלונג נעמט נאָר אַרום די נעמען פון קאָנצעסיאָנירטע סוחרים און איז דעריבער נישט קיין פולשטענדיגע).

צו די בדייטענדיגסטע סוחרים, פערעכענט די אמטליכע סטאַטיסטיק דעם סוחר אברהם משה פּרוסאַק (דער גרינדער פון דער ערשטער גרעסערער יודישער מעכאַנישער וואָל־שפּינעריי און וועבעריי אין לאָדז), וועמענס יעהרליכער אומזאַץ עס האָט בעטראָפען 10 טויזענד פּוילישע גילדען, דזשאַלאָווסקי׳ן (יעהרליכער האנדעלס־אומזאַץ 7 טויזענד פּויל. גילדען), קלמן פּאָזנאַנסקי, דער פאָטער פון ישראל פּאָזנאַנסקי, דעם גרינדער פון דער אקצ. געז. י. ק. פּאָזנאַנסקי (יעהרליכער אומזאַץ — 4 טויזענד פּוילישע גילדען).

עס בלייבט ווי פריהער

(ענדע פון 9־טע זייט)

זאָך, „וואָס האָט געהאַט צו טון מיט די קינדער אָדער מיט איהר אַליין. ער האָט אַזוי אַרום זיך בעטייליגט אין איהר לעבען, גלייך ווי ער וואָלט געווען דער קאָפּ פון דער קליינער פאַמיליע.

סאָניע איז טאַקע געוואָרען אַביסעל מאָגערער, זי האָט אָבער נאָך אַלץ געהאַט איהר שעהנקייט, איהר יונג־ווייבליכע גראַציע, און איהרע גרינע אויגען, בעלאָדען מיט דאַנקבאַרקייט, האָבען בעלוינט מאַקס׳ן מיט אַנ׳עהרליכען שמייכעל. מאַקס האָט שוין גענומען טראַכטען:

„עס איז אַבסאָלוט נויטיג, אַז סאָניאַ זאָל קריגען אַ גט. מיר וועלען די טעג בעהאַנדלען די פראַגע צוזאַמען".

איין אָוונד, אין מאָנאַט אַפּריל, האָט מאַקס אַרויפגעלעגט זיין האַנט אויף סאָניאַ׳ס האַנט און געזאָגט:

— איך שלאָג אייך פאָר, ליבע סאָניע צו ענדערן אונזער פּראָגראַם. דעם קומענדיגען זונטאָג וועל איך אייך אַלע נעמען עסען אין אַ רעסטאָראַן אויסערן שטאָט. איך וועל אייך מיט׳ן קליינוואַרג אוועקפיהרען אין מיין אויטאָמאָביל. מיר וועלען עסען אין אַ דאָרפישער קרעטשמע, אונטער דעם פרייען הימעל.

סאָניאַ׳ן איז די נייע „פּראָגראַם" געפעלען געוואָרען. זי האָט אָנגענומען די איינלאַדונג.

זונטאָג האָט מאַקס געטראָפען סאָניאַ׳ן מיט איהרע קינדער אין דעם פּאַרק, ווייט פון איהר הויז, וואו ער פלעגט זי טרעפען יעדען זונטאָג. סאָניאַ איז אין דעם זוניגען פריהלינג־טאָג געווען שעהנער ווי געוועהנליך. מאַקס האָט זי מיט די קינדער אוועקגעפיהרט הינטער דער שטאָט. זיי האָבען געגעסען אין אַ קרעטשמע, וואָס האָט זיך גערופען „דער גאָלדענער האָן". די עסענס זענען דאָרט געווען אַנדערש און אַ סך געשמאַקער ווי אין שטאָט.

„דאָס מאָל — האָט מאַקס זיך געזאָגט, — וועל איך זיך דורכריידען מיט איהר. עס קען ווייטער אַזוי נישט געהן. עס איז געקומען דער מאָמענט צו מאַכען זיך קלאָר, וואו מיר האַלטען..."

ער האָט אָבער נישט געהאַט קיין געלעגענהייט צו ריידען. נאָכ׳ן עסען, ווען די צוויי קינדער זענען אַרויס אין דרויסען זיך שפּילען, האָט סאָניאַ אַ פערוויטעלטע, גענומען רעדען די ערשטע:

— איך וויל זיך דורכריידען מיט אייך, מאַקס. איך בין אינגאַנצען צערודערט. איך האָב געקריגען פון לואי׳ן אַ בריף. ער שרייבט, אַז ער איז זיך פּוּר־נאַנדערגעגאַנגען מיט מאַרגאַרעט. ער האָט חרטה אויף זיין נאַרישקייט און פרעגט מיך, ווי אַזוי ער קען אַלץ פאַרריכטען. ער בענקט נאָך די קינדער און וויל קומען צוריק.

מאַקס איז אויפגעשפּרונגען פון אָרט און האָט אויסגעשריען:

— ער וויל קומען צוריק? איהר וועט דאָס מיר אָבער נישט דערצעהלען, אַז איהר ווילט איהם צוריק נעמען?

— ער איז דער פאָטער פון מיינע קינדער, — האָט סאָניאַ אַרויסגעזיפצט.

— דאָס איז גאָרנישט... נאָך דעם, וואָס ער האָט אייך אָפּגעטון, קאָן איך נישט פערשטעהן...

— אָ, — האָט איהם סאָניאַ איבערגעשלאָגען, — מיר האָבען אַזויפיל איבערגעלעבט צוזאַמען.... אַזוי פיל געמיינשאַפטליכע ערלעבנונגען... איך האָב בעשלאָסען ביי זיך איהם מוחל צו זיין די נאַרישקייט, וואָס ער איז בעגאַנגען.

— איהר ווילט, הייס עס, זאָגען, אַז איהר האָט איהם נאָך ליב?

סאָניאַ האָט זיך געקווענקלט אַ ווייל. דערנאָך האָט זי מיט אַ נישט־זיכערע שטימע אַרויסגעזאָגט:

— הם... יאָ, איך האָב איהם נאָך ליב... איך בין אַ פייגלינג, נישט אמת?

— עס זעהט אַזוי אויס, מיין טייערע, — האָט מאַקס גראָב געענטפערט. — ווען עס קומט צו ליבע, זענען אַלע פרויען פייגלינגע... אָדער שוין צו העלדיש... ווען איך וואָלט אייך, צום ביישפּיל, געזאָגט...

— ניין, — האָט זי זיך געבעטען ביי איהם — זאָגט מיר גאָרנישט.

מאַקס, אַ בעזיגטער, האָט געשמייכעלט מיט אַ קרומען שמייכעל. ער האָט געטראַכט פאַר זיך, אַז ער וועט מעהר קיינמאָל נישט קומען צו זיי. ער האָט דערטרונקען זיין וועהטאָג אין אַ שטראָם רייד און געמאַכט דעם אָנשטעל, אַז ער פערגאַכט זיי ביידען... אַז עס געהט איהם גאָרנישט אָן, צי זי וועט נעהמען לואי׳ן צוריק אָדער נישט. דערנאָך, ווען די זון האָט גענומען פערגעהן, האָט ער זי מיט די קינדער געפיהרט צוריק אהיים. סאָניאַ איז געזעסען אַ פערזאָרגטע, און האָט קיין וואָרט נישט אַרויסגערעדט.

— זאָל איך אייך אַרונטערלאָזען לעבען אייער הויז? — האָט ער געפרעגט.

— ניין, נעבען דעם פּאַרק. עס וועט זיין בעסער, נישט אַזוי?

מאַקס האָט אַ שמייכעל געטון מיט אַ ביטערען שמייכעל: „זי האָט נאָר אינזינען איר רעפּוטאַציע!"

ווען זי איז אַרונטער פון דעם אויטאָמאָביל, האָט זי אויסגעשטרעקט איהר געטרייען פריינט די האַנט און געזאָגט:

— איך לאָז אייך נישט איין צו אונז פאַר דעם קומענדען זונטאָג... אָבער פאַר דעם צווייטען זונטאָג בעט איך אייך זעהר...

מאַקס האָט איהר געוואָלט אָפּענטפערן מיט אַ שאַרפען, בייזען ענטפער. אָבער איהרע גרינע אויגען האָבען זיך אָנגעהאָנגען אָן זיינע. די פרוי האָט איהם אינגאַנצען צומישט מיט איהר נישט־פערשטעהן: זי האָט איהם אָפּגעזאָגט א י ה ר ליבע, זי האָט אָבער נישט געוואָלט פערלירען ז י י ן ליבע. נישט טראַכטענדיג גאָר, האָט ער אַרויסגעזאָגט כמעט מיט כעס:

נו גוט.... דעם צווייטען זונטאָג... קיין זאַך האָט זיך נישט געענדערט...

BANK HANDLOWY w ŁODZI
Spółka Akcyjna
Al. Tadeusza Kościuszki 15
ma jeszcze do wynajęcia **SAFES**
na dogodnych warunkach, poczynając **od 4 złotych miesięcznie.**
WYJEŻDŻAJĄC, nie zostawiaj w domu papierów wartościowych, złota, srebra i t. p., lecz zanieś je do SAFE'u!

Dr. med. **L. Berman**
צעגעלניאַנאַ 15. טעל. 149־07
ספּעציאַל־אַרצט פאַר מענער־שוואַכע־בעהאַנדלונג
און סעקסועלע בעראַטונג.
נעמט אָן פון 8–11 און פון 4–8 אָווענט.
זונטאָג פון 9–1 פאַרמיטאָג.
פאַר אומבעמיטעלטע—לעטשניצע־פרייזען

הערן־שניידער־אַטעליער
מ. גראַשיצער
קיליגסקיעגאַ 85 85
הויף, רעכטע אָפיצינע, לעצטער איינגאַנג, ערשטער שטאָק, וואָוינונג 19.
געהעט אַז אַלער אַרט בעשטעלונגען
צו גאַנץ מעסיגע פרייזען.
פאַר אַרבייטענדע געוויסע הנחות.
בעמ.: איך לערן צושניידען טעגליך פון 7–10 אָווענט.

Zakład Elektro-Mechaniczny
A. Brzozowski, Łódź,
91 Sienkiewicza 91
רעפּערירט זעמטליכע מאָטאָרען, דינאַמאָ־מאַשינען און פערלעגט פערשידענע פאַבריקס־ און וואוינונגס־אינסטאַלאַציעס. כ׳קויף אויך גענוצטע מאָטאָרען און צאָהל די העכסטע פרייזען. —::— סאָלידע בעהאַנדלונג!
די פירמע עקזיסטירט פון 1905.

יובילעי־יאהר 1895—1935, עקז 40 יאהר
אָרטאָפּעדישער אַנשטאַלט
ר. קאָוואַלסקי
11 ליסטאָפּאַד 26, טעל. 132־59.

מאָדערנע אָרטאָפּעדיע פון אייגענער פּראָדוקציע — אונטער דער ליטונג פון בערייטענדע פאַכמענער ... זענען געוואָרן אויסגעצייכענט מיט גאָלדענע און זילבערנע מעדאַליען אויף אויסשטעלונגען; ...

קויפט פון דער ערשטער קוועלע!

קינדער־וועגעלעך, מעטאַל־בעטען, אויסגעבעטע און ספּרענזשינע־מאַטראַצען „Patent" וויזשימאַטסעס
אין פאַבריקס־לאַגער DOBROPOL פּיעטריקאָווער 73, אין הויף

שיימלען
מיט פאַריזער שריפטן און פערטיגע שיימלען
ביי קערש.
סקווערנאַ 15
וויכטיג פאַר דאַמען
נאָר 2 זל. ווערען פאַר איבערגעמאַכט די עלטעסטע
היטען
אויף גאַנץ נייע און אויף נייע היטען
3.50 געדענקט די אַדרעס
Modystka „TOLA"
23 Zawadzka 23

מעטאַל־בעטען
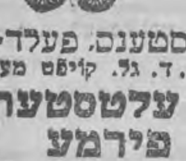
מאַטראַצען אַלערליי אַרט
קינדער־וועגעלעך
אין אַ רייכען אויסוואַהל
וויזשימאַטשעס, אייז־קאַסטענס, פעלד־בעטען פּאַטענט „Perfekt" א. ד. גל. קויפט מען
אַמביליגסטען אין דער עלטסטער און רעעלסטער פירמע
J. B. WOŁKOWYSKI
עקזיסטירט פון יאָהר 1896
פאַבריקס־לאַגער:
לאָדז, נאַרוטאָוויטשאַ 11
טעל. 137־70.
געדענקט דעם אַדרעס!
ספּעצ. רעפּעראַטור־ווערקשטעל און לאַקירער

Dr. med. **Niewiażski**
ספּעציאַליסט פאַר טריפּער, סיפיליס און הויט־קראַנקהייטען, בעהאַנדלונג פון מענער־שוואַכע
אַנדזשעיאַ 5, טעל. 159־40
פּראַגט. 1־טער שטאָק.
נעהמט אָן פון 8—11 און פון 5—9 אָוו.
זונטאָג און יום־טוב פון 9—1 פאַרמיטאָג.
בעזונדערע וואַרטע־זאַל פאַר פרויען

Dr. med.
GUSTAW KOHN
געוועזענער אַסיסטענט פון דעם גינעקאָלאָגישען קליניק אין פּאַריז.
(ספּעצ. פאַר פרויען־קראַנקהייטען און שוואַנגערשאַפט).
דיאַטערמיע, עלעקטראָקאָאַגולאַציע.
נעהמט אָן אין לאָדז
פּילסודסקיעגאָ 51, טעל. 170־03
נעהמט אָן פון 8—10 און פון 4—6 נאָכמ.

וויכטיג פאַר שטאָדט און פּראָווינץ!
מצבות פון 25 זל. אָן ביז די טייערסטע
גראַניט־ שטיינער, רעיפל און פינקטליך
פיהרט אויס די פירמע
„**גראַניט**" אינהאַבער יוסף סאַט
לאָדז, פּאָמאָרסקאַ 39, 11 הויף
קאָסטענאַנשלעגע אומזיסט!

Laboratorjum analiz lekarskich
„SANITAS"
Wólczańska 41, tel. 232·94
פיהרט אויס אַלע אַרט אַנאַליזען פון בלוט, אורין, פלעגמע א. אַ.
אויפן טעלעפאָנישען פערלאַנג שיקען מיר נאָך מאַטעריאַל און שיקען אָפּ די אַנאַליזען אהיים

ווענעראָלאָגישעס אַמבולאַטאָריום
ספּעציעל פאַר ווענערישע קראַנקע און מענער־שוואַכע.
עמפּפאַנגס־שטונדען פון 12—2
לעטשניצע
זגערזשער 17

„JERZY MILL" Łódź, Piotrkowska 73 poleca wieczne pióra
Repr. wiecznych piór Dr. JUNGH'a na Rzp. Polską i w. m. Gdańsk.

שאמפאנער קאמעדיע פול מיט לעבען און זארגלאזען הומאר א. נ.
„איהר האהייט קושט"
אין די הויפטראלען: JANET GAYNOR, HENRY GARAT
נעכסטער פראגראם: „אימיטאציע פון לעבען" מיט CLAUDETTE COLBERT
אנהייב פון די סעאנסען: 5.30 נאכמיטאג, שבת 4 נאכמיטאג, זונטאג 2 א זייגער בייטאג.

קלאנג-קינא-טעאטער PRZEDWIOŚNIE 74/76 זשעראמסקיעגא (ווינקל קאפערניקא)
היינט און פאלגענדע טעג

אונזער גרויסער דאפעלטער פראגראם:
I. מיטרייסענדע ליבעס-פאעמע א. נ. „און וואס ווייטער גרויער מענש"
אין די הויפטראלען: M. Sullivan, Douglas Montgomery.
II. פילם, וואס אילוסטרירט די מאכט פון געלד און די מאכט פון ליבע
„פאמיליע ראטשילד"
אין די הויפטראלען: Loretta Young, Borys Carloff
די מאסען-סצענעס אין נאטור-פארבען.
אנהייב 6 נאכמ., שבת און זונטאג 12 בייטאג. פרייזען אויפ'ן 1 סעאנס 50 און 54 גר., די איבריגע 54, 85 און 1.09 זל.

קלאנג-קינא-טעאטער CORSO 2/4 לעגיאנאוו
דער זאל ווערט זארגפעלטיג ווענטילירט און געקיהלט.

היינט פרעזענטירען מיר א הערליכע לעבענס-דראמע רעזשי Maurice Tourneur א: נ.
„צוויי יתומים"
יעדען ריהרט די טעמע. קאנצערט-שפיל. ענטציקט די הערליכע ארטיסטישע קרעאציע פון Renee Saint-Cyr
עס באטייליגען זיך: ROSINE DERENE, YVETTE GILBERT, GABRIEL GABRIO אויסערן פראגראם: הערליכע קלאנג-צוגאבען.

קלאנג-קינא CAPITOL זאוואדזקא 16

היינט און פאלג. טעג! ROSIE BARSONY, FELIKS BRESSART, TIBOR v. HALMAY היינט און פאלגענדע טעג!
אין דעם פרעכטיגען, מעלאדישען, אויף דייטש זינגענדען פילם
„בלומען-פערקויפערין פון פראטער"
אנהייב 4 נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג. אויפן ערשטען סעאנס און פריהמארגען-סעאנסען זענען די פרייזען צו 54 גר.

איינציגער קלאנג-קינא אין גארטען RAKIETA שענקעוויטשא 40 טעל. 141-22

METRO פושעיאור 2
אנהייב 4 נאכמיטאג.

היינט און פאלגענדע טעג!
„BOLERO"
אין די הויפטראלען: KAROLA LOMBARD i GEORG RAFT
העררליכסטער פילם פון דער וועלט. מיטרייסענדע מוזיק און שפאנישע טענץ.
אויסערן פראגראם: אקטועליטעטען.

ADRIA גלובנא 1
אנהייב 5 נאכמיטאג.

קינא-טעאטער Miraż 11 ליסטאפאדא 16 (קאנסטאנטינער)
אנהייב 4 נאכמ.
היינט פרעמיערע!
פילם פון דער נייעסטער פראדוקציע א. נ. „גרויסער שפילער"
מיט C. Gable, W. Powell i Mirna Loy אויסערן פראגר. אקטועליטעטען.

פרייז פון אנאנסען ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי
„קליינע אנאנסען"
פרייז פון אנאנסען ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

צוויי ענגלישע שטיהל אין גאנג צו פערקויפען. ערפאהרען פירמע זאקס פאלודניאווא 52 ביי היינע ביז 2 מיטאג.

Angielskiego i niemieckiego w krótkim czasie gruntownie naucza Harry Gruen, 5 zł. miesięcznie. Piotrkowska 31, 2 p. fr.

אקציעס פון דער געז. הכשרת הישוב אין א"י ווי אויך פון דער אנגלא פאלעסטיין באנק — קויף איך. אפערטען: Łódź, skrzynka pocztowa 69

Buchalter-Bilansista na stanowisku przyjmuje do prowadzenia księgi handlowe. Za uznanie ksiąg gwarantuje kaucją Leon Krell, Piotrkowska 79 m. 40 tel. 145-64.

לעהרערין! גוטע פעדאגאגין ערטיילט אונטערריכט פאר ערוואקסענע אין פויליש, יודישע און דייטשע שפראכען צו ביליגע פרייזען. לאסמאו, בושעושינער 15

Zagubiony został weksel na zł. 100.— pł. 21/7 1935 wyst. D. Frydman, Weksel powyższy unieważniam. Zwrócić takowy do L. Engla na Wyśniowej Górze

בוכהאלטער מיט לאנגיעהריגער פראקטיק קאן אננעהמען ארבייט איניגע שעה טעגליך אין אלע אונטערנעהמונגען צו מעסיגע פרייזען. אפערטען אין אדמ. פאר ליטערע „D"

וואנצעס
דערנעהרען זיך מיט'ן בלוט פון אייערע קינדער! מוטערס געדענקט, אז נאר מיט א ליכט
FUMIGATORE-CIMEX
וועסטו קענען אויסראטען אזוי, אז די וואנצען וועלען זיך שוין מעהר נישט ווייזען. מיר פיהרען דורך דעזינפעקציעס פון וואוינונגען אונטער גאראנטי.
אנמעלדונגען: טעלעפאנען: 77-120 און 59-156.

פערשידענעס

א שלאף-צימער ווי אויך פערשידענע מעבעל-שטיקער צוליב אבריזע ביליג צו פערקויפען, נאוואמיעסקא 4 לערענטאל.

בעקאנטמאכונג איך נעהם אן סוויטערס צו נייען אויף אן-אבערלאק מיט וויקאנטשעניעס צו ביליגע פרייזען, נארוטאוויטשא 47 ביי גלאזער וו. 22.

געלעגענהייטליך צו פערקויפען 2 סווימער מאשינען 80|10 50|12 אינ'ם בעסטען צושטאנד. צו ערפאהרען ביי מ.נטליק, צלט-שטאט 5. 1986

צו פערקויפען א הענדשקע מאשין 8|25 גדאנסקא 8, וו. 44 9986

צו פערמיטען 2 צימער און קיך מיט בעקוועמליכקייטען און ביליג דירה-געלד אויף נארוטאוויטשא 50. פרעגען ביים זשאנדצע. 9869

אפרייזהאלבער צו פערפאכטען אנאיינגעפיהרטען רעסטאראן מיט אלע איינריכטונגען. פרייז צוגענגליך. צו ערפאהרען זאכאדניא 39, וו. 4. צו אינפארמירען זיך נאר ביז דינסטאג. 9859

צו פערדינגען א שטוב מיט צוויי פענסטער מיט א באזונדערען איינגאנג אויף א געשעפט. נאוואמיעסקא 4, פראנט 1-טער שטאק, וו. 3. 9868

צו פערדינגען א צימער פארטער 46 זל. א קווארטעל דירה-געלד, צו ערפאהרען ביי האפמאן, צלט-שטאט 6. 9861

ראקאלעז

זאפארט צו פערמיטען א פראנט-וואוינונג 4 שטאק און 1 צימער און קיך אויף שרודמיעסקא 61. צו ערפאהרען ביי מ. ל. רעגענסבערג נאוואמיעסקא 18.

צו פערמיטען א שעהן צימער, פראנט ערשטער שטאק מיט א באזונדערען איינגאנג, ביי יוזעפאוויטש, בושעושינער 11

אפצוגעבען אנ'ארט צו שלאפען אויך צו ארבייטען פאר 2 פרויען, מרדכי גבאי'ס 19 לינקע אפיצינע, ביי זאנד.

איבערצוגעבען ביליג א שטוב מיט א קוך מיט מעבעל אין ווישניאווא גורא ווילע יאניצקי (כלאדניא וולאסקא) ביי קליגער. 9845

אפצוגעבען 2 שטובען מיט א קוך מיט בעקוועמליכקייטען פאמארסקא 43 בי'ם ווירט. 9850

איבערצוגעבען ליכטיגע 3 גרויסע צימערען צו דאווענען אויף די ימים-נוראים, ווי אויך בענק און טישען צוצוגעבען. צו ערפאהרען זאכאדניא 39, וו. 4. צו אינפארמירען זיך נאר ביז דינסטאג אויפ'ן ארט. 9889

פרייע פאסטענס

נויטיג פון זאפארט א גוטע און קוואליפיצירטע ארבייטערין צו קאמאשען. צו ערפאהרען אין דער פירמע „Zew" מאיעזשערסקא 5.

נאך פויזען נויטיג א בייגעל-בעקער געזעלען. מעלדען קרוטקא 16 ביים בלאכאוש. 9835

נויטיג א לערן-יונגעל צו סוויטערס קאנסטאנטינער 42, וו. 35 ביי גראנסקי.

א יונגעל פון אנשטענדיגע עלטערן ווערט געברויכט אין דער דרוקעריי פון בראמבערג, ציגעל-גאס 8.

עס ווערט געזוכט א לערען-יונגעל אין דער מעכאנישער זאקען-פאבריק פילסודסקיעגא 25. 9864

א לעהר-יונגעל, וועלכער האט א יאהר פראקטיצירט ביי א מייסטער ווערט געברויכט. אלעיא 1-טער מאי 25 ביים מאלאזש, באלד געצאהלט.

נויטיג א לערן-יונגעל צו סוויטערס צו ערפאהרען ביי סאלניק פילסודסקיעגא 43.

ס'ווערט געזוכט א וועש-נייהערין מיט אנ'אייגענע מאשין: צו ערפאהרען נאוואמיעסקא 24, וו. 21 רעכטע אפיצ.

[illegible]

Za wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i P. Wajntraub
Czcionkami i druk rotac. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.
Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman

ליטעראַרישע וואַנדערונגען

וועגען עראזמוס פון ראטערדאם (1536–1467)

פון
ד"ר א. קאראלניק

סטעפאַן צווייג, דער פיין־נערוויגער וויענער יודישער פּאָעט, איז איינער פון די ווייניגע מענשען אין דער איצטיגער צייט, וואָס האָט אַנ'אויער פאַר אַט דער שטילער, דינער, פערדעמפּטער שטימע פון דער אַזוי פּאַטעטישער, דער אַזוי טראַגישער מענש־ליכער קולטור, דער קולטור פון ריינעם געפיהל און פון ריינעם אינטעלעקט. ער איז נישט קיין שעפערי־שער קינסטלער, אָבער אַנ'אויסטייטשענדער: ער האָט די גרויסע פעהיגקייט זיך אַריינצופיהלען אַריינ־צולעבען אין אַלערליי פּסיכישע סיטואַציעס און גייסטיגע מאָטיווען. אַ לאַנגע רייהע פון ביאָגראַפישע ווערק פון גרויסען פערנעם — כּמעט דער רוב פון זיינע שריפטען, און זיין גייסטיגעאומרוה איז אַ ברייטע, אַ ווייט־שפּורדיגע, פון ווערלען און ראָמען ראָלאַן ביז מאַריע אַנטואַנעט און מעסמער, דעם היילער דורך מאַגנעטיזם, און זיגמונד פרויד, פון דעם עקס־רעוואָלוציאָנער און שפּעטערדיגען פּאָליציי שפּיאָן פושע ביז — עראַזמוס פון ראָטערדאַם. און צווישען הערשער און דענקער און שווינדלער, צווישען פּאָעטען און אוואַנטוריסטען זוכט ער שטענדיג איין־איינציגען מאָטיוו: דעם טריומף און די טראַגיק פון דעם מענשליכען.

און אויף זיין לאַנגען וועג האָט ער זיך אָנגע־שטויסען אויף דער בולטסטער פיגור פון דער קול־טור געשיכטע, אויף דעם מענשען, ביי וועמען דער מהות פון דער מענשליכקייט, איהר הויכען שוואונג און איהר טיפען פאַלען איז אַזוי אויסגעזונגען, דורכגעשפּילט, אויף דעם גרעסטען פון אַלע הומאַ־ניסטען, עראַזמוס. אַ זיכערער אינסטינקט האָט גע־פיהרט דעם יודישען וויענער פּאָעט, וואָס איז, ווי מיר אַלע, און אפשר מעהר ווי מיר אַלע פערצווייפעלט, צו דעם איינציג אַרטיגען היסטאָרישען מאָ־מענט, ווען אייראָפּאַ איז געווען אויף'ן וועג צו ווע־רען אַ גרויסער און מעכטיגער גייסטיגער בונד, און האָט דעם מאָמענט פערשפּילט.

עס איז געווען מיט פיר הונדערט יאָהר צוריק, דער מיטעלאַלטער האָט זיך פערענדיגט, אָט די צייט פון נאַציאָנאַלער צוגעבונדענקייט, פון אומפריי־הייט, פון פערשלאָסענקייט. אויף אַ קורצער ווייל האָט אויפגעלויכט אויף דעם אייראָפּעאישען הימעל דער וואונדער פון דעם רענעסאַנס. אין איטאַליען, אין פראַנקרייך, אין ענגלאַנד און אפילו אין דייטש־לאַנד — אומעטום האָט זיך דערפיהלט דער ווינט פון פרייהייט. און וואונדערליכע פיגורען זענען אויפגעשטאַנען — פּיקאָ דעלאַ מיראַנדאָלאַ, לאָרענציו וואַלאַ, מענשען פון אַנ'אומגעהויערער־בילדונג, אַזוי ווייט ווי דאָס וויסען האָט דעמאָלט דערגרייכט, מענ־שען, וואָס האָבען געוואָלט אויפלעבען די אַלטע, קלאַסישע קולטור, צוריקדרעהען דעם ראָד פון דער געשיכטע אויף טויזענד יאָהר. עס איז געווען אַנ'־אויפשטאַנד אַנטקעגען דער קירך, אַנטקעגען דער „מאַכט פון פינסטערניש", און נאָך מעהר — עס איז געווען אַנ'אינערע בעפרייאונג פון דער מענשלי־כער נשמה. די גריכישע און לאַטיינישע קלאַסיקער האָבען בעקומען פאַר זיי די בעדייטונג פון לעהרער און פיהרער. זיי זענען, ווי דאַנטע, נאָכגעגאַנגען ווערגיל'ן און אַריסטאָטעלען און פּלאַטאָ'ן, מיט זיי געפאָרשט די פערבאָרגענסטע ווינקלען פון דעם לע־בען, מיט זיי זיך אַראָפּגעלאָזט אין גיהנום, מיט זיי זיך דערהויבען ביז צו די העכסטע הימלען. מען האָט זיי גערופען, און זיי האָבען אַקצעפּטירט דעם נאָמען מיט פרייד — הומאַניסטען, דאָס הייסט, פרעדיגער פון מענשליכקייט, אין נעגענזאַץ צו די טעאָלאָגען צו די פאַנאַטיקער פון דער פערביינער־טער און פערשטיינערטער דאָגמע.

אָבער מענשען קאָנען נישט לאַנג אָטעמען די לופט פון פרייהייט. זי איז צו־שיטער פאַר זיי. דער אויפשטאַנד פון דעם ריינעם גייסט איז זעהר גיך פערוואַנדעלט געוואָרען אין אַנ'אויפשטאַנד פון די אינסטינקטען, פון די לײדענשאַפטען און, דער עיקר, פון די פּאָליטישע און נאַציאָנאַלע אַמביציעס. אַזוי איז שטענדיג די איראָניע פון דער געשיכטע. די אידעע אין איהר ענטוויקלונג דערפיהרט צו איהר אייגענער פערניינונג.

דער הומאַניזם, וואָס האָט געזאָלט בעפרייען די אייראָפּעאישע מענשהייט פון אַלע קייטען גייסטיגע סאָציאַלע און פּאָליטישע, האָט זיך דערקייקעלט ביז צו לוטהער'ן, ביז צו דער „רעפאָרם", ביז צו דער „רעפאָרם", וואָס האָט געמאַכט אַ סוף צו אַלע הו־מאַניסטישע חלומות און געעפענט ברייט די טויערן פאַר די נאַציאָנאַליסטישע כוואַליעס, וואָס האָבען סוף־כּל־סוף פערפלייצט גאַנץ אייראָפּע. און אָט אויף דער שוועל פון די צוויי וועלטען, דער אייביג מענשליכער און דער צייט־בעגרעניצטער, צייט־גע־קאָוועטער ווירקליכקייט, — שטעהט עראַזמוס פון ראָטערדאַם, אַ האָלענדער פון געבורט, אַ וועלט־ביר־גער פון איבערצייגונג, אַנ'„אומגעזעצליכער" — אָפּיציעל, דער אומגעזעצליכער זוהן פון אַ האָלענ־דישען בירגער. אויפגעוואַקסען איז אַ יתומים־הויז, דערצויגען געוואָרען אין אַ גלחים־סעמינאַריום אין פּאַריז, אַ וואַנדערער, געלעבט אין ענגלאַנד ביי דעם „אוטאָפּיסט" טאָמאַס מאָר, אין איטאַליען, אין פראַנקרייך, ביז ער האָט זיך בעזעצט אין באַזעל — דער פרייער אינטערנאַציאָנאַלער שטאָט, אַליין שוין אַ סימבאָל פון אינטערנאַציאָנאַליזם און פון פּאָלי־טישער און גייסטיגער נישט־אונטערטעניגקייט. ער האָט געהאַט אַ מאָטאָ אין לעבען: „נולי קאָנצעדראָ" — איך גיב קיינעם נישט נאָך, איך גיב זיך קיינעם נישט אונטער, ווייל פון קיינעם גאָרנישט פערלאַנגט, אַ חוץ איינזאַך — רוה און גייסט, פרייהייט פאַר דעם געדאַנק.

ס'איז אויבענאויף שווער פאַר אַ מאָדערנעם מענשען צו פערשטעהן, פאַרוואָס עראַזמוס האָט פאַר נומען אַזאַ געוואַלדיגען פּלאַץ אין דעם אייראָפּעאי־שען לעבען פון זיין צייט. ווען מען לייענט זיינע גע־זאַמעלטע שריפטען, — און דאָס זענען צעהן ריזיגע בענדער, געדרוקט אין דעם גמרא־פאָרמאַט, און אַלע אין לאַטיין, איז עס כּמעט אומעגליך זיך פאָרצו־שטעלען, ווי אַזוי ער איז דערגאַנגען דערצו, אַז מען זאָל איהם ביים לעבען שוין רופען מיט אַזעלכע גע־הויבענע נעמען, ווי „דער אוניווערסאַלער דאָקטאָר" „דאָס ליכט פון דער וועלט", דער אָנקעל פון דעם מערב", א. אז. וו. עס זענען צום רוב, פילאָלאָגישע שטודיעס, פירושים, איבערזעצונגען, גראַמאַטישע דערקלערונגען, און דאָס אויך אין אַ שווערער, און אָפט אויך נישט זעהר גוטער שפּראַך. עס זענען געווען פאַר איהם און נאָך איהם געלערנטע, ווי דער קאַרדינאַל בעמבאָ, אָדער דער פילאָלאָג יאָזעף סקאַ־ליגער, וואָס האָבען געשריבען אַ שעהנערן, קלאַסי־שערען און ריכטיגען לאַטיין, ווי עראַזמוס. מען האָט איהם אָפט בעשולדיגט. און מיט רעכט, אַז ער איז געווען נישט געניט, נישט צו־טיף אין זיין פילאָלאָגישער וויסענשאַפט. און דאָך בעמ־באָ, וואַלאַ אָדער סקאַליגער זענען פערגעסען, ווערען פון קיינעם נישט געלייענט, אַ חוץ אפשר פון די ספּעציאַליסטען אין דער געשיכטע פון רענע־סאַנס; אָבער עראַזמוס איז געבליבען נישט ווי אַ היסטאָרישע קוריאָזיטעט, נאָר ווי אַ לעבעדיגער פאַק טאָר אין דער קולטור־געשיכטע. ווייל יענע האָבען גערעדט צו, און געשריבען פאַר געלערנטע; עראַז־מוס האָט זיך געווענדעט צו דער ברייטער אינטע־ליגענץ; יענע זענען געווען פאַכמענער, אַהן אַ בע־ציהונג צו די טיפסטע פראַגען פון דער צייט; עראַז־מוס איז געווען דער וואָרט־פיהרער פון די לעצטע הומאַניסטען און פון דעם הומאַניזם בכלל.

אפילו זיין שפּראַך. ער האָט געשריבען און גע־רעדט לאַטייניש, נישט נאָר דערפאַר, וואָס אַזוי איז געווען די מאָדע פון דער צייט, נאָר ווייל עס איז גע־ווען פאַר איהם אַ סימבאָל פון אַנ'אַלמענשליכער, איבער־נאַציאָנאַלער־קולטור. „די גאַנצע וועלט איז איין געמיינשאַפטליך פאַטערלאַנד" האָט עראַזמוס געזאָגט אין זיין מאמר „דער קאַמף אַרום שלום". איין פאַטערלאַנד, איין קולטור און איין שפּראַך. און אין אַ צייט, ווען די גערמאַנישע פעלקער האָבען אָנגעהויבען צו שטודירען אַנטקעגען דער רוימישער אוניווערסאַל־קולטור, איז דאָס געווען מעהר ווי דער אויסרוף פון אַ געלערנטען; עס איז געווען אַ פּאָלי־טישער פּראָגראַם. און אין אַ צייט, ווען מלחמה איז געוואָרען אַ טעגליכע דערשיינונג, אַ לײדענשאַפט, איז עראַזמוס אַרויסגעטרעטען מיט אַ פּראָטעסט אַנט קעגען יעדען מיליטאַריזם, אפילו ווען ער פער־קליידט זיך אין אַ געשטאַלט פון אַ גייסטיגען קאַמף. אין זיין „אַדאַגיאַ", אַ זאַמלונג פון ווערטלעך און ציטאַטען פון דער גאַנצער אַלטער ליטעראַטור, — אַ מערקווירדיג בוך, וואו דער טעקסט פון דעם ציטאַט איז בלויז אַ מין אָנרעגונג צו אַ גייסטרייכען, איראָנישען און אָפט לײדענשאַפטליך־דורכגעפיהל־טען פירוש, — זאָגט עראַזמוס: „זי איז מלחמה פאַר די, וואָס האָבען זי קיינמאָל נישט דורכגעמאַכט". אַזוי די לאַטיינישע ציטאַטע. דערנאָך קומט זיין פּי־רוש, און דאָרט מאָלט ער אויס מיט דער גאַנצער גראַציע פון זיין סטיל און מיט דער גאַנצער שאַרפ־קייט פון זיין איראָניע, ווי אַזוי אַ מלחמה ווערט פאַר־טראַכט, און ווי אַזוי זי זעהט אויס אין דער ווירק־ליכקייט. בלויז די, וואָס ווייסען נישט וואָס מלחמה איז, די פעלדמאַרשאַלען פון דעם שרייבטיש, די סאַ־לאָן־גענעראַלען, יונגע סטודענטען, וואָס האָבען נאָך קיינמאָל קיין פּולווער נישט געשמעקט, — נאָר זיי מאָלען זיך אויס די מלחמה ווי אַ וואונדערבאַרע אוואַנטורע: מונדירען און שפּאָרען, ריטער אויף שטאָלצע פערד, און זיג און טריומף. אָבער פרעגט די אַלטע סאָלדאַטען, פרעגט די מוטערס פון די גע־הרג'עטע און פערוואונדעטע, און זיי וועלען אייך דערצעהלען וואָס מלחמה בעדייט. און דערנאָך פער־ענדיגט עראַזמוס: „איין מלחמה פיהרט צו אַ צוויי־טער, און קיין שום זיג ברענגט נישט קיין ענטשיי־דונג".

אַזוי שאַרף, אַזוי קלוג האָט קיינער נישט גע־רעדט אין זיין צייט, און אויך אין אונזער צייט זענען זעלטען אַזעלכע טיפע און פשוט'ע ווערטער.

אָבער נישט בלויז מלחמה מיט שווערד און פּול־ווער, נאָר אויך פון וואָרט און געדאַנק, פון אידעע און איבערצייגונג. לוטהער האָט ערקלערט אַ נייעם־טיגע מלחמה, אַ „רעוואָלוציע", און ער האָט געדרו־פען עראַזמוס'ן צו זיך, האָט זיך געבעטען ביי איהם, מיט גוטע ווערטער, מיט חניפה ווערטער, ער זאָל ווערען דער פיהרער אין דעם קאַמף. אָבער עראַז־מוס האָט דערפיהלט, אַז הינטער דער לײדענשאַפט פון לוטהער איז בעהאַלטען אַ נייע באַרבאַריי. אין די גאַנצע אַרבייט פון עראַזמוס'ן איז געווען צו קעמפען אַנטקעגען באַרבאַרען. „אַנטי באַרבאַרוס", דער אַנטי־באַרבאַר הייסט איינס פון זיינע וויכטיג־סטע, בעקאַנטעסטע ווערק. לוטהער האָט אַמאָל גע־זאָגט: „זעלטען איז אַ גוטע זאַך פערטראַכט געוואָרען מיט חכמה און מיט פאָרזיכט. אַלצדינג, וואָס פּאַ־סירט, איז אונטער דעם בעוואוסטזיין". און דאָס איז געווען דער שליסעל צו לוטהער'ן און צו יעדען רעפאָרמאַטאָר פון זיין סטיל, צו אַזדען רעוואָלוציאָ־נער. רעוואָלוציע איז, אין איהר עצם, אַנטי־אינטע־לעקטועל. מעגליך, אַז זי איז נויטווענדיג, אַז מען קאָן זי נישט פערמיידען, פונקט ווי מ'קען נישט פערמיידען קיין שטורעם, ווי מען קען נישט אויפהאַלטען קיין אוראַגאַן; אָבער דאָס בע־וואוסטזיין, דער געדאַנק דאַרף זי נישט סאַנקציאָני־רען. ער בויגט אָן זיין קאָפּ, ווען עס קומט דער שטורעם; ער האָט נישט קיין אַנדער ברירה; און וואַרט אויף זיין צייט, ביז דער שטורעם וועט פער־בייגעהן. „נולי קאָנצעדראָ" — איך גיב קיינעם נישט נאָך, אפילו נישט דער רעוואָלוציע.

דאָס שענסטע און דאָס מענשליכסטע ביי עראַז־מוס'ן איז געווען, וואָס ער האָט זיך נישט געמאַכט די מינדעסטע אילוזיע, האָט ווייניגער ווי אַלע גע־נאַרט סיי זיך און סיי אַנדערע. ער האָט געוואוסט, אַז ער איז איינער פון די לעצטע, און אַז ער איז צו־שוואַך צו קעמפען אַנטקעגען דעם שטורעם פון דער אומפערנונפט. און אין זיין וואונדערליכען בוך, וואָס ווערט נאָך היינט געלייענט און וואָס געהערט צו דעם קלאַסישען באַגאַזש פון דער וועלט־ליטעראַ־טור, „דער לויב פון דער טפשות", זאָגט עראַזמוס: „נאָר די נאַראָנים האָבען מזל, און דאָס בעסטע לע־בען איז אַ לעבען אָהן דעם מינדסטען פונק פון חכמה". און ווער עס איז דערגאַנגען צו אַזאַ מדרגה, שטעהט איבער דער וועלט, און דערפאַר אויף דעם העכסטען שפּיץ.

און סטעפאַן צווייג פערענדיגט זיין בוך מיט אַ סענ־טימענטאַלער ווענדונג: „ווען עראַזמוס איז געלעגען אויף זיין בעט אין גסיסה, האָט פּאַסירט אַ מערק־ווירדיגע זאַך. ער, וואָס האָט שטענדיג גערעדט לאַ־טייניש געטראַכט און געשריבען אויף לאַטייניש, האָט פּלוצלינג פערגעסען די שפּראַך, און האָט מיט דער פּרימיטיווער מורא פון דער חיה אין דעם מענ־שען, אַרויסגעגאָרגעלט פון זיך די ווערטער, וואָס ער האָט געלערנט אין זיין פריהערסטער קינדהייט. ער האָט געזאָגט אין זיין פלעמישער, גערמאַנישער שפּראַך: „ליווע גאָט — ליבער גאָט!"

געוויס, ווען דער מענש קומט צו דער לעצטער ווירקליכקייט, פאַלט־אַראָפּ פון איהם די קולטור, קעהרט ער זיך צוריק אום צו דעם פּרימיטיווען. אָבער עראַזמוס האָט דערויף שוין אַליין געענטפערט אין איינעם פון זיינע ביכער: „אין דעם מאָמענט פון געבוירען און אין דעם מאָמענט פון פערגעהן, שפּרייט די גוטע מוטער־נאַטור אַרום דעם מענשען דעם שלייער פון נאַרישקייט, כּדי גרינגער צו מאַ־כען דעם אָנהויב און דעם סוף".

ביי דער וויג און ביי דער גסיסה — געוויס; אָבער צווישען די צוויי מאָמענטען איז דאָך דאָס אמת'ע לעבען, און דאָרט איז די הערשאַפט פון דעם אינטעלעקט, דאָרט איז די קולטור. און אפשר איז אין דעם שטריך סימבאָליזירט די געשיכטע פון אונ־זער צייט, דער צייט פון איבערגאַנג, פון אַנ'אָנהויב און פון אַ פערענדיגונג.

טריאומף טראַגיק? איך ווייס נישט. אויף דעם בילד פון עראַזמוס פון ראָטערדאַם, וואָס איז איינ־געגראַווירט אויף דעם שער־בלעטעל פון דער ערש־טער אויסגאַבע פון זיינע געזאַמעלטע ווערק (1703) שטעהט אַ מאָטאָ: „טאַנדעם באָנאַ קאַוזאַ טריאומ־פאַט" — „דאָס גוטע טריאומפירט דאָך", און די אידעע פון עראַזמוס פון ראָטערדאַם לעבט היינט, איז פריש נאָך היינט, איז גרין נאָך היינט, פונקט אַזוי ווי, אָדער אפשר נאָך מעהר אין דער צייט פון זיין לעבען און פון זיין קאַמף.

די צייט פאַר דעם אוניווערסאַל־מענשען דאַרף ערשט קומען.

ליבע און שאך

פון משארלס יאפע

— 7. —

ער האָט אויפגעלעבט, אין אַזאַ צושטאַנד ראָמי צו מאַכען איז טאַקע אַ קונץ. דאָס האָט איהם געגעבען נייעם מוט, און מיט אַ פרעהלי־כער האַרץ איז ער אַוועק זעהען רויזעלע'ן.

אויף דער וועראַנדע בעגעגענט ער רויזעלע'ן. זי קוקט איהם אויס בלאַס, פערוויינט, זי קעהרט זיך פון איהם אָפּ.

ער פיהלט זיך שולדיג, ער וויל איהר איבער־בעטען, זיך פאַר איהר פערענטפערען. זי רוקט זיך אַלץ אָפּ פון איהם. ענדליך פּלאַצט זי אַרויס:

— וואו ביזטו געווען די נאַכט. ביי דער גרע־פין, האַ?

טרעהרען שטיקען איהר, זי כליפּעט, זי קאָן מעהר נישט רעדען.

ער נעמט איהר אַרום, ער גלעט איהר, ער בערוהיגט איהר, ער זאָגט איהר, אַז ער האָט געטרונקען ביי דער גרעפין אַנ'איבעריגען כּוס, און האָט געשלאָפען אין אַ ביליגען האָטעל.

רויזעלע האָט אָפּגעווישט די טרעהרען, איז צוגעפאַלען צו גרינבלאַט'ן, ווי אַ דאָרשטיגער צו אַ קוואַל וואַסער, האָט איהם געקושט, געהאַליובעט און אַלץ געשעפּטשעט: „עס ווילט זיך מיר דיר גלויבען... דו ווייסט אָבער מעהר נישט געהען צו דער גרעפין? פערשפּרעך עס מיר. זאָג, טייערער, קיינמאָל נישט..."

אין איהר שטימע'ס הערען זיך נאָך אַלץ טרעה־רען. ער פערשפּרעכט איהר, אַז ער וועט מעהר צו דער גרעפין נישט געהן. זי ווערט צו איהם מעהר צוגעלאָזען, שפּאַרט אָן איהר קאָפּ אויף זיין ברוסט און מיט אַ פישטשענדיג קול שעפּטשעט זי איהם אין אויער אַריין: „מיר געהען היינט אין „האַנס־העילינג", עס איז זעהר אַ ראָמאַנטיש פּלאַץ.

די נאַכט איז געווען אַ לבנה־נאַכט. מיליאָנען שטערן האָבען בעלויכטען דעם הימעל. ווען רויזע־לע און גרינבלאַט זענען געפאָהרען אויף אַ דאָ־ראָזשקע צו „האַנס העילינג".

רויזעלע זיצט ביי איהם אויף די הענד, טול־יעט זיך צו איהם און פרעגט איהם אַלץ נאָך, אויב ער האָט געהאַט אינטימע בעציהונגען מיט דער גרעפין.

גרינבלאַט קושט איהר, פערזיכערט איהר, אַז עס איז נאָר געווען אַ שפּיל. „ניין, רויזעלע דיך האָב איך אמת ליב, דיך וועל איך, אויף קיינעם נישט פערבייטען".

די דראָזשקע האָט זיך אָפּגעשטעלט נעבען אַ הויכען, שטיינערנעם באַרג. ער האָט בעצאָהלט דעם פורמאַן און איהם געהייסען קומען אין צוויי שעה אַרום. צו פיהרען זיי צוריק. דער פורמאַן איז אַוועק און זיי זענען געבליבען אין דער שעה־נער נאַכט, נעבען באַרג, גאַנץ אַליין.

— ווי ראָמאַנטיש דאָ זעהט אויס — רופט זי זיך אָפּ צו איהם נאָך אַ קורצען שטילשווייגען. — דו זעהסט די פיגורען דאָרטען אין שטיין — רעדט זי ווייטער און טוליעט זיך נעהנטער צו איהם — פונקט אַזוי ווי אין ראָמאַן „האַנס העילינג". דער מכשף האָט אַלעמען פערשטיינערט דעם חתן, דעם גלח און די מחותנים.

ער הערט זיך איין און איהם דוכט זיך, אַז ער זיצט דאָ מיט דער גרעפין... דערזעלבער וואַרימער קערפּער... ער נעהמט איהר אַרום, ווי דורך אַ חלום. עס דוכט זיך איהם, אַז זי איז די גרעפין, אַ נאַקעטע... ער האָט נישט קיין ווידערשטאַנד... ער פיהלט איהר נאַקעטען קער־פער... ער דריקט איהר צו זיך, שטאַרקער, לײדענ־שאַפטליכער... אויף אַ מינוט פערשווינדט אַלעס... עס הערט זיך נאָר דאָס שווערע אָטעמען, דאָס קלאַפּען פון זייערע הערצער...

אין אַ מינוט איז ער געקומען צו זיך: איז עס מעגליך?... קאָן עס זיין, אַז רויזעלע איז נישט בעסער פון אַנדערע? אַז זי האָט שוין פאַר מיר געהאַט אַ געליבטען? עפּעס האָט זיך ביי איהם אָפּגעריסען אין האַרצען. „דאָס איז אַ פאַקט, אַ טרויעריגער פאַקט", טראַכט ער ביי זיך.

ער פערבייסט די ליפּען. ער וואָלט איהר וועלען צעררייסען אויף שטיקער. „נאָך אַ גאָט איז צעשמעטערט געוואָרען, נאָך אַנ'אידילליע צע־שוואומען געוואָרען".

נאָך אַלעמען — טראַכט ער ביי זיך — האָט ער דאָך מיט איהר נאָך נישט חתונה געהאַט. און דאַנקען גאָט דערפאַר. „איך וועל שוין קיינמאָל נישט חתונה האָבען, קיינמאָל נישט"!

— רויזעלע — ווענדט ער זיך פּלוצלינג צו איהר — זאָגט מיר דעם אמת, האָט איהר געהאַט אַ געליבטען פאַר מיר?

רויזעלע האָט זיך פונאַנדערגעוויינט אויפ'ן קול. איז צוגעפאַלען צו איהם ווי אַ קליין קינד, האָט שטילערהייד, כליפּענדיג געשטאַמעלט:

— אַנ'אָפיציר האָט מיך פערפיהרט אין וואַלד און האָט מיך פערגוואַלדיגט...

גרינבלאַט האָט זיך בערוהיגט. „פערלוירען איז פערלוירען! — טראַכט ער ביי זיך אין דער שאַך־שפּראַך. — נישטאָ מעהר קיין פרויען פאַר מיר, נישט אויף חתונה האָבען. אַזוי ליבען זיך מאַכט נישט אויס... אָבער חתונה האָבען..."

ער האָט בערוהיגט רויזעלע'ן:

— נו, נישט וויינען, מיין ליבינקע. אַזעלכע זאַכען פּאַסירען מיט אַ גרויסע צאָהל מיידלעך. דו ביזט נישט די ערשטע און נישט די לעצטע.

מיט דערזעלבער דראָזשקע זענען זיי געפאָה־רען אַהיים. דאַכט זיך די זעלבע פריינדליכקייט, נאָר דאָך נישט דאָס. עפּעס ווי אַ שוואַרצע קאַץ איז צווישען זיי דורכגעלאָפען.

עס האָט זיך איהם געוואָלט אַנטלויפען פון רויזעלע'ן, אַנטלויפען פון דער גרעפין, נאָר ער האָט נישט געקאָנט. ווי אַ מאַגנעט האָט איהם געצויגען אַמאָל צו רויזעלע'ן, אַמאָל צו דער גרע־פין. דאָך האָט ער רויזעלע'ן מעהר ליב געהאַט. זי די גרעפין. עס איז אפשר דערפאַר, ווייל זי איז געווען יונגער און שעהנער. די גרעפין האָט איהם געגעבען אַ ביינערנעם שאַך פאַר אַ פרע־זענט, האָט ער דעם שאַך אַוועקגעשענקט רויזעלע'ן.

די ליבע איז אָבער געווען ביי איהם אַ קער־פּערליכע. מיט יאָהרען שפּעטער האָט ער די גרעפין פערגליכען צו „טאָקאַיער" וויין און רויזעלע'ן צו „בורגונדער". וואָס איז דער אונטערשיד — אַ פרוי איז אַ פרוי.

די ערשטע מפּלה אין טורניר האָט ער געליטען פון טייכמאַנ'ען, דעם איין - אויגיגען ענגלישען שפּילער.

מען קאָן נישט צושרייבען אינגאַנצען זיין מפּלה די פרויען. ער האָט דאָ בעגעגענט אַנ'אויסערגעוועהנליכען מייסטער. קראַפּט האָט בעזיגט קראַפּט. טייכמאַן האָט טאַקע בעזיגט אַלעמען אין טורניר און האָט געוואונען דעם ערשטען פּרייז.

די צווייטע מפּלה האָט ער בעקומען פון אַליאַ־כינען. אין דער פּאַרטיי האָט ער געהאַט אינגאַנצען געוואונען, נאָר ער האָט פערנאַכלעסיגט צוצונעמען אַ טורעם און האָט די פּאַרטיי פערלוירען.

8 פּאַרטיען נאָכאַנאַנד האָט ער פערלוירען — פערלוירען אָהן אַ קאַמף, אָהן אַ ברעקעל ווידער־שטאַנד.

נאָר צום סוף איז איהם נאָך געלונגען צו געווינען אַ פּאָר פּאַרטיעס, און דאָס האָט פאַר איהם געראַטעוועט דעם מייסטער־טיטול.

ער האָט פערלוירען דעם גלויבען אין פרויען, פערלוירען די שאַך־פּאַרטיען, פערלוירען די פריי־זען, דעם גלויבען אין זיך, האָט ער אָבער נישט פערלוירען. ער האָט נאָך צו לויכטען צווישען די שיינענדע שאַך־שטערן.

([illegible])

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג, 9 ט"ו מנחם אב תרצה

אויגוסט

זון-אויפגאנג 4.09

זון-אונטערגאנג 7.13

ליכט-צינדען: 7.02

שטאט-פרעזידענט אינזש. גלאזעק
איז לאגער פון מיליטערישער צוגרייטונג

נעכטען איז דער שטאט-פרעזידענט ה' אינזש. גלאזעק, אין בעגלייטונג פון דירעקטאר קאלינאווסקי און סעקרעטאר פאלט אפגעפאהרען אין לאגער פון מיליטערישער צוגרייטונג אין רודע, הינטער סקערניעוויץ אויף דער אפשליסונג פון אויסשולונגס קורס פאר מיליטערישער צוגרייטונג.

דער שטאט-פרעזידענט האט אין דער געזעלשאפט פון לאגער-קאמענדאנט מאיאר טעדאוויש מארשאלעק בעזוכט דעם לאגער-שטח און די לאגער איינריכטונגען.

בעת א בשותפות'דיגען אוונד-ברויט האט די שטאט-פרעזידענט געהאלטען א הארציגע רעדע, אין וועלכער ער האט אונטערגעשטראכען די בעדייטונג פון דער לאגער ערציהונג פאר דעם וואויל פון די רעגירונג.

ביי קאנאליזאציע און וואסערלייטונגס-ארבייטען
וועט געארבייט ווערען 6 טאג א וואך

(א) מיט איניגע טעג צוריק האבען ארבייטער-פארשטעהער אפגעהאלטען א קאנפערענץ מיטן שטאט-פרעזידענט, אינזש. גלאזעק, אויף וועלכער די ארבייטער - פארשטעהער האבען געבעטען, אז די סעזאן - ארבייטען, וועלכע ווערען געפיהרט דורך דער שטאט-פערוואלטונג, זאלען פארקומען, במשך פון פולע וואכען, דערביי האבען די ארבייטער אויס נעדריקט זייער גרייטקייט, פאר איין ארבייטס-טאג אין דער וואך, אגשטאט געלד, צו נעהמען טאלאנען אויף קויהלען.

ווי מיר דערוויסען זיך, איז איצט דער ענין טייל ווייז שוין ערלעדיגט געווארען: די קאנאליזאציע און וואסער-לייטונגס-ארבייטען, וועלכע האבען לעצטענס בעקומען גרעסערע קרעדיטען, וועלען איצט בעשעפטיגען די ארבייטער גאנצע 6 טאג אין דער וואך. דאנעגען די איבריגע שטאטישע ארבייטס - געביטען וועלען וויטער ארבייטען, לויט דער ביז איצטיגער ארבייטס נארמע.

2 ברידער ווערען צוגעצויגען צו פעראנטווארטליכקייט
פאר אומלעגאל איבערפיהרען זייער טויטע מוטער

(א) אויף ווישניאווא גורע, איז נעכטען פלוצלונג געשטארבען די עלטערע פרוי סענדאווסקא, וועלכע האט דארט געוואוינט ביי איהרער א שנור.

וועגען דעם פארפאל האט די פרוי צו וויסען געטון איהר מאן, דער טויטערס זוהן, און יענער איז תיכף מיט זיינעם א ברודער ארויסגעפאהרען קיין ווישניאווע-גורע.

צוליב דעם, וואס אויף ווישניאווא-גורע איז נישט פערהאן קיין יודישער בית-עלמין און די פארמאליטעטען אויף ארויסצובעקומען אנ'ערלויבעניש אויף איבערצופיהרען דעם מת קיין לאדז, וואלטען צולאנג געדויערט און זענען, אגב, פערבונדען מיט קאסטען, האבען די צוויי ברידער צענדאווסקי געדינגען א טאקסובקע און האבען געוואלט איבערפיהרען אין איהר דעם מת, אין זייער וואוינונג, אויף פריוויטס-פלאץ 11.

קומענדיג קיין לאדז מיט דעם מת, האט זיך גראד בעמערקט א פאליציאנט, וועלכער האט פער האלטען דעם מת און נענען די צוויי ברידער סענדאווסקי, ווי אויך נענען דעם שאפער מארדקאוויטש איז צונויפגעשטעלט געווארען א פראטאקאל, פאר אומלעגאלען איבערפיהרען א מת.

אנ'אונבעקאנטער זעלנער
ווערט נאך 21 יאהר צופעליג אויסגעגראבען

(א) עהערנעכטען, בעת דער אייגענטימער פון פלאץ אויף ווארשאווסקא 35, באלעסלאוו אנישעווסקי האט אויסגעגראבען א גרוב אויף צו לעשען אין איהם קאלך, האט ער, גראבענדיג געפונען א שנאל פון א פאס, וועלכען עס האבען געטראגען די אמאליגע רוסישע זעלנער.

ביים וויטערדיגען גראבען, האט מען זיך אנגעשטויסען אויף ביינער פון א מענש און דאס האט אנישעווסקי'ן בעוואויגען וויטער שוין פארזיכטיגער צו גראבען. גראבענדיג טיפער האט ער געפונען א מענשליכען סקעלעט, נעבען וועלכען עס איז געלעגען א היטעל פון א רוסישען זעלנער, עטליכע מעטאלענע קנעפ פון א זעלנער-מונדיר, ווי אויך דער האלז-מעדאליאן, וועלכען עס טראגען, געוועגליך זעלנער.

די אויפשריפט אין דעם מעדאליאן איז שוין גע- ווען איגנאנצען אפגעמעקט בלויז אויפ'ן דעקעל איז געלונגען צו שיפרירען די איניציאלען „א" און „ק".

וועגען זיין ענטדעקונג האט אנישעווסקי מיט געטיילט דער פאליציי, וועלכע האט פעסטגעשטעלט אז דער סקעלעט געהער צו א געוועזענעם רוסישען זעלנער, וועלכער איז מסתמא דערהרג'עט געווארען בעת די קאמפען הינטער לאדז אין 1914 און איז פערשיט געווארען.

דער סקעלעט איז איבערגעשיקט געווארען צו אונטערזוכונג און נאך דער אונטערזוכונג, וועט ער בעגראבען ווערען אויפ'ן מיליטערישען צמענטאזש הינטער זשגאוו.

אינדיווידועלע רייזעם

קיין פאלעסטינא

פאר א קויצע 1800 זל. / יעדע 2 וואכען

ארגאניזירט

Wagons-Lits Cook

פיעטריקאווער 64, טעל. 170-77.

קאנטראל איבער דאנציגער סחורות
וואס קומען אן קיין פוילען

(א) אין צוזאמענהאנג מיט דער פעראָרדענונג פון דער צענטראלער מאכט, פיהרט די לאדזער גרע נעיד-מאכט איצט אדורך שטרענגע קאנטראלעס איבער סחורות, וועלכע שטאמען אפ פון דאנציג, דערביי ווערען אזעלכע ארטיקלען, ווי קאווע, טיי, הייל מיטלען, בעמישע און דראגעריי-ארטיקלען א. ד. גל. קאנפיסקירט און די סוחרים, אדער פערזאגען, וועלכע פיהרען אריין די ארטיקלען, ווערען צוגעצויגען צו פעראנטווארטליכקייט.

לעצטענס זענען ווידער קאנפיסקירט געווארען א גאנצע רייהע סחורות, וועלכע זענען צונעשיקט געווארען צו לאדזער סוחרים.

אויסער דער קאנטראל איבער סחורות, ווערען אויך קאנטראלירט אלערליי פאקעטען, וואס ווערען איבערגעשיקט מיט דער פאסט פון דאנציג קיין לאדז, כדי פעסטצושטעלען, צי עס געפינט זיך נישט אין זיי אזעלכע ארטיקלען, וועלכע אונטערליגען דער קאנפיסקאציע.

אנגעהויבען זיך די גאסן-ארבייטען
אויף מארושיך

(א) דעם 7 יולי איז פארגעקומען די פייערליכע ערעפענונג פון שאסעי-בוי אויף דער מארישינער פארשטאט, אין וועלכען עס בעטייליגען זיך די ארטיגע איינוואוינער.

די איניציאטיוו, וועלכע בעווייזט דאס בירגער-שאפטס-געפיהל פון די היגע בירגער, וועלכע ווארטען נישט, ביז עס וועלען זיין די געהעריגע פאנדען, נאר טוען מיט געמיינזאמע כחות אלעס אום כדי די שטאט צו פערשענערען איז ווערט בעגריסט צו ווערען.

ארום האלב זיבען אינדערפריה האבען זיך פערזאמעלט די מארושינער בירגער אין פאראפיאלען מארושינער קלויסטער, וואו עס איז פארגעקומען א גאטעס-דינסט דורכ'ן גלח שימאנאווסקי.

אינ'ם גאטעסדינסט האבען זיך בעטייליגט דער שטאט-פרעזידענט, אינזש. גלאזעק.

ארום 8 א זייגער, האבען זיך אנגעהויבען די פייערליכע אינאוגוראציעס פון דער ארבייט.

נאך א גאנצער רייהע רעדעס, האט לסוף גענומען א ווארט דער שטאט-פרעזידענט, וועלכער האט אונטערגעשטראכען, צווישען אנדערען, די בעדייטונג פון געמיינזאמע ארבייט פאר דעם פארבאנדערבוי פון פוילען. זיין רעדע האט ער פערענדיגט מיט די הארציגסטע וואונשען.

נאכדעם האבען זיך אנגעהויבען די ארבייטען.

ברוקער-שטרייק זאל ענדליך ליקווידירט ווערען

ווי בעוואוסט דויערט שוין דער ברוקער שטרייק אין אונזער שטאדט העכער א וואך צייט צוליב דעם וואס עס איז נישט געקומען צו קיין פולשטענדיגען הסכם, צווישען די ארבייטער און ארבייטס-געבער.

ווי מיר דערוויסען זיך, זענען שוין אונטערנומען געווארען געהעריגע שריט מצד מאסגעבענדע פאקטארען און מאנטאג דעם 12-טען זאל שוין דער שטרייק ענדגילטיג ליקווידירט ווערען.

היט זיך פאר גנבים!

(א) אויף סמאטשע 3, אין דער וואוינונג פון אלאיזי קריגער, האבען זיך אריינבעקומען גנבים און האבען פון דארט ארויסגעגנב'עט פערשידענע חפצים פאר 12 הונדערט זל. פאליציי זוכט נאכט פייגעל.

ביים אנהויב פון פערקאלבונג פון בלוט-געפעס

פיהרט דער געברויך פון נאטירליכען בימערוואסער

Franciszka Józefa

צו א רעגולירונג פון שטוהלגאנג און פערקלענערט די הויכען בלוט-דרוק. פרעגט דאקטוירים. צו בעקומען אלע אפטייקען און סקלאד-אפטעקענס.

עס רעגענט מיט שטיינער

(א) אויף פולנאצנא 6 איז שווער פער וואונדעט געווארען דער צופעליגער פארביי-גייער יאן מאכער פון מלינארסקע 46 פון א שטיין וואס איז איהם פלוצים געפאלען אין קאפ ארי[ין].

דער ארויסגערופענער פאגאטאוויע-דאקטער האט פעסטגעשטעלט, אז ביי מאכערן איז צובראכען געווארען דער שארבען, ווי אויך א געהירן ערשיטערונג, מאכער איז אין א שווערען צושטאנד איבערגעפיהרט געווארען אין שפיטאל.

פאליציי פיהרט אנ'אויספארשונג בכדי פעסט צושטעלען, ווער עס האט דעם שטיין געווארפען.

צוגאב-פאבאר-קאמיסיע

(א) דעם 16-טען ה. ח., וועט אין לאקאל אויף פיעטרקאווער 165 אנהויבען צו אמטירען א ספעציעלע צוגאב - פאבאר-קאמיסיע פון 1-טען שטאטישען פ. ק. או.

צו דער קאמיסיע דארפען זיך צושטעלען אלע רעקרוטען פון יאהרגאנג 1914 און עלטערע, וועלכע האבען זיך, זיינער צייט נישט צוגעשטעלט צו דער פאבאר-קאמיסיע און האבען נאך ביז היינט נישט רעגולירט זייערע מיליטערישע בעציהונגען, וואס וואוינען אויפ'ן שטח פון 2, 3, 5, 8, 9 און 11 פאליציי-קאמיסאריאטען ,ווי אויך די, וועלכע האבען בעקומען נאמענטליכע אויפפאדערונגען פון דער שטאטישער סטאראסטווע.

אפטייקען.
היינטיגע נאכט - דיזשורען

(א) היינט ביינאכט דיזשורירען: ס. יאנקעלעוויטש (אלט-שטאט 9), ב. גלוכאווסקי (נארוטאוויטשא 6), ע. האמבורג (גלובנא 50). ל. פאוולאווסקי (פיעטריקאווער 307). א. פעטריקאווסקי (פאמארסקא 91), ל. שטעקל (לימאנאווסקיעגא 37).

ענדערונגען אין דער לאדזער פינאנץ-קאמער

(א) ווי מיר דערוויסען זיך, וועלען אין די העכערע אמטען פון דער פינאנץ-קאמער פארקומען פאל גענדע ענדערונגען:

דער לאנג-יעהריגער נאטשעלניק פון דער ערשטער אפטיילונג פון דער פינאנץ-קאמער, ה' טעאפיל גאוואיאווסקי, ווערט איבערגעטראגען אלס אינספעקטאר אינם פינאנזמיניסטעריום.

אויף זיין ארט אלס נאטשעלניק פון דער ערשטער אפטיילונג, וועט בעשטימט ווערען דער מאיאר ה' קלאבוקאווסקי.

לאדזער עקספאנאטען
אויפן אלפוילישען גערטנער-צוזאמענפאהר איז פויזען

(א) ווי מיר דערוויסען זיך וועט דער אלפוילישער גערטנער - צוזאמענפאהר אין פויזען נישט פארקומען, ווי עס איז געווען אנגעמאלדען, אין דער צייט פון 13—14 סעפטעמבער, נאר פון 19—20 סעפטעמבער ה. י.

אויפ'ן דאזיגען צוזאמענפאהר וועט די פלאנטאציע - אפטיילונג ביי דער לאדזער שטאט-פערוואלטונג, ארויסשיקען, כדי אויסצושטעלען א גאנצע רייה עקספאנאטען. אויך וועלען אויף דעם צוזאמענפאהר, מיט דער הילף פון די אגראנאמען און סקיצען, פארגעשטעלט ווערען די ענטוויקלונג פון די לאדזער שטאטישע פלאנטאציעס.

פערטשעפעט סעקוועסטראטארן
אין גאה

(א) בעת די סעקוועסטראטארען: מיעטשיסלאוו פעליקשאק און יאן יושטשאק זענען אדורכגעגאנגען דער פאביאניצער גאס, איז צו זיי צוגעקומען, א געוויסער הוגא זיידעל און פרעגענדיג פעליקשאקן: „דו ביזט א בעאמטער"? — האט ער איהם אראפגעלאזט א פאטש איבערן פנים.

ווען יושטשאק האט געוואלט פערטיידיגען זיין קאלעגע ,האט זיידעל צו איהם געכאפט א מעסער און איהם עטליכע מאל צושטאכען.

פעליטשאק האט דאן עטליכע מאל אויסגעשאסען פון א רעוואלווער. אויף דער שיסעריי איז אנגעקומען פאליציי, וועלכע האט זיידלען ארעסטירט.

א שטאך פון א ביהן

(א) ארויסגעהענדיג אויפ'ן הויף, אויף כזשאנאווסקא 22, האט דער 23-יעהריגער סטעפאן מארכעווקא בעקומען א שטאך פון א ביהן, פון וואס ער איז געפאלען אין חלשות.

דעם ארויסגערופענעם פאגאטאוויע - דאקטאר איז נישט געלונגען איהם אויפצומינטערען און מען האט מארכעווקין געמוזט איבערפיהרען אין שפיטאל.

Dr. REICHER

פאלודניאווא 28, טעל. 93-101

ספעציאליסט

פאר מענער-שוועכע-בעהאנדלונג

ספעציעלע בעהאנדלונגען און פסיכא-אנאליזען

נעמט אן פון 8–11 און פון 5–8 אוונט

פארוואס נעמט זיך די וועלט נישט אן?

וואס וועט דער היטלעריזם טון, ווען ער וועט פערטיג ווערן מיט יודען

אינטערעסאנטער ארטיקעל אין א ווינער צייטונג

וויען (יט"א) אין ווינער „מארגען" איז א. צ. „עס געהט אן נישט בלויז יודען" ערשינען אנ־אינטערעסאנטער ארטיקעל צו דער פראגע וועגען אנ'אינטערווענץ צו דער ציוויליזירטער וועלט געגען די ברוטאלע יודען־רדיפות אין דייטשלאנד. דער אויטאר פון ארטיקעל — ברונא הייליג — פיהרט אויס צוו. אנד.:

די וועלט ענטשליסט זיך שווער צו טון וואס עס איז גראד פאר די פערפאלגטע יודען. פאר דער בעפרייאונג פון די נעגער־שקלאפען אין אמעריקע האבען ווייסע פערגאסען טייכען בלוט, פאר די גריכען און בורען האט אויפגעפלאמט די עמפערטע בעגייסטערונג פון דער גאנצער וועלט, פאר די ארמענער האט זיך איינגעשטעלט דאס גאנצע קריסטענטום. פונוואנען נעהמט זיך אזא צוריקהאלטונג, ווען עס געהט וועגען יודען?

צום מערקווירדיגסטען פערהאלטען זיך געוויסע, דווקא גאנץ ברייטע יודישע קרייזען. די דאזיגע לייט זאגען, אז ווייל זיי זענען יודען, מוזען זיי זיך אויפצווינגען א רעזערוו־האלטונג, ווייל זייער קאמף וועט מען אפזאגען די אביעקטיוויטעט. האט מען עפעס אזוינס געהערט ביי אנדערע? געוועהנליך איז עס פערקעהרט. די נעגער אין אפריקע ווייסען נישט פון קיין רעזערוו אין דער אביסינישער פראגע. זיי האבען אפילו נישט מורא, אז מען וועט זיי ענטפערן, דאס אין דער מלוכה פון האילע סעלאסיע הערשט ווירקליך שענדליכע שקלאפעריי.

ביי די נישט־יודען, ווען עס האנדעלט זיך וועגען אנטיסעמיטיזם אדער וועגען אנ'אקציע געגען אנטיסעמיטישע עקסצעסען, זעהט מען אנדערע מערקווירדיגקייטען. קודם כל הויבט מען אן דיסקוטירען וועגען די אזוי גערופענע מידות פון אנטיסעמיטיזם. „יא, איהר ווייסט, די יודען האבען זייערע פעהלערן...." און דאן קומט דער בעקאנטער פזמון. איין יוד האט די אדער יענע אונאנגענעהמע איינענשאפט, און ווייל ער איז א יוד, זענען די דאזיגע איינענשאפטען יודישע און באלד זענען זיי די איינענשאפטען פון בכלל אלע יודען. דער רומענישער פויער איז נישט קיין קולטור־מענש, ביי איהם הענגט מען עס אפער נישט ארויף אויף זיין אמונה, ער איז — פערשטעהט איהר מיך — א פויער פון יענער געגענד, וואס ליגט אויף יענער זייט פון דעם פארקאן, מיט וועלכען די וועלט איז אין פערשידענע ערטער ארומגעצוימט, און דערמיט איז דער ענין ערלעדיגט. אבער ווען פון דער זעלבער געגענד קומט א יוד, וואס זיין קאפטען איז נישט געוואשען, איז ער בלויז דערפאר א שמוציגע בריאה, ווייל ער איז א יוד, און באלד איז דאס גאנצע יודענטום בעשוצט מיטן שמוציגען קאפטאן.

אבער שוין אפגעזעהען פון די דאזיגע פעראלגעמיינערונגען: ווען עס האט זיך געהאנדעלט וועגען דער בעפרייאונג פון די גריכען, האט קיינער נישט געזאגט, אז מען מוז זיך מיישב זיין, ווייל די גריכען שטינקען במחילה מיט ציבעלעס, די נעגער־שקלאפען האט מען נישט געהאלטען פאר צו שווארץ און די ארמענער און בורען האט מען נישט בודק געווען, ווי האלט עס מיט זייערע איינגעווייד. דאס זענען איינפאך געווען ליידענדע, אונטערדריקטע מענשען און אין אלעם איבעריגען האט מען זיי געלאזט זיין אזוי, ווי דער רבש"ע האט זיי בעשאפען. מען האט זיך אנגענומען זייער קריוודע טאקע אין נאמען פון רבש"ע, וואס מיר זענען דאך אלע בעשאפען בצלמו ובדמותו.

וואס איז אלזא דער מעהר מיט די יודען? הלמאי פערלאנגט מען פון די יודען קודם כל דעם בעווייז, אז זיי פערדינען נישט פערניכטעט צו ווערען?

מען מוז זיך בלויז קלאר מאכען דעם אמת'ן מהות פון אנטיסעמיטיזם, און מען וועט תיכף זעהן, אז ער איז נישט בלויז די אנגעלעגענהייט פון יודען. אלע „בעגרינדונגען" פון אנטיסעמיטיזם קומען זיך סוף כל סוף צונויף אין איין אומשטאנד. די יודען זענען שוואך און זיי זענען צוזייהט איבער דעם גאנצען כדור־הארץ. נאר מחמת דעם, וואס זיי זענען שוואך און צוזייהט, זענען זיי „שלעכט". זיי מוזען עס נעהמען פאר ליב, זיי קענען זיך נישט וועהרען.

ניין, דער אנטיסעמיטיזם איז נישט קיין גייסטיגע און נישט קיין מאראלישע פראגע, נאר אויסשליסליך א פראגע פון מאכט. ווייל די יודען זענען מאכטלאז, מוזען זיי נעהמען פאר ליב די רדיפות און ווייל זיי מוזען עס זיך נעהמען פאר ליב, ווערען זיי טאקע גע'רודפ'ט.

מאכט ענטשיידעט, ווער עס איז גוט און ווער — שלעכט. דאס איז דער לעצטער זין פון אנטיסעמיטיזם

דער נאציאנאל־סאציאליזם, וועלכער האט אויף זיך גענומען די שליחות אויסצופיהרען דעם אנטיסעמיטיזם ביז זיין לעצטער קאנסעקווענץ, שטעלט זיך נישט אפ ביי יודען. אין אדאלף היטלערס „מיין קאמף" שטעהט געשריבען, אז מען מעג אלץ, וואס מען קען. די מאראל האט איהר גרענעץ ערשט דארט, וואו עס ליגט די גרענעץ פון מאכט. אזעלכע פרינציפען מוזען בעקעמפט ווערען. אפילו ווען זיי וועלען לכתחילה אנגעווענדעט „בלויז" לגבי יודען. דער פאגראם־אנטיסעמיטיזם איז בלויז איינע פון די ערשיינונגס־פארמען פון יענעם אונגייסט, וועלכער האט זיך אוזורפירט דעם אנציהענדען נאמען נאציאנאל־סאציאליזם. דער נאציאנאל־סאציאליזם איז אנ'איינהייטליכע און אונצוטיילבארע בארבעריי. די יודען זענען געווען בלויז דער פונקט פון קלענסטען ווידערשטאנד, אבער דער גורל פון די יודען וועט זיין בעשעהרט די אלע, וואס זענען שוואכער אדער וועלען זיין שוואכער ווי דער נאציאנאל־סאציאליזם. שוין איצט האלט מען ביי די קאטאליקען, און וואלט דער נאציאנאל־סאציאליזם געווען גענוג שטארק, וואלט דער זעלבער גורל געטראפען די פראנצויזען, טשעכען, רוסען, פאלאקען און אלע, וועלכע מען וואלט נאר געקענט גרייכען. אדאלף היטלער האט עס קלאר געשריבען. ווען די דייטשע שווערד וועט האבען ערא־בערט די ערד, וועט חוץ דעם היטלערישען הערען־פאלק בכלל אויף איהם קיינער קיין מנוחה נישט האבען.

דער אנטיסעמיטיזם איז געפעהרליך פאר אלע, ווייל ער ציהט זיין יניקה פון מאראל־פיינדליכע מקורות. ער מוז אין אלע זיינע פארמען בעקעמפט ווערען און נישט ערשט דאן, ווען ער הויבט אן אויסצוברעכען אין עקסצעסען. דעריבער איז דער אנטיסעמיטיזם נישט בלויז א פראבלעם פון די יודען. ער איז א פראבלעם פון דער גאנצער עטישער וועלט.

דייטשע יודען

ווערען סיסטעמאטיש געטריבען צום בעטעל-ברויט

עטליכע ציפערן וועגן ווירטשאפטליכן צוריקגאנג פון די דייטשע יודען

בערלין. (יט"א) לויט פרעסע־בעריכטען איבער א פארטראג פון רייכס—מיניסטער רודאלף העס אין קאפענהאגען זענען אין פרייסען פעסטגעשטעלט געווארען 33.500 יודישע ווירטשאפטליך אקטיווע פערזאנען אין אינדוסטריע. און האנדווערק און — 89.800 — אין האנדעל און טראנספארט.

די סטאטיסטישע אבטיילונג פון דער רייכס־פערטרעטונג פון דייטשע יודען טיילט מיט אין צוזאמענהאנג מיט די דאזיגע ציפערן, אז זיי שטיצען זיך וואהרשיינליך אויף די רעזולטאטען פון דער בערופס־צעהלונג פון יאהר 1933. פערגלייכט מען זיי מיט די ענטשפרעכענדע ציפערן פון יאהר 1925, קען מען פעסטשטעלען, אז די צאהל פון יודען אין אינדוסטריע און אין האנדווערק איז שוין אין יוני 1933 געפאלען כמעט אויף א דריטעל, בעת ביי דער אלגעמיינער בעפעלקערונג איז די צאהל געבליבען אזוי גוט ווי אונגעענדערט. אין האנדעל און טראנספארט איז די צאהל עקאנאמיש אקטיווע יודען געפאלען מיט אנ'ערך 20 פראצ. בעת ביי דער אלגעמיינער בעפעלקערונג איז די צאל געשטיגען מיט העכער 11 פראצ.

לגבי 0.63 פראצ. יודען אין אינדוסטריע און האנדווערק אין 1925 זענען אין 1933 שוין געווען נישט מעהר ווי 0.43 פראצ. אין האנדעל און טראנספארט איז די יודישע קוואטע געפאלען פון 3.45 פראצ. אויף 2.46 פראצ.

(אויב מען זאל צו די דאזיגע ציפערן נאך נעמען אין אכט דעם אומשטאנד, דאס קיין נייע ארבייטס־מעגליכקייטען זענען פאר יודען, וואס זענען ארויסגעשטויסען געווארען נישט נאר פון די פרייע בערופען, נאר אויך פון האנדעל און אינדוסטריע, נישט געשאפען געווארען, מוז מען אויפ'ן יסוד פון די געבראכטע ציפערן פעסטשטעלען א סיסטעמאטישען פראצעס פון טרייבען די דייטשע יודען צו בעטעל־ברויט. פאר דער דאזיגער מסקנה איז כמעט ווי אהן בעדייטונג דער פאקט, וואס לערך 10 פראצ. יודען האבען אין די לעצטע צוויי יאהר פערלאזען דייטשלאנד, היות די איבערוועגענדע מעהרהייט פליטים האט זיך רעקרוטירט פון די פרייע בערופען, און די סטרוקטורעלע שנויים צווישען די ברויטלאזגעווארענע יודישע פרייבערופלער אין דייטשלאנד זענען אין דער אויבענגעבראכטער צונויפשטעלונג נישט גענומען געווארען אין בעטראכט. — בעמערקונג פון דער רעדאקציע.)

„מי, פיערוושא בריגאדא..."

אויפ'ן לעגיאניסטען־צוזאמענפאהר אין קראקא

(פון אונזער ספעציעלען שליח)

מ. עלבוים

קראקע, דעם 6־טען אויגוסט.

זינט די לעצטע 2 טעג פיבערט און קאכט די אלטע, שטילע פוילישע שטאט — קראקע. עס פלאטערן פעהנער, עס יובלען פאנפארען און טרומייטען, עס פליהען איבער די גאסען אויטאס מיט מלוכה־מענער, מיניסטארען און גענעראלען.

עס איז מעהר ווי דער לעגיאניסטען־צוזאמענפאהר. עס איז א צונויפקום אויף קבר־אבות צום שאפער פון די לעגיאנען, צום אויפבויער פון פוילען, — צום רוה־ארט פונם מארשאל פילסודסקי.

ערשט מיט א קורצער צייט צוריק זענען די זעלבע מענשען געווען אין קראקא, די זעלבע פעהנער געהילט אין שווארצען, האבען געפלאטערט, די זעלבע זכרונות זענען אויפגעוועקט געווארען אין געדעכטעניש — די לעגיאנען.

איצט איז די שטימונג שוין א לייכטערע, „וואס די ערד נעהמט צו קומט נישט צוריק" און מ'האט זיך געמוזט איינינגען מיטן גורל: דער מארשאל איז נישטא מעהר, אבער ער האט איבערגעלאזט געטרייע יורשים, געטרייע און קרבנות גרייטע, וועלכע זעלטען ווען און וואו א פאלק האט געהאט; גרייט אויף בלוט און טויט, ווייל אין בלוט און טויט אויף די שלאכט־פעלדער און געפאנגען־לאגער האבען זיי זיך געשאפען און פעראייניגט.

* * *

עס איז שוין אוועק די צייט פון די ערשטע לעגיאניסטען־צוזאמענפאהרען, ווען מ'האט אפגעהאלטען שטורמישע מיטינג־בעראטונגען, געזוכט עצות, ווי אזוי צו בעקעמפען דעם אינערליכען שונא, געזוכט וועגען, ווי אזוי צו ערא־בערן צוריק די מאכט.

אין די לעצטע יאהרען, זינט דער לעגיאנען־לאגער האלט פעסט און זיכער דעם רודער פון דער מלוכה אין די הענד, זענען די לעגיאניסטען־צוזאמענפאהרען גיכער דעמאנסטראציעס, מאניפעסטאציעס; די לעגיאניסטען־צוזאמענפאהרען זענען, אייגענטליך, פאמיליען יום־טובים פון וואויל־האבענדע באבעזיידע, וועלכע רופען צונויף די אייניקלעך פון אלע עקען וועלט און מען פרייט זיך צוזאמען.

די לעצטע לעגיאניסטען־צוזאמענפאהרען זענען בעשטאנען אין: א גוטע מאהלצייט, אומזיסטע באהן־רייזעס, טענץ און געזאנג, פערוויילונגען און — אלס קאמפאט — א פאטעטישע רעדע, וועגען דעם, וואס איז געווען.... קיין בעראטונגען זענען נישט פארגעקומען, קיין עצות האט מען נישט געפרעגט, קיין רעזאלוציעס האט מען נישט אנגענומען; פונקט ווי דעמאלט, אויף די שלאכט־פעלדער, האט אויך אין די יאהרען פון מאכט, אלץ בעשלאסען און בעפוילען דער שטאב — די רעגירונג און דער הויפט קאמענדאנט....

* * *

אויך אויפן היינטיגען לעגיאניסטען־צונויפקום אין קראקע־איז אזוי געווען. מיט דעם אונטערשיד, וואס איצט איז דער קאמענדאנט נישטא. דער צוזאמענפאהר האט דעריבער געטראגען א טרויער־כאראקטער, עס האט געהערשט א טרויער־שטימונג.

אנשטאט די פערוויילונגען און טענץ, אויפן ארט פון די פרעהליכע מארשען, איז דאס פראגראם אויסגעפילט געווארען מיט'ן אפגעבען כבוד די ביינער פונם קאמענדאנט אויפן וואוועל און מיטן שיטען ערד אויפן סאוויניעץ, וואו מ'בויט דעם גיגאנטישען פילסודסקי־בארג.

און דארט טאקע, אויפן סאוויניעץ, האט דער הויפט־אינספעקטאר פון דער ארמעע, דער יורש פון מארשאל, גענעראל רידז־שמיגלי גערעדט צו די לעגיאניסטען וועגען דער ראל פון מארשאל אין דער פוילישער געשיכטע, וועגען דער טאט פון די לעגיאנען און — ער האט גערופען צו היטען די ירושה פונם קאמענדאנט.

אין דער רעדע פונם גענעראל רידז־שמיגלי, אין וועמען די לעגיאניסטען בעמיהען זיך צו זעהן די פערקערפערונג פונם קאמענדאנטס ווילען — ווייל איהם האט דער קאמענדאנט נאמינירט אין דער צוואה — אין זיין רעדע האט זיך, צווישען די ווערטער, געהערט דער בעפעהל: היינט זענט איהר נישט נויטיג אויף די פעלדער און אויף דער גאס; היינט דארפט איהר ארבייטען אין די פאבריקען און אמטען און די ווייטערדיגע לעגיאנען־ארבייט וועלען מיר שוין טון, מיר, אייערע פיהרער פון אמאל און היינט, מיר, די אפיצירען פון די לעגיאנען, די היטער פונם מארשאלס צוואה.

פערשטעהט זיך, אז אפילו די, וואס האבען נישט קיין ארבייט אין די פאבריקען און אמטען און זיי זענען געקומען אלס לעגיאניסטען, צוגלייך מיט די הויכע מלוכה־בעאמטע — האבען זיך, בעת'ן צונויפקום אין קראקע, נישט געקלאגט. דא איז נישט געווען דאס ארט פאר ראפארטען „ז'זאזשאלעניעס", פאר בעקלאגען זיך.

און מ'האט געזעהען צווישען דער ריזיגער לעגיאניסטען־מאסען, אויפן וואוועל און אויפן סאוויניעץ, אלע ווי גלייכע מחותנים: פויערים און מיניסטארען, פאליציאנטען און טראמוואי־קאנדוקטארען, נאכט־וועכטער פון די פריוואטע היטער־ביוראס און גענעראלען — אלע מיט קאמף־קרייצען אויף די ברוסטען, מיט אפצייכנונגען פון יאהרען־לאנגער וואגלעניש צווישען קוילען און פייער, אלע קינדער פון איין טאטען — פונם קאמענדאנט פילסודסקי. און אלע האבען זיי איך איין קול, געזונגען דאס ליד פון פוילענס לעצטען מערטירער־קאמף:

מיר ווילען נישט פון אייך קיין אנערקענונג,
נישט אייערע הערצער, נישט אייערע נשמות;
— מיר, די ערשטע בריגאדע!

יא: און מ'האט געזעהן צווישען די לעגיאניסטען נישט־וועניג יודען, געוועזענע לעגיאניסטען, הברים און יורשים פון מאנספערל און אנדערע, וואס זענען געפאלען אין שלאכט מיטן נאמען „פוילען" אויף די ליפען. צווישען די דאזיגע יודישע געוועזענע לעגיאניסטען זענען זעהר וועניג פערהאן אויפגעריכטע; יעדענפאלס, פאר זייערע ברידער, די יודען אין פוילען, האבען זיי קיין סך נישט אויסגעקעמפט און דערגרייכט; עס בלייבט נאך איבער א סך צו ווינשען און האפען.... אבער — אין א יום־טוב־טאג רעדט מען נישט וועגען קיין ביטערע זאכען...

* * *

צופאלען מאכען די געשיכטע.

און א מאדנער צופאל פון דער געשיכטע איז, וואס דער 5־טער אויגוסט האט פאר פוילען א ביז־גאר היסטארישע בעדייטונג:

דעם 5־טען אויגוסט 1864, נאך דער מפלה פון דער „פאוווסטאניע", זענען אין ווארשא, לויטן בעפעהל פון דער צארישער מאכט, אויפגעהאנגען געווארען די מיטגלידער פון דער דעמאלסדיגער פוילישער רעגירונג: טראוגוט, קראיעווסקי, זשולינסקי, יעזיארינסקי און טאטשינסקי.

דעם 5־טען אויגוסט 1914 אבען די קאדרען פון די פוילישע לעגיאנען, אונטער דער פירונג פון פילסודסקין, ארויסמארשירט פון קיעלץ;

דעם 5־טען אויגוסט 1915 האט די צארישע מאכט אויף אייביג פערלאזט פוילענס הויפט־שטאט, ווארשא און עס האט זיך באלד מאבילוזירט די פוילישע קאמפס־ארגאניזאציע „פ. א. וו." —

און אט דער טאג, דער 5־טער אויגוסט, איז געווארען דער געדענק־טאג פאר די פוילישע העלדען, פאר די, וואס האבען — ווי זיי האבען זיך אליין גערופען משוגעים (שאלענצי) גענומען אנ'אלטע ביקס אין דער האנד, כדי צו פערמעסטען זיך מיט אזעלכע מעכטיגע שונאים, ווי: צאריש רוסלאנד, יונקעריש דייטשלאנד און פריציש־פלוטאקראטיש עסטרייך — אונגארן.

* * *

דער איצטיגער לעגיאנען־צוזאמענפאהר אין קראקע איז פארגעקומען אין א צייט פון גרויסע פאליטישע פאסירונגען: פוילען נעפינט זיך אין נאר־פריינדליכע בעציהונגען מיט היטלער־דייטשלאנד און אין דער זעלבער צייט פיהרט דאס היטלער־דאנציג אנ'אפענע, כאטש אהן פייער, מלחמה מיט פוילען; אין בערלין חנפ'עט מען פוילישע מלוכה־מענער און אין דאנציג שלאגט מען פוילישע בירגער אויף די גאסען. —

אט די און נאך פאלימישע ענינים האט מען אויפן און בעת'ן צוזאמענפאהר נישט בעריהרט.

אבער אין קראקע זענען אויך געווען די מלוכה־לייט און מיניסטארען; עס איז געווען פרעמיער סלאוועק, אויסערן־מיניסטער בעק, אינערן־מיניסטער קאשטשאלקאווסקי, די גענעראלען: רידז־שמיגלי, קאספזשיצקי, וויעניאווא דלוגאשאווסקי און אנד.; פערשטעהט זיך, אז צווישען זיך האט מען וועגען די אלע ענינים ארומגערעדט.

און נאך האט מען גערעדט: אז עס זאל שוין זיין א בעשלאסענע זאך, דאס דער מלוכה־פרעזידענט מאשטשיצקי זאל בלייבען אויף זיין הויכען אמט נאך אויף 7 יאהר; אז דאס זאל אויך זיין איינער פון די פונקטען פון מארשאל פילסודסקיס מינדליכער צוואה.

בעדייטונג פון קאָמפּראָמיס אין זשענעווע

איטאַליע און אַביסיניען גרייטן זיך ווייטער צו אַ בעוואָפנטער ענטשיידונג

די אָנגעשטרענגטע בעמיהונגען צו קומען צו אַ קאָמפּראָמיס אין דער אַביסינישער פראַגע, וואָס זענען געמאַכט געוואָרען אויף דער לעצטער סעסיע פון פעלקער־ליגע־ראַט האָבען געהאַט אַ ערפאָלג. נישט צום ערשטען מאָל און וואַהרשיינליך אויך נישט צום לעצטען מאָל אין דער געשיכטע פון דער פעלקער־ליגע איז געפינען געוואָרען אַ קאָמפּראָמיס.

דאָס אָננעהמען די צוויי רעזאָלוציעס איז פאָרגעקומען פערשטעהט זיך נאָך לענגערע הינטער־קוליסען אונטערהאַנדלונגען צווישען די פעראייניגטע מלוכות. אַלץ איז געוואָרען גוט צוגעגרייט בכדי אויף דער עפענטליכער זיצונג פון ראַט זאָל נישט קומען צו קיין שום איבעריגע דיסקוסיעס און די רעזאָלוציעס זענען אָנגענומען געוואָרען כמעט איינשטימיג.

אין וואָס איינגענטליך בעשטעהט די בעדייטונג פון דערגרייכטען קאָמפּראָמיס? קודם כל די ערשטע רעזאָלוציע, וועלכע בעציהט זיך אויסשליסליך צו דעם אַזוי גערופענעם אינצידענט אין אואַל־אואַל און די אַרבייטען פון דער פערשטענדיגונגס און אַרביטראַזש קאָמיסיע. די רעזאָלוציע בעגרענעצט די אַרבייט פון דער דאָזיגער קאָמיסיע צום עצם אינצידענט אין אואַל־אואַל צו דעם וואַהל פון אַ פינפטען סופּער־אַרביטער. מ'דאַרף זיך אַלזאָ נישט אַרויסזאָגען וועגען דעם אונטער וועמענס סוּבערע־ניטעט עס געפינט זיך אואַל־אואַל, נאָר וועגען דעם ווער עס האָט פּראָוואָצירט דעם צוזאַמענשטויס. וואָס שייך דעם פינפטען סופּער אַרביטער, וואָס דאַרף געוועהלט ווערען וועט זיין ראָלע נישט זיין קיין לייכטע, ווייל ער וועט דאָך דאַרפען מכריע זיין לטובת איינעם פון די צדדים. עס ווערט שוין פאָרגעזעהען די פערזאָן פון 5־טען סופּער־אַרביטער, דאָס זאָל זיין דער בעקאַנטער שוועדישער יוריסט האַמערסקיעלד, אָדער דער אַרגענטינישער פאָרשטעהער אין רוים, קאַנטילאָ.

די רעזאָלוציע בעגרענעצט די טעטיגקייט פון אַרביטראַזש קאָמיסיע ביז צום 1־טען סעפּטעמבער, בכדי צושטעלען דעם ראַט פון דער פעלקער־ליגע, וואָס וועט זיך צוזאַמענקומען דעם 4־טען סעפּטעמבער אַ בעריכט וועגען איהר טעטיגקייט.

די צווייטע רעזאָלוציע, וואָס איז אָנגענומען געוואָרען דורכ'ן ראַט פון דער פעלקער־ליגע זעהט פאָר, אַז דער פעלקער־ליגע־ראַט מוז זיך צוזאַמענקומען דעם 4 סעפּטעמבער בכדי צו בעטראַכטען די איטאַליעניש־אַביסינישע בעציהונגען אַלס גאַנצעס.

פאַר איטאַליען איז אַ געוויסע סאַטיספאַקציע דער פאַקט, וואָס אין דער פראַגע וועגען דער קאָמפּעטענץ פון דער אַרביטראַזש קאָמיסיע האָט זיך דער פעלקער־ליגע־ראַט געשטעלט אויף איהר שטאַנדפּונקט, אַז די טעטיגקייט פון דער קאָמיסיע זאָל זיך בעגרענעצען נאָר אויפ'ן אינצידענט אין אואַל־אואַל, נישט אַריינגעהענדיג אין דעם צו וועמען די דאָזיגע געגענד געהערט. די אַנדערע רעזאָלוציע ווידער וואָס שטעלט קאַטעגאָריש די פראַגע וועגען בעטראַכטען דעם אַביסיניש־איטאַליענישען קאָנפליקט אויף דער סעסיע פון 4־טען סעפּטעמבער שטעהט שוין אין אַ סתירה צו דער איטאַליענישער פאָדערונג. איטאַליען האָט נישט איינמאָל שוין געגעבען צו פערשטעהן, אַז זי האַלט די פעלקער־ליגע פאַר נישט בערעכטיגט זיך אריינצומישען אין איהרע בעציהונגען מיט אַביסיניען און בכלל האַלט זי אַביסיניען פאַר נישט קיין גלייכען פּאַרטנער פאַר זיך, דעריבער האָט זיך אויך דער איטאַליענישער פאָרשטעהער אין זשענעווע זיך אָפּגעהאַלטען פון שטימען ביי דער רעזאָלוציע.

עס איז גאַנץ וואַהרשיינליך, אַז אונטער'ן איינפלוס פון לאָנדאָן און פּאַריז האָט איטאַליען נישט אָפיציעל מסכים געווען אויף דעם קאָמפּראָמיס אין זשענעווע. און אין דער צייטווייליגער לעזונג פון דער דאָזיגער פראַגע ליגט דער גרויסער ערפאָלג פון דער ענגלישער דיפּלאָמאַטיע, הגם אויך זי האָט געמוזט זיך אָפּזאָגען פון אייניגע איהרע פאָדערונגען, אַזוי האָט ענגלאַנד, אין אָנהויב בעפאָדערט, אַז ביידע צדדים זאָלען ביז דעם 4 סעפּטעמבער פערוועהרט ווערען אָנצוהויבען קריגס־אַקציעס. רעכענענדיג זיך אָבער מיט'ן פּרעסטיזש פון איטאַליען, האָט ענגלאַנד סוף כל סוף זיך אָפּגעזאָגט פון דער דאָזיגער פאָדערונג.

אָבער נישט קיין קלענערען און אפשר נאָך גרעסערען נצחון האָט אָפּגעהאַלטען אין זשענעווע די פראַנצויזישע דיפּלאָמאַטיע. לאַוואַלען איז נישט נאָר געלונגען, זאָל זיין אפילו נאָר צייטווייליג, דאָס כמעט אונלעזבאַרע פּראָבלעם פון ברענגען צו אַ הסכם דעם איטאַליענישען שטאַנדפּונקט מיט דעם ענגלישען, נאָר אויך דערמיט צו טון אַ גרויסע טובה דער ענגלישער דיפּלאָמאַטיע. און אַזוי ווי אין דיפּלאָמאַטישען שפּיל טוט מען אַזעלכע טובות נישט בחנם, קען מען דעריבער רעכענען, אַז די ענגע ענגליש־פראַנצויזישע צוזאַמענאַרבייט אין זשענעווע וועט ברענגען מיט זיך אַ גרעסערע איינשטימיגקייט אין דער לעזונג פון דעם גאַנצען קאָמפּלעקס אייראָפּעאישע פראַגען, וואָס איז געהאַט געשטערט געוואָרען דורך דעם אונערוואַרטעטען דייטש־ענגלישען ים־אָפּמאַך.

עס אונטערליגט נישט קיין ספק, אַז ענגלאַנד וועט אויך ווייטער נויטיג האָבען די פראַנצויזישע צוזאַמענאַרבייט ביים ערלעדיגען דעם אַביסיניש־איטאַליענישען קאָנפליקט און וועט דעריבער גע־צוואונגען זיין אין די אַנדערע פראַגען פון דער אייראָפּעאישער פּאָליטיק זיך צו רעכענען מיט'ן פראַנצויזישען שטאַנדפּונקט, וואָס געהט אַוועק אויפ'ן צווייטען פּלאַן נאָך דעם צייטווייליגען ערפאָלג פון דער דייטשער דיפּלאָמאַטיע.

דאָס וואָס די גרויסע מלוכות, וואָס זענען פּער־אינטערעסירט אין דער ליקווידאַציע פון איטאַליעניש־אַביסינישען קאָנפליקט בעגנוגענען זיך נישט מיט די דערגרייכטע רעזולטאַטען אין זשענעווע, בעווייזען די פראַנצויזיש־איטאַליעניש־ענגלישע אונטערהאַנדלונגען, וואָס זאָלען זיך אָנהויבען שוין אין דער קומענדיגער וואָך, די דאָזיגע אונטערהאַנד־לונגען וועלען צוגרייטען די לעזונג פון דעם גאַנצען קאָמפּלעקס איטאַליעניש — אַביסינישע פראַגען, בכדי צו דער סעסיע דעם 4 סעפּטעמבער צו קו־מען שוין קיין זשענעווע מיט אַ צוגעגרייטער קאָמפּראָמיס לעזונג.

צי וועט אָבער, מעגליך זיין דעם 4 סעפּטעמ־בער צו געפינען אַ געמיינזאַמע שפּראַך, וואָס איז אָנגעקומען מיט אַזאַ שוועריגקייט דעם 3 אויגוסט? די שוועריגקייטען, וואָס שטעהען אין וועג זענען אַזוי גרויס, אַז די מעגליכקייט פון אַ פרידליכע לעזונג פון קאָנפליקט גרעניצט ממש מיט אַ נס. נאָר די ערפאַהרונגען פון די לעצטע יאָהרען האָבען בעוויזען, אַז אין דער פּאָליטיק זענען אַזעלכע "נסים מעגליך.

עס איז שווער פאָראויסצוזעהען ווי אַזוי די וועלט וועט אַרויס פון דעם פערוויקעלטען איטאַ־ליעניש - אַביסינישען קאָנפליקט, הגם מען לעגט גרויסע האָפענונגען אויף דער קומענדיגער סעסיע פון 4־טען סעפּטעמבער גרייטען זיך אָבער דאָך ביידע צדדים פיבערהאַפט צו אַ דעצידירענדע בע־וואָפענטער ענטשיידונג. נאָך דער לעצטער סעסיע פון ראַט שיקט איטאַליען כסדר אַלץ מעהר מיליטער קיין אַפריקאַ, אויך אַביסיניען פערשטאַרקט איהרע בעוואָפנונגען. זעהט אויס, אַז מען האָט דאָרט נישט אַזאַ שטאַרקען צוטרוי צו דעם, דאָס דער פעלקער־ליגע וועט געלונגען איינצוהאַלטען די איטאַליענישע אַפּעטיטען.

וואַשינגטאָן און מאָסקווע

די דערנעהנטערונג צווישען אַמעריקאַ און ראַטענפערבאַנד

די אָנפאַלען פון די רעאַקציאָנערען אין קאָנ־גרעס און דרויסען, ווי אויך פון די הוירסט־צייטונ־גען, אויף דעם נייעם האַנדעלס־אָפּמאַך צווישען אַמעריקע און סאָוויעטען־פערבאַנד זענען אַ שטאַר־קער בעווייז פון דעם ווערט, וואָס עס האָט אָט דער אָפּמאַך, ווי דער אויבענאָויפיגער איינדרוק פון דעם ענין גופא. וואָרום וואָס פאַר אַ בעטרעף האָט פאַר זיך אַליין אַ פערשטענדיגונג צווישען וואַשינג־טאָן און מאָסקווע, לויט וועלכער דאָס סאָוויעטען־לאַנד וועט דאַרפען דאָ קויפען סחורות אויף 30 מיליאָן דאָלאַר? אַ גאַנץ קליינעם. דרייסיג מיליאָן דאָלאַר זענען פון דעם קאָמערציעלען שטאַנדפּונקט פון ביידע לענדער באמת אַ נישטיגע סומע. דער בע־שלום אַנצואַלטען אפילו אָט דעם קליינעם אָפּמאַך בלויז אויף איין יאָר דערווייל, ווייזט אָן אויף אַזאַ פאָרזיכטיגקייט אין וואַשינגטאָן, אַז עס איז אין תוך נישטאָ קיין בעזונדערס גרויסער גרונט צו מאַ־כען אַ וועזען דערפון.

עס קאָן נישט זיין דער מינדעסטער צווייפעל, אַז די האַנדעלס־בעציהונגען, ווי זיי האָבען זיך איינ־געשטעלט צווישען די פעראייניגטע שטאַטען און ראַ־טען־רוסלאַנד באַלד נאָכדעם, ווי וואַשינגטאָן האָט אָפיציעל אָנערקענט דעם סאָוויעטען־רעזשים, זענען געווען אַ גרויסע ענטוישונג פאַר אַלע די, וואָס האָ־בען דערוואַרט גאַנצע גליקען פון דער אָנערקענונג. האָט נישט ליטווינאָוו מיט אַ פערהעלטנישמעסיג קורצער צייט פריהער — ביי דער שלים־מזל'דיגער עקאָנאָמישער קאָנפערענץ אין לאָנדאָן — אַ בליץ און אַ בלישטש געטון מיט אַ גאָלדענער ווענטקע פון 1 מיליאַרד דאָלאַר, וואָס די סאָוויעטען ־ רעגירונג איז גרייט אויסצוגעבען פאַר פערשידענע סחורות? און איז נישט אַמעריקע דאָס צוגעפּאַסטסטע לאַנד אַריינצוקריגען דעם גרעסטען חלק, אויב נישט אינ־גאַנצען, פון אָט דער קופּע גאָלד?

אַזוי האָט מען געקלערט, אַזוי האָט מען גע־האָפט. מען האָט אָהן אַ שיעור טינט פערגאָסען אויף צו בעווייזען, אַז צווישען די טרוקענע, אָפענע מיי־לער פון דער אַמעריקאַנער אינדוסטרי און דעם סאָ־וויעטישען גאָלד־שטראָם שטעהט בלויז די וואַנט פון דיפּלאָמאַטישען ברוגז, זאָל די וואַנט פאַלען און מען וועט נעניסען און געניסען מיטן פולען מויל.

איז געקומען די אָנערקענונג — און נישט פון אַרט. אַנשטאַט עס זאָל ווערן בעסער, איז געוואָרען אַ סך ערגער. אין 1930 האָט די סאָוויעט־רעגירונג דאָ איינגעקויפט סחורות אויף אריבער 130 מיליאָן דאָלאַר. אַ יאָהר נאָך דער אָנערקענונג איז דער צי־פער אראָפּגעפאַלען צו וואָסערע 12 מיליאָן.

דאָס איז געווען אַ ביטערע ענטוישונג און עס האָט זיך שוין גערעכט, אַז דער גאַנצער עסק האָט זיך נישט „געלוינט".

די שולד איז נישט געווען אויף דער זייט פון מאָסקווע. עס איז געווען אַ פראַגע פון קרעדיטען, וואָס מאָסקווע האָט געזוכט און נישט בעקומען — כאָטש אַנדערע לענדער האָבען יאָ געגעבען קרע־דיטען.

מען האָט זיך אָנגעכאַפּט אין וואַשינגטאָן אָן די אַלטע חובות, וואָס אַמעריקע האָט געהאַט ביי דער צאַרישער און ביי דער קערענסקי ־ רעגירונג. כאָטש דאָס האָט נישט קיין שום דירעקטע שייכות מיט דעם נייעם האַנדעל, האָט דער מלוכה ־ דעפּאַר־טאַמענט דאָך געהאַלטען פאַר מעגליך צו ברענגען כמעט צו אַן'איבעררייס פון די בעציהונגען צוליב אַלטע מלחמה־שולדען, וואָס קיין שום לאַנד, אגב, צאָהלט נישט. ווי האָט מען דערקלערט די עקשנות פון דעם מלוכה־דעפּאַרטאַמענט? מען האָט אָפען גע־נומען רעדען, ספּעציעל טאַקע אין די רעאַקציאָנערע און האַלב־פאַשיסטישע קרייזען, אַז עס איז געווען אַ טעות אײַנגאַנצען צו אָנערקענען „די באָלשעווי־קעס". מען האָט אויך אָנגעהויבען שמועסען וועגען אַ פאַרטעלען ברוך אין די דיפּלאָמאַטישע פערהעל־טענישען. די רעאַקציאָנערען האָבען געקוואָלען. דאָס האָט אויך געהאַט אַ ווירקונג אין אויסלאַנד. בערלין האָט זיך געריבען די הענט, און — ביזנעס איז ביזנעס — דערווייל אַליין געגעבען מאָסקווע נאָכ'ן נויטיגע קרעדיטען.

דער קליינער האַנדעלס ־ אָפּמאַך קאָן אויסגע־טייטשט ווערען ווי אַ בענייאונג פון די גינסטיגערע שטימונגען אין די רעגירונגס־קרייזען צו מאָסקווע, נישט ביי אַ מעגליכען דיפּלאָמאַטישען ברוך, דאַרף מען קלערען, האַלט עס, נאָר אפשר ביי אַ גרעסערער דערנעהנטערונג.

די דערנעהנטערונג צווישען די פעראייניגטע שטאַטען מיט דעם סאָוויעטישען פערבאַנד האָט אַ גרויסע בעדייטונג פון דעם שטאַנדפּונקט פון שלום אויפן ווייטען מזרח, פשוט'ער גערעדט — קעגן אַ מעגליכען יאַפּאַנישען אָנגריף אויף דעם סאָוויעטען פערבאַנד. פון צוויי זייטען ווערט דאָס סאָוויעטישע לאַנד בעדראָהט: אויף דער מערב־זייט, אין אייראָפּע, שטעהט דער נאַציישער רויבער, גרייט אָנצופאַלען, ווען ער וועט זיין פאַרטיג; אויף דער מזרח־זייט, אין אַזיע, טשאַטשעוועט יאַפּאַן. מאָסקווע זוכט אויך דאָ אַ געוויסע שטיצע. פּונקט ווי די נאַצי־געפאַהר האָט געפיהרט צו אַ מיליטערישען בונד צווישען ראַטענ־לאַנד און פראַנקרייך, איז נישט אונמעגליך, אַז אין מאָסקווע וואָלט מען געוואָלט זעהן אַ בונד צווישען סאָוויעטען־פערבאַנד מיט די פעראייניגטע שטאַטען.

אויב עס זאָל אַזוי ווייטער געהן, וועט עס מיי־נען, אַז קעגנאיבער אַמעריקע, אויף יענער זייט פּאַסיפיק, וועט שטעהן אַ מעכטיג, אומגעהויער מי־ליטאַריסטיש לאַנד, מיט אומבעגרעניצטע אַפּעטי־טען און מיט אַ פעהיגקייט צו פערשפּרייטען זיך מיט איהרע געוואַלטיג ביליגע סחורות אויף אַלע מערק פון דער וועלט. אַמעריקאַנער אַדמיראַלען האַלטען שוין פון לאַנג, אַז שפּעטער אָדער פריהער — אַ פּער מעסט צווישען די פלאָטען פון יאַפּאַן און אַמעריקע איז אונפערמיידליך.

קאָן אויף אָט דעם באַזיס טאַקע בעשאַפען ווע־רען אַ דערנעהנטערונג צווישען דעם ראַטענלאַנד, וואָס איז די איינציגע מלוכה, וועלכע קאָן שטערען יאַפּאַנס פאָרמאַרש אין אַזיע, און די פעראייניגטע שטאַטען. ווי אין דעם פאַל פון פראַנקרייך. זענען אָבער נישט אַלע אַמעריקאַנער אינטערעסען גלייך. פערהאַן דאָ גענוג קאַפּיטאַליסטען, וואָס וואָלטען גע־וואָלט זעהן פריהער אַ בעזונונג פון ראַטענלאַנד דורך יאַפּאַן — און דערנאָך זאָל זיך אַמעריקע נעהמען צום אָפּגעשוואַכטען זיגער.

עס איז זיכער ווי גאָלד, אַז וואָלט אַמעריקע געגעבען גרויסע קרעדיטען דעם סאָוויעטען־פערבאַנד וואָלטען אַ סך אַמעריקאַנער אינדוסטריעס גלייך דערפיהלט אַן'אויפלעבונג, און דאָס וואָלט נאָר היפּש געהאָלפען צו שניידען די גרויסע צאָהל אַר־בייטסלאָזע, וואָס לעבען אויף אַ קלעגליכע אונטער־שטיצונג.

די סאָוויעטישע אינדוסטריעלע אָנפיהרער האָ־בען קיינמאָל נישט געמאַכט קיין סוד דערפון, אַז

(ווייטער זעה 19־טע זייט)

„אוסטאַשי" — די געהיימע טעראָריסטישע אָרגאַניזאַציע

וואָס האָט אויסגעפיהרט דעם אַטענטאַט אויפן קעניג אַלעקסאַנדער

מיט אייניגע טעג צוריק האָט זיך בעוויזען אַ ידיעה, אַז עס איז פערענדיגט געוואָרען די געריכטס־אויספאָרשונג וועגען דער ערמאָרדונג פון יוגאָסלאַווישען קעניג אַלעקסאַנדער און פראַנצויזישען מיניסטער בּאַרטו. גלייכצייטיג איז געגען די אַטענטעטער, וואָס געפינען זיך זייט 10 חדשים אין תפיסה צוזאַמענגעשטעלט געוואָרען אַ צוגאַב בעשולדיגונג אין געהערען צו אַ „פערברעכערישע אָרגאַניזאַציע" מיט'ן נאָמען „אוסטאַשי", וואָס בעז־דייט אויפשטענדיגע.

ווי עס אינפאָרמירט די פראַנצויזישע פרעסע האָט דער אויספאָרשונגס־ריכטער דיקיפ דע סענט פאָל צוזאַמענגענומען אַ רייכען מאַטעריאַל וועגען דער טעטיגקייט פון דער אוסטאַשי פון די פון פאַר דער סאַרסייל־ער טראַגעדיע, אָבער די בעז־שולדיגטע פּאַספּישיל מיאַ קראַל אין ראַיטש זענען זיך ווייטער נישט מודה. זיי ערקלערען, דאָס זיי האָבען געפיהרט נאָר אַ פּאָליטישע און פּאַטריאָ־טישע אַקציע", הגם לויט ידיעות, וואָס שטאַמען פון בעלגראַד האָבען צוויי פון זיי, פּאַספּישיל און ראַיטש זיך בעטייליגט אין אַ רייהע טעראָ־ריסטישע אַקטען, וואָס זענען אויסגעפיהרט גע־וואָרען אין יוגאָ־סלאַוויען אין דער צייט פון 1934—1929.

די אויספאָרשונג אין מאַרסייל האָט צוזאַמען געגומען גענויע ידיעות וועגען דער ענטשטעהונג פון דער אָרגאַניזאַציע אוסטאַשי. די אָרגאַניזאַציע עקזיסטירט נאָך פון פאַר דער וועלט־מלחמה, הגם זי האָט נאָך נישט געטראָגען קיין טעראָריסטישען כאַראַקטער.

אין יאָהר 1928, נאָך דעם ווי די בעלגראַדער רעגירונג האָט איינגעפיהרט אַ דיקטאַטאָרישען רע־זשים, האָט זיך אין דער פּאַרטיי אָנגעהויבען שטאַר־קע רייבונגען. אַ גרויסער טייל פון די עלטערע פּאַרטיי־טוער זענען אַוועק פון דער פּאַרטיי, פּראָ־טעסטירענדיג געגען די רעוואָלוציאָנערע פּלענער און אַנטע פּאַוועליטש האָט איבערגענומען די אָנ־פיהרונג מיט דער פּאַרטיי.

אין אַפּריל 1923 איז פּאַוועליטש צוזאַמען מיט זיין דעמאָלטדיגען נאָהענטסטען מיטאַרבייטער, גוסטאַוו פערטשעטש, אַוועק קיין בולגאַריען, וואו עס איז געשלאָסען געוואָרען אַ „ברודערליכער אָפּמאַך" מיט דער מאַקעדאָנישער אָרגאַניזאַציע „א. מ. ר. א." פאַר'ן אונטערשרייבען דעם אָפּ־מאַך איז פאָרגעקומען אַ פייערליכער באַנקעט בעת וועלכען פערטשעטש האָט ערקלערט: מיר כאָרוואַ־טען האָבען ביזאיצט זיך בעמיהט מיט אַלע כחות צו פיהרען אַ לעגאַלען קאַמף איצט אָבער מוזען מיר זיך בענוצען מיט אונלעגאַלען קאַמף, ווייל אַ אַנדערער איז אונמעגליך". דער טעקסט פון אָפּ־מאַך, וואָס איז בשעתו פערעפענטליכט געוואָרען אין דער בולגאַרישער פרעסע, האָט גערעדט ווע־גען אַ געמיינזאַמער לעגאַלער אַקציע מיט'ן ציל צו דעראָבערען די פּאָליטישע פרייהייט און די פולשטענדיגע אונאָפּהענגיגקייט פון כאָרוואַציען און מאַקעדאָניען". אָבער נאָך פאַר דעם האָבען זיך אויפ'ן כאָרוואַטישען טעריטאָריום אָנגעהויבען טעראָריסטישע אַטענטאַטען דעם 22 מערץ איז ערמאָרדעט געוואָרען דער רעדאַקטאָר טאָני שלע־געל. ווי די יוגאָסלאַווישע אויספאָרשונג האָט פעסט־געשטעלט זענען די מערדער געווען פּאַספּישיל און ראַיטש. זיי האָבען אויסגעפיהרט דעם אַטענ־טאַט אונטער'ן שוץ פון עטליכע צעהנדליג אַנטייל־נעהמער און עס איז זיי געלונגען צו אַנטלויפען נאָך אַ בלוטיגען קאַמף מיט דער פּאָליציי.

אין משך פון די ווייטערדיגע יאָהרען זענען ענטדעקט געוואָרען אייניגע פרובען פון אַטענ־טאַטען אויפ'ן קעניג אַלעקסאַנדער. דער בעקאַנטס־טער איז געווען דער פּראָצעס צוליב געפינען אַ טייוועל־מאַשין אויף די שינעס צווישען בעלגראַד און זאַגרזשעב בעת דער קעניג אַלעקסאַנדער איז געפאָהרען מיט אַ וויזיט צום זאַגרזשעבער אַרצי־ביסקופּ באַוער. דער פּראָצעס איז פאָרגעקומען ביי פערמאַכטע טירען. צוויי אָנגעקלאָגטע זענען פערמשפט געוואָרען צום טויט דורך הענגען, 16 אַנדערע אויף 15 יאָהר שווערע תפיסה. עס איז אויך אַרויסגעגעבען גע־וואָרען אַ פּסק־דין אונטער די אויגען אויף פאַ־וועליטשען אַלס דעם אָרגאַניזאַטאָר פון אַטענטאַט, צווישען די אַנדערע וואָס זענען פערמשפט גע־וואָרען אונטער די אויגען איז אויך געווען פּאַספּישיל.

דער הויפּט שטאַב פון דער אָרגאַניזאַציע אוסטאַשי האָט זיך שוין דאַן געפינען מחוץ די גרעניצען פון יוגאָ־סלאַוויען. ד"ר פּאַוועליטש, האָט אָפט געענדערט זיין וואוינאָרט אין פערשידענע לענדער פון מיטעל און מערב אייראָפּאַ. דער הויפּט אָרגאַן פון דער בעוועגונג „נעזאַוויסנאַ הרוואַטסקאַ דזשאַוואַ" האָט זיך אַ געוויסע צייט גע־דרוקט געהיים אין זאַגרזשעב און דאַן עפענטליך אין בערלין און דאַנציג. אויף איינעם פון די צוזאַמענפאָהרען פון די קאָמיטעטען, דעם 1־טען אַפּריל 1934 איז אָנגענומען געוואָרען אַ רעזאָלוציע וואָס ענטהאַלט אַ טויט־אורטייל אויפ'ן קעניג אַלעקסאַנדער.

נאָך 7 פּונקטען, וואָס מאָטיווירען דעם טויט־אורטייל ווערט געזאָגט: „מיר פערשטעטען צום טויט אַלעקסאַנדער קאַראַ דזשאָר דזשעוויטשען צו־זאַמען מיט דער גאַנצער בעלגראַדער רעגירונג און אויסגעפיהרט ווערען דורך די אוסטאַשי אין דעם מעגליכסט קורצסטען טערמין". עס איז צוגעשטעלט געוואָרען אַ אַפּעל צום הויפּט פיהרער פון אוסטאַ־שי ד"ר „פּאַוועליטש" מיט דער ביטע צו פּעראָר־דענען אַדורכצופיהרען די „עקזעקוציע פון אָנגע־נומענעם פּסק־דין". דער דאָקומענט האָט זיך פער־ענדיגט מיט די ווערטער: „מיר פאָדערען אַ רעוואָ־לוציע ווען אפילו גאַנץ אייראָפּאַ זאָל ציטערען אין איהרע יסודות. מיר זענען מקריב אונזער בלוט ביז צום לעצטען טראָפּען. מיר קענען לענ־גער נישט וואַרטען".

די רעזאָלוציע מיט'ן „טויט־אורטייל" איז פער־עפענטליכט געוואָרען אין נומער פון דער „נע־זאַוויסנאַ הרוואַטסקאַ דזשאַוואַ" פון 16 אַפּריל 1934, אויפ'ן נומער איז געווען צוגעגעבען אַ אינ־פאָרמאַציע: „די צייטונג ערשיינט צוויי מאָל אין דער וואָך. פעראַנטוואָרטליכער רעדאַקטאָר און אַ רויסגעבער: האַנס דוועניזע, צאָפּאָט, קעניגסשטראַ־סע 23. דרוקעריי א. וו. קאַפּעמאַן, דאַנציג.

ס'איז נישט צו פערשטעהען!

צו די געשעהענישען אין דאנציג

ווען מיר זאגען „די געשעהענישען אין דאנציג", מיינען מיר דא נישט דעם פויליש - דאנציגער קאנפליקט. דאס איז א זאך פאר זיך. דאס איז א פאליטישער ענין און א זעהר קאמפליצירטער ענין, וועלכער וועט נאך ווארשיינליך בעשעפטיגען דעם פעלקער-בונד. די היינטיגע דאנציגער מאכט-האבער, היטלער'ס אגענטען און עמיסארען, שטיצען זיך נאטירליך אויף דייטשלאנד. זיי רעדען זיך איין, אז זיי קענען זיך שוין אלצדינג דערלויבען, זינט „דער פיהרער", נישט קימערנדיג זיך וועגען קיינעם און פייפענדיג אויף אלע אינטערנאציאנאלע פערפליכטונגען, האט איינגענמעכטיג „אנולירט" דעם ווערסיילער שראקטאט און נאך דערצו אינדירעקט בעקומען די הסכמה פון ענגלאנד, ווארום איז דען דער ענגליש - דייטשער פלאט-אפמאך נישט „א שטוים אין רוקען" דעם ווערסיילער טראקטאט, איז ער איהם דען נישט מבטל בעפרא דארעא? —

ובכן, האבענדיג הינטער זיך אזעלכע „געזונדע" פלייצעס ווי דאס היטלער-לאנד, האט דער דאנציגער סענאט, די רעגירונג פון דער מיניאטור-מלוכהלע, וועלכע שטעהט נאמינעל אונטערן קאנטראל און דער אפוטרופסות פון פעלקער-בונד און פאקטיש אונטערן „אויבער-בעפעהל" און דער השפעה פון דייטשלאנד, זיך דערלויבט אפען און חוצפה'דיג, פישט א פינטעל טוענדיג מיט אנ'אויג אזוי צו זאגען, צורייסען די אינטערנאציאנאלע „שטיקלעך פאפיר", וואס האבען זי פערבונדען מיט פוילען, און אוועקשטעלען פוילען פאר א געשעהענעם פאקט, וואס לאזט זיך נישט פון היינט אויף מארגען בעזייטיגען און אפשאפען פון דער וועלט. אזא אומדערהערט ציגישען מיט-די-פיס-טרעטען פון א אינטערנאציאנאלען אפמאך האט זיך אפילו דאס ברויגע לאנד ביז אהער נישט דערלויבט.

לאמיר האפען, אז די פוילישע רעגירונג וועט וויסען ווי צו רעאגירען אויף די הפקר-פאליטיק פון היטלעריסטישען לאנציג. ס'איז קיין ספק נישט, אז זי וועט אנווענדען אלע רעכטליכע מיטלען, וואס זי האט אין איהר רשות, בכדי צו זיכערן אויף להבא די אינטערעסען פון דער פוילישער מלוכה און צוגלייך די סטאבילעטעט פון די אפמאכען און פערפליכטונגען, וואס דאנציג האט גענומען אויף זיך.

אבער, ווי געזאגט, נישט וועגען פויליש - דאנציגער קאנפליקט ווילען מיר אצינד ריידען. עס האנדעלט זיך דא וועגען גאנץ אנדערע געשעהענישען, וועלכע האבען אפילו א נאהענטען שייכות צו די פויליש - דאנציגער בעציהונגען, אבער זיי בעריהרען אויסשליסליך אונז יודען.

עס האנדעלט זיך וועגען — דער שפלות און דער שקלאפען - פסיכאלאגיע פון מאנכע קרייזען פון דער יודישער בעפעלקערונג אין פוילען, וועגען זייער גראבהויטיגקייט און פערטעמפטקייט, וועגען דעם מאנגעל און כבוד-געפיהל און זעלבסט-ווערדע, וואס זיי ווייזען ארוים און בלאמירען דאדורך זיך און דאס יודישע פאלק.

זיי ברעכען אונזער ענערגיע און שוואכען אפ אונזער קאמף געגען בלוטיגסטען שונא פון יודענטום.

* * *

אין דאנציג זענען די טעג פארגעקומען אנטי-יודישע דעמאנסטראציעס און עקסצעסען, ווי מען האט זיי נאך ביז אהער אין אזא פערנעהם נישט געזעהען. ס'איז קלאר: זיי שטעהען אין א צוזאמענהאנג מיט די פערשטארקטע נגישות און רדיפות אויף יודען אין דייטשלאנד. דאנציג, בידוע, איז פאלקאם בעהערשט פון נאצי-דייטשלאנד: פון בערלין קומען די אימפולסען, פון דארט קומען די בעפעהלען און פעראָרדנונגען, די אינסטרוקציעס פאר דער דאנציגער רעגירונג. דער סענאט-פרעזידענט גרייזער איז אייגענטליך נישט מעהר ווי אנ'ארט גענעראל-קאמיסאר, א נישט - אפיציעלער פערטרעטער דייטשלאנדס, וועלכער האט אויסצופיהרען דעם ווילען פון דער היטלער-רעגירונג און אין איהר נאמען צו געוועלטיגען איבער דאנציג.

גרעסערע און קלענערע עקסצעסען געגען יודען אין דאנציג זענען מעשים בכל יום. זינט דער נאצי איז געווארען דער בעל-הבית איבער די לעבענס און פערמעגנס פון די דאנציגער איינוואוינער, האט מען זיך פולשטענדיג אויפגעהערט צו „זשעגירען" מיט יודען. אנפאלען אויף יודען, געמיינע בעליידיגונגען, באיקאט פון יודישע געשעפטען, די ווילדעסטע העץ-קאמפאניע אין דער דאנציגער נאציפרעסע, וועלכע טראגט אונטער יעדען טאג דער בעפעלקערונג די נידערטרעכטיגסטע בלבולים און בעשולדיגונגען געגען יודען, די בעזוכען פון יוליוס שטרייכער'ן און פון אנדערע היטלעריסטישע „גענעראלען", וועלכע קומען ספעציעל קיין דאנציג, בכדי אויפצוהעצען די בעפעלקערונג דורך אנטיסעמיטישע בראנד-רעדעס, — דאס אלץ זענען אזעלכע זאכען, וועלכע איבערראשען שוין קיינעם נישט, צו וועלכע מ'האט זיך שוין צוגעוועהנט כמעט ווי צו א נארמאלער ערשיינונג. לעבט מען אין דאנציג און מען „מאכט אדורך" טאג-טעגליך אט די דאזיגע עקסצעסען, האט מען אפטמאל דעם איינדרוק ווי מ'וואלט זיך געפינען נישט אין א זעלבסטשטענדיגער פריישטאט, נישט אויף א אומאפהענגיגער, פרייער, אונטער אינטערנאציאנאלער אויפזיכט שטעהענדיגער טעריטאריע, נאר ערגיץ אין פראווינץ שטאט אין דייטשלאנד, אין א ברעסלוי, שטעטין אדער ערגיץ אנדערש-וואו.

איבריגענס אין נישטא קיינער, ווער עס זאל בעשיצען די יודען, ווער עס זאל זיך אנטקעגענשטעלען און פערוועהרען די דעמאנסטראציעס און העצרייען. דער פעלקער - בונד האט אפילו יא גענומען אויף זיך די התחייבות אפצוהיטען די רוה און ארדנונג אין דער פריישטאט דאנציג און צו זארגען פאר דער זיכערקייט פון דער בעפעלקערונג. אבער דער דאנציגער הויך-קאמיסאר, וועלכער גיט אכטונג אויף דער פריישטאט אין נאמען פון פעלקער-בונד, האט נאך ביז אהער קיין האנד אין קאלטע וואסער נישט אריינגעטון, בכדי כאטש וויפיל עס איז אפצוהיטען די ארדנונג און צו טאמעווען די אנטי-יודישע העץ-פראפאגאנדע. מיסטער לעסטער — אזוי הייסט דער הויך-קאמיסאר — איז נעמליך, א געבוירענער אירלענדער און אלס אזעלכער האט ער קענטיג גרוים סימפאטיע צו די דייטשען, ווי אלע אירלענדער; און אזוי ווי אנדערע בעציהען זיך אויך מיט סימפאטיע צו די נאצים, אפילו דאס ליבעראלע און מעכטיגע ענגלאנד, וואס האט זיך איצט גאר ענג בעפריינדעט מיט היטלער - דייטשלאנד און מוז נעבעך צוליב דעם אוועקקוקען אן א זייט און זיך מאכען ווי זי הערט נישט און זעהט נישט די גרויל-מעשים, וואס ווערען דארט אפגעטון בעזונדערס געגען יודען — איז שוין פערשטענדליך, פאר וואס מיסטער לעסטער ווייזט ארוים אזא „טאלעראנץ" און „נייטראליטעט" בנוגע די היטלעריסטישע פאגראמטשיקעס אין דאנציג.

וואס אנבעלאנגט דעם פוילישען גענעראל-קאמיסאר, איז ער אפילו נישט געזעסען מיט צונויפגעלעגטע הענט, אבער לײדער איז ער מאכטלאז און קען גארנישט אויפטון געגען דאנציגער סענאט פלוס פעלקער-בונד - הויך - קאמיסאר. ער האט געטון זיין פליכט ביי פערשידענע געלעגענהייטען. ער האט פראטעסטירט געגען אנפאלען אויף יודען, פוילישע בירגער, געגען פערשידענע עוולות, וואס ווערען בעגאנגען געגען זיי, געגען די פערשפרייטונג פון יוליוס שטרייכער'ס פאגראם-צייטונג „דער שטירמער" אין עפענטליכע ערטער — און דאס אלץ האט קיין ווירקונג נישט געהאט. דאס איז אויך פערשטענדליך. אזוי לאנג ווי דער פארשטעהער פון פעלקער-בונד וועט האלטען זיין בעשיצענדיגע האנד איבער דאנציג'ס סענאט און די דאנציגער נאצים און וועט נישט געפינען קיין שום גרונד פאר א אינטערווענץ פון פעלקער-בונד, איז קיין שום אויסזיכט נישטא, אז א וועלכער עס איז מאכט-פאקטאר, אפילו דער פוילישער גענעראל-קאנסולאט, זאל קענען אויפטון עפעס לטובת די יודען אין דאנציג.

אט א דאנק דעם דאזיקען צושטאנד איז מעגליך געווען, אז אין דאנציג זאל אראנזשירט ווערען א פאגראם-העצע פון א גרויסען פערנעהם, ווי די, וואס איז פארגעקומען מיט עטליכע טעג צוריק, — א העצע, וואס האט ארויסגערופען א שרעק און א פאניק צווישען דער יודישער בעפעלקערונג פון דאנציג און דער סביבה. כוליגאנעס זענען ארומגעפאהרען איבער די הויפט-גאסען פון דאנציג אין אויטאמאבילען בעקלעפטע מיט פלאקאטען, וואס האבען געטראגען אויפשריפטען ווי צ. ב.: „יודען ארוים!", „יודען זענען אויך מענשען, וואנצען זענען אויך חיות"; דערביי האבען זיי פון די אויטאמאבילען אראפ געמאכט כסדר יודען-פיינדליכע אויסרופען, בעליידיגט די יודען, וואס זיי האבען בעגעגענט אויף די גאסען, געשמיסען א אויסגעשטאפטע פיגור אין דער געשטאלט פון א יודען, געבענדיג דערמיט א רמז אויף א קומענדיגען פאגראם א. אז. וו. א. אז. וו.

מיט איין ווארט, עס איז געווען א העצע לויט'ן גייסט און נוסח פון די שטרייכערס און העלדארפ'ס.

ווי אזוי רעאגירען די יודען, א געוויסער טייל פון זיי, לאמיר זאגען געוויסע יודישע קרייזען אין פוילען, אויף די אלע עקסצעסען, שענדונגען, בעליידיגונגען, דערנידריגונגען? —

דאס געזיכט ווערט רויט פאר שאנדע, מען שעמט זיך פשוט די אויגען צו ווייזען פאר לײטען, ווען מען זעהט ווי טיף געפאלען אונזערע יודעלעך זענען, ווי טיף זיי שטעהען אין פרט פון עהרע, פון זעלבסט-אכטונג און ווירדיגער האלטונג אין פערגלייך מיט מענשען פון אנדערע פעלקער און געזעלשאפטען.

* * *

ווי אזוי זיי רעאגירען, אט די יודען, די כאראקטערלאזע, פוסטע, טעמפע, מעהרסטענטיילס פערגרעבטע, אויפגעקומענע — ווי אזוי זיי רעאגירען אויף די בעליידיגונגען? — גאנץ איינפאך: זיי קריכען אויף די קניע, זיי ליגען ביי די פיס פון דעם גונש, דעם פאגראמשטשיק, לאזען זיך טרעטען ווי די ווערים, דאנקען-פאר אלץ, פאר יעדע בעליידיגונג, פאר יעדען שפיי אין פנים, פאר יעדען קלאפ, וואס זיי אליין קריגען אדער זייערע ברידער, — פאר אלץ דאנקען זיי און בעצאהלען נאך דעם „ארבייטס" לוין פון פאגראמשטשיק מיט זייער גוט געלד, מיט זייערע שווער פערהארעוועטע, בלוטיגע גראשענס.

אין דאנציג — דעם היטלער-לאנד אין מיניאטור — שלאגט מען יודען, דארט באיקאטירט מען און מען בעליידיגט זיי, דארט סטראשעט מען זיי מיט פאגראמען און מען מאכט די רעפעטיציעס דערצו. און צאפאט איז פול מיט יודען. און אזוי אויך די אנדערע ים-בעדער ארום דאנציג. דאס זענען יודען פון לאדז, ווארשא, טשענסטאכאוו, וולאצלאוועק, און פון צעהנדליגער אנדערע שטעט אין פוילען. דאס זענען מענשען, וועלכע געבען גוט צו פערדינען: זיי פילען אן די האטעלען; פערנעהמען פריוואט-וואוינונגען, שפילען אין קאזינא אויף וואס די וועלט שטעהט, ווי אין די גוטע אלטע צייטען, און לאזען דארט איבער א שיינע אפותיקא דעם זומער-סעזאן, אנפילענדיג מיט דעם יודישען געלד די קעשענעס פון די היטלעריסטישע אקציאנערען פון דער צאפאטער רולעטקע.

אין דערזעלביגער צייט, ווען אין דאנציג שמייסט מען די יודען „סימבאליש", געבענדיג זיי דערמיט צו פערשטעהן, אז מען גרייט צו דעם ריכטיגען פאגראם פאר זיי, אין דער צייט, ווען מען העצט יודען דורך די גאסען אונטער ווילדע געשרייען: „יוד, פגר'ן זאלסטו!" — אין דער אייגענער צייט ליגען זיך יודישע הערען און דאמען, מ'שטיינס געזאגט, ברחבות'דיג צולעגט אויף די צאפאטער פליאזשעס, ברענגען און בראטען זיך, לאכען און אמוזירען זיך; און טרעטען נישט אפ פון די ערטער און פיהלען זיך גאר נישט בעליידיגט אפילו, ווען אויף די זעלביגע פליאזשעס בעווייזען זיך פון צייט צו צייט געוויסע צאפאטער „אריער" און שרייען אויף א קול, אז די ליבע יודישע געסט זאלען דאס הערען: „יודען, מ'דארף אייך דא נישט!" — „אוועק פון אונזער ים!" — „איהר פערפעסטעט די לופט, איהר פערומרייניגט דאס וואסער!"

וואס פאר פערגליווערטע הערצער, וואס פאר פערשטאפטע מוחות און פערטעמפטע געפיהלען דארף מען האבען, אז מ'זאל דאס גלייכגילטיג אריבערטראגען, נישט פיהלען קיין וועהטאג און קיין בעליידיגונג און זיך נאך לאזען „וואוילגעהן" אין די היטלעריסטישע ים-בעדער, פון וואנען מען טרייבט זיי, אט די יודען, מיט שטעקענס ווי די הינט...

ווי רופט מען אן אזעלכע מענשען? — ס'איז נישט שווער זיך אנצושטויסען, ווער זיי זענען און וואס זיי שטעלען פאר מיט זיך. א רעכטער מענש

(ווייטער זעה 19-טע זייט)

אהן אויסדויער = קאמף

(קלאנגען און אפקלאנגען) == פון לעא קעניג

מיט מיין גאנצען רעספעקט צו די פיהרער פונם נייעם טעריטאריאליזם אדער „פריילאנדיזם", ווי זיי רופען זיך; און מיט פיל מעהר נאך אכטונג פאר די מאטיוון — די איצטיגע שוידערליכע יודישע לאגע — וועלכע האבען אזוי צו זאגען, סטימולירט און מחיה מתים געווען די טעריטאריאליסטישע „בעוועגונג", מוז איך זיך מודה זיין, אז אט דער גאנצער ענין שמעקט אביסעל מיט באדען-אידעאליזם, מיט א נייעם מין גלות-נאציאנאליסטישער שפעקולאציע.

און צייטענווייז כאפט אט דער בענייטער טעריטאריאליזם אן דעם כאראקטער פון א פראכטפולען זעהר גאליגען פעליעטאן, וואס דאס יודישע לעבען שרייבט פון זיך אליין.

אט האבען זיך צונויפגענומען יודישע פעלטוער — און א פאר פון זיי זענען דווקא בכלל גענומען זעהר פעהיגע און ניכטערע מענשען — מיט א מאפע פון אונזער וועלטעל אויפ'ן טיש און מען זוכט א נייע, א שפאגעל נייע יודישע טעריטאריע.

און מען זוכט מיט ליכט, מיט גרויסער בקיאות און מבינות... סתם עפעס א טעריטאריעלע וועלען זיי נישט אויסקלויבען, נאר עפעס אזוינס און אזעלכעס, א הדר שבהדר אויף זיי, אויף די נייע טעריטאריאליסטען מעג דאס יודישע פאלק זיך פערלאזען: מיט אבי וועלכער טעריטאריע וועלען זיי זיך נישט בעגנוגענען, ווי ס'האבען געטון אנדערע טעריטאריאליסטען פאר זיי, ווי צום בייספיל די ציוניסטען.

און טאמער מיינט איהר, אז מען האט נאך גארנישט געפינען, האט איהר א גרויסען טעות:

אויף דער וועלט-מאפע זענען שוין דא א פאר רעדעלעך מיט רויטען צי בלויען קרייד... מען גיט שוין; ס'זענען שוין דא א פאר אנבאטען. עס פיקען זיך שוין א פאר יודישע מדינה'לעך. און עס זענען שוין דא א פאר באהנען-אגענטען, וואס וויסען און [illegible] פון די גיטער און אוצרות, וואס די לעב-

דער האבען... פון די „פעטקייטען", וואס ליגען בעהאלטען אין די „אדמות" און ווארטען, אז דאס פערוואגעלטע פאלק ישראל זאל נאר קומען און זיי אויסגראבען.

און די אגענטען לויבען זיי ביז'ן זיבעטען הימעל אריין, ווי אמת'ע גוטע און געטרייע אגענטען, וועלכע פערהאנדלען באדען, וואס זיי האבען אליין אפשר נישט געזעהן, נאר דערפאר פון זיי אזוי פיל געהערט... און נאך מעהר דערשמעקט...

און זיי פאדערן, אז דאס יודישע פאלק זאל שוין לויפען הענדום-פענדום און „מאכען א לעבען" אויף דער נייער טעריטאריע. וואס קאן דאס פאלק פערלירען: עס לויפט דאך סיי ווי סיי...

אבער די מעהר פעראנטווארטליכע פיהרער פונם נעא-טעריטאריאליזם זענען זעהר פארזיכטיג און פעראנטווארטליך:

זיי איילען זיך נישט אזוי. מען מוז, זאגען זיי, גוט חוקר ודורש זיין אט די אלע פראיעקטען און טעריטאריאלע אנבאטען.

אזעלכע זאכען כאפט מען נישט, זאגען זיי, מען דארף שיקען איבעראל עקספעדיציעס, און דווקא פון די גרעסטע פאכלייט.

מיר ווילען זיך אין זאס נישט לאזן אריינגנארען, ווי ס'הבען געטון אנדערע טעריטאריאליסטען פאר אונז. מיר דארפען א טעריטאריע, וואס זי זאל נישט נאר רינען מיט האניג און מילך, נאר וואס זיי זאלען זי אויך קענען בויען אויף סאציאליסטישע יסודות.

אנדערע זאגען, אז מען דארף האבען א טעריטאריע, וואו מען וועט קענען אויפהאלטען יודישקייט.

עס זענען דא ווידער אויך אזעלכע, וואס ווילען א טעריטאריע מיט רוח היהדות.

ווייל צווישען די נייע טעריטאריאליסטען צי פריילאנדיסטען זענען שוין דא טעריטאריאליסטען סאציאליסטען (לינקע און רעכטע), טעריטאריאליסטען מזרחיסטען צי אגודיסטען, טעריטאריאליסטען אחד-העם'יסטען און העברעאיסטען; טעריטאריאליסטען זשיטלאווסקיסטען - יודישיסטען, און אפילו טעריטאריאליסטען משיחיסטען און מיסטיקער.

מיט איין ווארט: מלכותא דפריילאנדיזם במלכתא דציוניזם... ווי עס ציוניזירט זיך אזוי טעריטאריאליזירט זיך...

עס פעהלט נאר א זשאבאטינסקי און דער נעא-טעריטאריאליסטישער בעוועגונג.

אבער שא! עס פיקט זיך שוין דאכט זיך אויך צווישען זיי אוים א מין סארט רעוויזיאניזם.

אויב איהר מיינט, אז דאס אלעס איז פעליעטאניסטישע ליצנות פון מיין זייט, האט איהר א טעות.

אלענפאלס, האט די איצטיגע יודישע ווירקליכקייט געשריבען דעם „פעליעטאן".

און אפשר האב איך איהם נאך צו-שוואך איבערגעגעבען. ער איז פיל טראגי-קאמישער און פאנטאסטישער אין דער ווירקליכקייט.

די געניאלע ווירקליכקייט האט אזוי פיל טראגישען הומאר.

דאס היימלאזע פאלק פערשטעהט זיך אזוי גוט אויף נאציאנאלע היימען און טעריטאריעס.

דאס היימלאזע גלות-פאלק האט א גרויסען אויסוואהל: דעם גאנצען גלאבוס, דעם גאנצען כדור הארץ, דעם גאנצען גרויסען ענדלאזען גלות.

א פאלק פון וואנדראווניקעס שאפט אזעלכע וואנדער-אידעאלאגיעס.

הויבט מען אן יודען ערגעץ פערפאלגען צוליב פאליטישע און עקאנאמישע סיבות, זענען שוין א ביסעל צו גרינג אויפ'ן „פאדיאם" און לאזען זיך זוכען נייע פאטערלענדער.

געפעלט יודען נישט, איז יודען נישט איינגאנצע צום הארצען ווי פאלעסטינע בויט זיך (און וועמען איז עס איינגאנצען צום הארצען?) טא פאר וואס זאל מען נישט זוכען און בויען א נייע פאלעסטינע.

דער יודישער „איי דו ווייסט נישט ווי מען מאכט עס, לאז מיך"...

פאלעסטינא האט א צו גרויסע מזוזה ביים „איינגאנג"; בירא בידזשאן האט אינגאנצען קיין מזוזה נישט — טא, פאר וואס זאלען מיר, וואס זענען אזעלכע בריות, נישט קענען געפינען א נייע יודישע מלוכה, וואס זאל האבען א מזוזה'לע, נאר וואס זאל זיך נישט שטארק ארויסזעהן.

זוכט מען א טעריטאריע, וואס זאל אי נישט זיין פאלעסטינא און דאך האבען אלע טעמים פון פאלעסטינא. זוכט מען א בירא בידזשאן מיט א כותל מערבי אדער כאטש מיט א צאינה וראינה.

א פאלק, וואס ווייסט נישט ווי צו עקאנאמיזירען דאס ביסעל פאלקס-ענערגיע, וואס עס פערמאגט נאך.

א פאלק אהן אויסדויער-קראפט, וואס זיין איינציגע נאציאנאלע עקשנות איז נישט צו האבען קיין אויסדויער-קראפט, צו פערלאזען דורך דורות ערארבערטע פאזיציעס און געהן מיט'ן ווינט... א פאלק מיט לופט-פראיעקטען און אהן קאמף-ענערגיע...

און אפשר האט דאס אלעס גאר נישט צו טון מיטן פאלק נאר מיט אונזער יודישער אינטעליגענץ?

געשיכטע פון יודען אין לאָדז

לאָדז ענטוויקעלט זיך, אַלס אינדוסטריעלער צענטער פון בּיינוועל־אויסאַרבּייטונג

פון ד״ר פ. פרידמאַן

(נאָכדרוק פערבּאָטן)

אין 1827 האָט די גרויסע האַנדעלס־פירמע פון די בּרידער סקורלע (מיט׳ן הויפּט־קאָנטאָר אין מאָס־קווע) וועלכע האָט עקספּאָרטירט גרויסע סכומים טעק־סטיל־סחורות איבּער׳ן גאַנצען שטח פון קייזערטום אין כינע, געוואָלט זיך פערנעהמען מיט׳ן סחורה־אויפקויף בּיי קליינע און מיטעלע לאָדזער פּראָדו־צענטען און מיט זייער עקספּאָרט. אָבּער אין דעם אייגענעם יאָהר, האָט די פירמע געליטען גרויסע שאָדענס און איהר פּלאַן, וועלכער וואָלט אפשר אויף אַ בּרייטען אופן פערענטפערט דעם אָפּזאַץ־פּראָבּ־לעם פון לאָדזער אויסאַרבּייטונגען, איז נישט רעאַ־ליזירט געוואָרען.

און דער אָפּזאַץ פון די אויסאַרבּייטונגען פון די קליינע, לאָדזער פּראָדוצענטען, האָט זיך אַלזאָ גע־זוכט אַנדערע וועגען; עס האָט זיך געשאַפען אַ גאַנ־צע סקאַלע פון פערשידענע סיסטעמען און קאָמבּי־נאַציעס, וועלכע טרעטען איבּעראַל אַרויס דאָרט, וואו עס איז פאַראַנען אַ האַנדווערקער ־ פּראָדוקציע: מען האָט געהאַנדעלט אויף די יאָהרמערק, מען האָט פערקויפט צו הורט־סוחרים, מען האָט אָפּגעגעבּען אויף קאָמיס, מען האָט געאַרבּייט אויף בּעשטעלונג און דאָס גלייכען.

צוליבּ דעם, וואָס די טעקסטיל־אינדוסטריע, אַלס אַזעלכע האָט פון נאַטור־אויס נישט געקענט זיין אויסגעשטעלט אויפ׳ן היימישען מאַרק, האָט דערי־בּער די פאָרם פון דירעקטע האַנדעלס־בּעציהונגען, צווישען קאָנסומענט און פּראָדוצענט, געהערט צו די זעלטענסטע. צווישען דעם קאָנסומענט און פּראָדו־צענט האָט זיך אַריינגערוקט דער מעקלער, אָדער אויך — אַ גאַנצע קייט פון האַנדעלס ־ מעקלעריי, אַנהויבּענדיג פון די הורט־סוחרים און ענדיגענדיג אויף די „פאַקטאָרען" און הויזירער, קאָמיסאַנטען און רייזענדער (קאָמי־וואָיאַזשאָרען).

אָן דער דורכאויס ־ נויטיגער האַנדעלס־אָרגאַ־ניזאַציע, וועלכע האָט ערמעגליכט דעם פונאַנדער־פיהר פון לאָדזער סחורות איבּערן גאַנצען לאַנד, וואָלט די לאָדזער אינדוסטריע נישט ערגרייכט די יענע מעריט, וועלכע האָבּען געשאַפען דעם בּאַזיס פאַר איהר גלענצענדיגער ענטוויקלונג. אויבּ אָבּער איז, אין דער דאָזיגער האַנדעלס ־ אָרגאַניזאַציע געוועזען אַ היפּערטראָפיע, אויבּ זענען געוועזען צופיל סוחרים און מעקלער, האָט דאָס אָבּער נישט געהאַט קיין שלעכטע פאָלגען פאַר דער לאָדזער אינדוסטריע, ווייל טאַקע דער איבּערפלוס פון סוחרים און מעק־לער האָט זיי געצוואונגען צו פיהרען אַ לעבּעדיגערע און ריהרעווודיגערע טעטיגקייט, די קאָנקורענץ און רעקאָרד־שלאַגערייען, אויסצוגעפינען וואָס אמאָל מעהרערע אָפּזאַץ־מערק, און וואָס אמאָל פרישערע קאָנסומענטען ־ גרופּעס; זיי זענען געוועזען גענויטיגט צו אַ כּסדר׳דיגען אַראָפּלאָז פון זייערע פערדינסטען און ממילא אויך — צו דער דערנידערונג פון די סחורה־פּרייזען.

גרויסע קאדרען פון אַרבּייטער אויף דעם פעלד, האָט דער לאָדזער אינדוסטריע צוגעשטעלט די יודי־שע סוחרימשאַפט, וועלכע זענען אָנגעקומען וואָס אמאָל בּעדייטענדער קיין לאָדז, אין תחילת פון די נאָהענטסטע געגענדען און שפּעטער אויך פון וויי־טערע.

אין תחילת, ווען די לאַנדס־אינדוסטריע האָט נאָכנישט פּראָדוצירט אַזוי פיל אום צו שטילען די געבּרויכען פון די קאָנסומענטען, זענען סוחרים אָנ־געקומען, כּדי איינצוקויפען סחורה אין די פאַבּריקס־שטעט. בּיז 1930 האָט די דאָזיגע בּעוועגונג זיך גע־ווענדעט נאָר אין דער ריכטונג פון די צוויי אינדוס־טריע־צענטערס אין דער מאַזאָווער גובּערניע — קיין אָזאָרקאָוו און זגערזש. „אין די צוויי שטעט, פיהרט זיך דער גרעסטער האַנדעל מיט רוסלאַנד און די רוסישע סוחרים וואַרטען צו עטליכע וואָ־כען אויף סחורה" — אינפאָרמירט, אין 1826 דער סעקרעטאַר פון אדמיניסטראַטיווען ראַט, גענעראַל קאָסעצקי דעם פירשט לובּעצקי. אויסערדעם האָבּען די גרעסערע פאַבּריקאַנטען אַרויסגעפיהרט זייערע סחורות אין די מערב־גובּערניעס, קיין גראָדנע און ווילנע, למשל, צו וואָס די לאַנדס־מאַכטהאָבּער האָ־בּען זיי אונטערגעגעבּען חשק. אפילו אין דעם אַזוי ווייניג אינדוסטריאַליזירטען לענטשיץ, האָבּען זיך אויך די סוחרים, אין 1824 און שפּעטער, פערנומען מיט׳ן עקספּעדירען טוך קיין רוסלאַנד.

אין לאָדז, וועלכע קיין שטאַרק ־ ענטוויקלעטע וואָל ־ אינדוסטריע האָט זי נישט פערמאָגט און קיין ערנסטער האַנדעלס־פּונקט איז זי אויך נישט געוועזען, איז בּיז 1820 שווער געוועזען צו געפינען אין לאָדז אויסערוועוועלטיגע סוחרים. ווידער דאָס בּיסעל סוח־רים, וואָס איז יאָ אָנגעקומען פון דער פּרעמד, האָ־בּען אויסגענוצט זייערע מאָנאָפּאָליסטישע שטעלונ־גען. אינם עקספּאָרט קיין רוסלאַנד, האָט זיך לאָדז בּעטיילינגט, נאָר אין זעהר אַ בּעשיידענער מאָס. לויט׳ן ראַפּאָרט פון סעקרעטאַר פון פּוילישען אַד־מיניסטראַטיווען ראַט, גענעראַל קאָסעצקי האָט מען אין 1825 אַרויסגעשיקט קיין רוסלאַנד: פון לאָדז 334 שיקונגען (אַ שיקונג ־ אומגעפעהר 28—30. פּוילישע איילען), פון זגערזש — 10.209, פון אָזאָר קאָוו — 12106, און פון אַלעקסאַנדער — 4564.

לויט די ידיעות, וועלכע זענען צוזאַמענגענומען געוואָרען דורכ׳ן אויסערגעוועהנליכען קאָמיסאַר פון די פאַבּריקען אין מאַזאָווער וואָיעוואָדשאַפט אין 1829, האָט לאָדז, בּמשך פון 1828 יאָהר פּראָדוצירט 3612 טוך־שיקונגען, דערפון איז געוואָרען עקס־פּאָרטירט קיין רוסלאַנד 338 שיקונגען און די רעשט איז פערקויפט געוואָרען אין פּוילען. אין דער ערש־טער העלפט פון 1829 איז אין לאָדז פּראָדוצירט גע־וואָרען 2418 טוך־שיקונגען, דערפון איז אַרויסגע־פיהרט געוואָרען קיין רוסלאַנד 358 שיקונגען. דער־עקספּאָרט קיין רוסלאַנד אין 1828 האָט בּעטראָפען לפי ערך 95 טויזענד פּוילישע גילדען.

נאָך דער אונטערדריקונג פון נאָוועמבּער ־ אויפ־שטאַנד און נאָך דעם, ווי עס זענען געשלאָסען גע־וואָרען די פּויליש ־ רוסישע גרעניצען, האָט די הויכע צאָל־בּאַריערע אין אַ בּעדייטענדיגער מאָס אָפּ־געשוואַכט דעם אַריינפיהר פון פּוילישען טוך קיין רוסלאַנד. נאָך דעם פונאַנדערלאָז פון פּוילישען מיליטער, האָבּען ממילא אויך אויפגעהערט די מיליטער־ליפערונגען. דער ציל פון רוסלאַנדס רעפּרעסיע פּאָליטיק האָט זיך טיילוויז איינגעגעבּען: דער בּאַזיס פון דער טוך־אינדוסטריע־שטעט ווי זגערזש, אָזאָרקאָוו און זדונסקע־וואָלע זענען פערהאַלטען גע־וואָרען אין דער וואוקס. דאַגעגען אָבּער איז די אומפרייינדליכע רוסישע צאָל־פּאָליטיק נישט בּכוח גע־ווען צו פערשאַטען דער בּיינוועל־אינדוסטריע. דער אַרויספיהר פון פּוילישע בּיינוועל־אויסאַרבּייטונגען קיין רוסלאַנד, איז נאָך אין 1822 פערוועהרט גע־וואָרען אויף אַ משך פון 3 יאָהר. שפּעטער, בּיי די נייע צאָל־פערטראַקציעס איז דער פערבּאָט דער־האַלטען געוואָרען אין דעם גאַנצען פערנעם. צוליבּ דעם אין די פּוילישע בּיינוועל־אינדוסטריע, בּאַלד אין תחילת פון איהר ענטשטעהונג אָנגעוויזען גע־ווען זיך צו זוכען איהר אָפּזאַץ־מאַרק אין פּוילען גופא. שוין אין 1826 האָבּען די בּיליגע, פּוילישע בּיינוועל ־ אויסאַרבּייטונגען אַרויסגעשטופּט פון אינערליכען מאַרק די טייערע אויסאַרבּייטונגען, און פון 1828 ווידער „האָט דער אָפּגאַנג פון היגע הויי־

(ווייטער זעה 19־טע זייט)

דער „מאַראַוויעץ" און די „שיינע בּלאַנדינקע"!...

כמעט אַן אמת׳ע פּאַסירונג דערצעהלט פון געליטענעם אליין

איבּערדערצעהלט פון י. אַבּערזשאַנעק

ווי איהר ווייסט, בּין איך שוין אַן׳אַלטער ליעט־ניק. יעדעס יאָהר שיק איך מיין בּני בּית אויף אַ לעטניסקע. נישטאָ אַ וואַלד נעבּען לאָדז, וואו איך בּין שוין נישט געווען, נישטאָ אַ־טייך, וואו מיין יו־דענע האָט זיך נישט טובל געווען, נישטאָ אַ פּליא־זשע, וואו זי האָט זיך נישט געבּראָטען. נישטאָ אַ וואַלד, וואו זי האָט נישט אין די אָוונד־שעה׳ן „גע־מאָזשעט", נישטאָ אַ לאָנקע, וואו זי האָט זיך נישט געפּאַשעט. אומעטום, אין יעדען דאָרף האָבּ איך שוין געוואוינט. איך בּין אַן׳אַלטער ליעטניק, אַ ליעטניק בּן ליעטניק.

יעדען זומער אין חודש יולי, האָבּ איך אויסגע־סטראָיעט די ליעטניטשקע ווי אַ בּת־מלכּה, בּעקליידט דאָס קליינוואַרג און אָדיאָזד!

יעדען פרייטאָג בּין איך, דער קידוש־מאַכער, דער שמחה־בּעשיינער, געקומען אין דאָרף אַריין, אַריינגעבּאַפּט מיין פּאַרציע לופט און השיבנו נאַזאַד — אין שטאָט אַריין.

דערפאַר האָבּ איך געהאַט „גרויס" נחת פון מיין אורלויבּ. יעדען זומער פלעג איך מיין חודש אורלויבּ פערבּרענגען מיט מיין בּני בּית צוזאַמען.

נו, איז דאָס געווען אַן „אורלויבּ", ווינש איך עס נישט מיינע שונאים. ווי נאָר איך בּין געקומען אין דאָרף אַריין, האָט מיך מיין ליעטניטשקע בּעגע־גענט מיט אַ שמחה:

— נו, מאַטעלע, בּיזט שוין געקומען אויף אור־לויבּ?

— יאָ, מיין טייערע, אויף אורלויבּ — האָבּ איך געענטפערט.

איז געוואָרען אַ שמחה אַ גדולה, קליינוואַרג האָט גענומען זוכען אין די טאַשען נאַשוואַרג און זי, מיין ליעטניטשקע? זי האָט געשיינט פון נחת. זי האָט זיך בּאַלד גענומען צוגרייטען צו מיין אור־לויבּ.

קודם כּל האָט זי אָפּגעשאַפט די דינסט. אַז איך בּין אוועק אויף אורלויבּ, טאָ אויף וועלכע כּפּרות דאַרף זי אַ דינסט? האָט זי טאַקע בּאַלד דעם ערש־טען טאָג גענומען „סקאָזשישטשען" מיין אורלויבּ.

6 פאַרטאָג האָט זי מיך געוועקט:

— מאַטעלע, וואָס פּופּסטו! ס׳איז דאָך שוין 6 אַ זייגער!

— נו, איז וואָס?

— וואָס הייסט? דו וועסט דאָך פערשפּעטיגען די מעלק!

— האָק מיר נישט אין קאָפּ אַריין, מעלק, שמעלק, וואָס אַרט מיך די מעלק? — האָבּ איך מיך געבּייזערט.

— מאַטעל, דו שטעהסט אויף צי נישט? קריך אַרויס פון דער גניאַזדע, וואַש־אויס ס׳טעפּעל און געה אין שטאַל אַריין נאָך אַ האַלבּען ליטער מילך — דו הערסט?

האָבּ איך מיך נישט געמאַכט הערען און מיך אויסגעדרעהט מיט׳ן פּנים צו דער וואַנד — זאָל זי מיר רעדען צום... דאַשעק.

און וואָס איז, מיינט איהר געווען דער סוף? דער סוף איז געווען, אַז אויסגעפיהרט האָט זי. וואָס מיינט איהר, האָט זי געטון? אַ קליינינקייט: זעהענ־דיג, אַז איך מאַך מיך נישט הערען, האָט זי אויפגע־הויבּען די קאָלדרע און אונטערגעגאָסען אַ שעפּ וואַ־סער. איצט, האָט זי געזאָגט וועסטו שוין קענען שווימען אויך!..

האָבּ איך דאָך געזעהן, אַז איך וועל גאָרנישט אויספיהרען, בּין איך אַ נאַסער אַרויס אין דער שטאַל אַריין בּרענגען מילך.

געקומען מיט דער מילך, האָט זי צו מיר אַ זאָג געטון:

— נו, איצט, מאַטעלע, וועסטו אַרויסגעהן אין דער יאַטקע אַריין נאָך פליישׁ. האָבּ איך נישט גע־ענטפערט אַ וואָרט און געגאַנגען אין דער יאַטקע אַריין.

פרעגט מיך דער קצב: — אויף אַ יוך צי אויף אַן׳איינקאָכעכץ?

— זאָל איך אַזוי וויסען פון בּייז! פון וואַ־נען זאָל איך דאָס וויסען? ווייסט איהר וואָס, גיט מיר חצי דאָס און חצי יענץ, דאָס הייסט, אַבּיסעל אויף אַ יוך און אַבּיסעל אויף אַן׳איינקאָכעכץ.

אַהיימגעקומען מיט דער פּאַרציע, האָט מיין יו־דענע געמאַכט אַ געוואַלד:

— שלימזל! טויגענישט! וואָס האָסטו מיר גע־בּרענגט? בּלויז כאָבּעס און בּריאָכנעס. ס׳איז דאָך דאָ מעהר בּיינער ווי פליישׁ! ווי לאָזט מען זיך אַריינ־האַקען אַזאַ צולאָג? אַ מאַנספּערשוין זאָל מען נישט קענען שיקען נאָך אַ חלק פליישׁ?...

אַזוי איז עס געגאַנגען כּסדר: איך בּין געגאַנגען נאָך מילך, אין דער יאַטקע אַריין נאָך פליישׁ, האָבּ געבּרענגט וויאַדרעס וואַסער, געהאַקט האָלץ. פייער־געמאַכט אין דער קיך, געוואַשען ס׳געפעס, אָפּגע־שייערט די פּאָדלאָגע, געגעבּען צו עסען די קינדער, געפאָהרען מיט׳ן וואַזעק אין וואַלד אַריין. אַזוי איז עס געגאַנגען דעם גאַנצען אורלויבּ, און אַז איך בּין צוריקגעקומען פון מיין „אורלויבּ", האָבּ איך מיך געלעגט אין בּעט אַריין, גערופען אַ דאָקטאָר, האָט ער מיך בּעהאָרכט און פעסטגעשטעלט, אַז... איך בּין „פּשעפּראַצאָוואַנע", און אַז איך מוז אונבּעדינגט „אָדפּאָטשניען"...

אַזוי איז געווען יעדען זומער. נאָך יעדען „אור־לויבּ" האָבּ איך מיך „פּשעפּראַצעוועט". איך האָבּ געפיהלט, אַז אויבּ איך זאָל נאָך האָבּען אַזעלכע צוויי, דריי „אורלויבּען", וועט מיין ווייבּעל בּקרוב ווערען אַן׳אַלמנה, און אַזוי ווי איך האָבּ איהר דאָס „פּשיעמנאָשטש" נישט פערגינען, האָבּ איך בּע־שלאָסען: איך דינג נישט מעהר קיין ליעטניסקע און בּאַסטאַ!

היי־יאָהר פרעגט מיך מיין יודענע:

— נו, מאַטעלע, וואָס איז מכּוח אַ ליעטניסקע?

— כ׳האַלט נישט דערפון — האָבּ איך געענט־פערט.

— וואָס הייסט?

— אַזוי הייסט עס! היי־יאָהר דינג איך נישט קיין ליעטניסקע. מיר וועלען זיך פיהרען אַזוי ווי אַלע מאָדערנע מענשען פיהרען זיך.

— ווי פיהרען זיך מאָדערנע מענשען?

— איך וועל פאָהרען אויף אורלויבּ אין אַ פּענ־סיאָנאַט אַריין, דו וועסט דיר אויך אוועקפאָהרען אין אַ פּענסיאָנאַט אַריין, די קינדער וועט מען אוועק שיקען אין אַ קאָלאָניע — און פערטיג אַן׳עסק!

כּך הוה. אַזוי איז טאַקע געווען. די קינדער זע־נען געפאָהרען אין אַ שול־קאָלאָניע בּיים ים. מיין יודענע איז אוועקגעפאָהרען אין אַ פּענסיאָנאַט אַריין און איך האָבּ גערדאַנקט און געלויבּט גאָט, וואָס איך בּין פּטור געוואָרען פון די ליעטניסקעס, פון די פּריו־טאָג־באַגאַזשען, פון דעם פּאַקען זיך אין די ערבּ־שבּת׳דיגע צוגען און דער עיקר, וואָס איך וועל שוין מעהר נישט „זאַסטאַמפּיען" די שיקסע אין מיין אורלויבּ־חודש. וואָס איך פאָהר מיר היי־יאָהר „סאָ־לאָ" אין פּענסיאָנאַט אַריין, וועל איך מיר זיין אַ „וואָלני פּטאַשעק", וואָס איך וועל צום ערשטען מאָל „סקאָזשישטען" פון מיין אורלויבּ.

נו, האָבּ איך מיך טאַקע צוגעגרייט צו מיין אור־לויבּ האָבּ מיר בּעשטעלט אַן׳עלעגאַנטע זיידענע פּיזשאַמע, אַ מאָדערנעם העלען אַנצוג, עלעגאַנטע ספּאָרטאָווע העמדער. בּאָד־הייזלעך, ווייסע טעניס־הויזען, ווייסע פּאַנטאָפעל — אַ גאַנצער פּראַנט!

וואָס נאָך האָבּ איך געטון? כ׳האָבּ מיך אָפּראַ־זירט „נאַ גלאַטקאָ", די גרויליכע האָהר האָבּ איך מיר אָפּגעשוואַרצט אויף קויל־שוואַרץ. די וואָנסע־לעך צוגעשוירען „פּאָ פּראַנצוזקי", נאָר אונטער דער חופּה צו פיהרען...

איצט האָבּ איך מיך גענומען נאָכפרעגען וואו־אהין צו פאָהרען. אין וועלכען פּענסיאָנאַט. האָבּ איך מיר אויסגעקליבּען אַ פּענסיאָנאַט צווישען „מלאָד־זשעזש" און דווקא „נאַר מאָרזשע".

געקומען אַהין און זעהענדיג דעם „לאָרד", איז דאָרט געוואָרען ששון ושמחה. דאָס „איידעלע גע־שלעכט" האָט מיך אַרומגערינגעלט פון אַלע זייטען. איך האָבּ מיך פאָרגעשטעלט פאַר „אַ קאַוואַליר צום האָבּען", יעדע האָט געוואָלט „געווינען מיין האַרץ" איך האָבּ „געבּאַוויעט" דעם עולם מיט „טלוסטע דאָווטשיפּען" פון אַלטע קאַלענדאַרען. מ׳האָט מיר געערעדט שידוכים מיט פעטע נדנים. איך בּין מיר אַרומגעגאַנגען ווי בּיים טאַטען אין וויין־גאָרטען. ס׳איז מיר געוואָרען וואויל און איך האָבּ געדאַנקט גאָט, וואָס איך דאַרף נישט געהן אין דער יאַטקע אַריין נאָך פליישׁ, אין דער שטאַל אַריין נאָך מילך, נישט וואַשען ס׳געפעס, נישט געבּען די קינדער עסען, וואָס איך בּין מיר אַ „וואָלני פּטאַשעק", און וועל מיר אָפּלעבּען אַן׳אורלויבּ כּדת וכדין.

נאָר אַז ס׳איז אויפגעלעגט אַן׳אומגליק, קומט עס אין שטוב אַריין. איז מיר אויפגעלעגט געווען אַ צרה, האָט זי מיך געטראָפען אפילו אין פּענסיאָ־נאַט — הערט אַ מעשה:

אין סאַמע בּעסטען, דערצעהלט מיר מיין פּענ־סיאָנאַטניק, אַז אין פּענסיאָנאַט איז געקומען אַ שעהנע בּלאָנדינקע, אַ יונגע רייכע אַלמנה, און אַזוי ווי זי האָט געהערט, אַז ס׳געפינט זיך דאָ אַ פּשים־טאָינער קאַוואַליר, וויל זי זיך מיט דעם „מאָראָ־וויעץ", מיט מיר, הייסט עס, בּעקענען.

„בּאַרדזאָ פּראָשען" — האָבּ איך איהר געענט־פערט. אַ יונגע רייכע אַלמנה, אַ שעהנע בּלאָנדינקע, וואָס קאָן זיין בּעסער, האָט דער פּענסיאָנאַטניק מיט מיר אָפּגערעדט זיך צו טרעפען אין אָוונד אין טאַנץ זאַל. איך האָבּ מיך צוגעגרייט צו דער „ספּאָטקאַ־ניע", האָבּ מיר צוגעפאַרבּט די האָהר, צוגעשפּיצט די פּראַנצוזקע וואָנסעלעך, אָנגעטון דעם נייעם העלען אַנצוג, אַ ווייס זיידען ספּאָרט־העמד, אָפּראַזירט „נאַ גלאַטקאָ", צוגעקעמט זיך מיט אַ יעזוש, איינ־געשפּריצט זיך מיט פּערפום, אַ רויז אין דער לאַץ און געוואַרט אויף דער יונגער רייכער אַלמנה, אויף דער שעהנער בּלאָנדינקע.

דאָס האַרץ האָט בּיי מיר געקלאַפּט, כ׳בּין שוין געווען נייגעריג צו זעהן די שעהנע בּלאָנדינקע, וואָס וויל זיך בּעקענען מיט מיר, דעם „מאָראָוויעץ", און אַז מ׳וואַרט דערוואַרט מען זיך.

זיצענדיג אַ ווייל ע פערטראַכט קומט צו מיר דער פּענסיאָנאַטניק און רוימט מיר איין אויפ׳ן אויער:

— די יונגע אַלמנה איז שוין דאָ. זי וואַרט אויף אייך אין צווייטען צימער.

איך דאַרף דאָך אייך נישט דערצעהלען, אַז די „יונגע רייכע אַלמנה" איז געווען, נישט קיין אַנ־דערע, ווי מיין אייגען ווייבּ. ווי זי האָט מיך דער־זעהן, דעם „מאָראָוויעץ", האָט זי געמאַכט אַ גע־וואַלד:

— מאָטעל!... און איז אוועקגעפאַלען אין חלשות.

און איך אַליין? איך האָבּ פערלוירען ס׳לשון, כ׳האָט מיר געהאַקט אַ צאָהן אין אַ צאָהן, און אַז מיר זענען בּיידע געקומען צו זיך, האָבּ איך זי גע־פרעגט:

— יענטעל, פון ווען אָן בּיזטו עס געוואָרען אַנ־אַלמנה, דער מת לעבּט דאָך נאָך.

— פון ווען אָן בּיזטו עס געוואָרען אַ יונגע שעה־נע בּלאָנדינקע? דו בּיזט דאָך ערשט געווען אַן׳אַלטע מיאוס׳ע שאַטינקע?

— נו, און דו? פון ווען אָן, האָט זי געפרעגט, בּיזטו עס געוואָרען אַ „קאַוואַליר צום האָבּען"? דו האָסט דאָך שוין קינדער שידוכים צו טון?

— פון ווען אָן בּיזטו עס געוואָרען אַ „מאָראָ־וויעץ" מיט שוואַרצע האָהר, דו האָסט דאָך ערשט געהאַט אַ ליסינע מיט גרויע האָהר? ווי אַזוי קומען צו דיר מיט אמאָל אַזעלכע פּראַנצוזקע וואָנסעלעך?

איהר ווילט וויסען דעם סוף פון דער מעשה? דער סוף איז געווען, אַז איך האָבּ געבּאַפּט די מאַנאַטקעס און געגאַנגען פּליטה פון פּענסיאָנאַט. דאָס אייגענע האָט געטון זי, די „יונגע רייכע אַלמ־נה", זי האָט אויך איינגעפּאַקט איהר בּאַגאַזש און אוועק אָהן אַ זיי געזונד.

נו, און וואָס איז איצט?

איצט, גרייטען מיר זיך בּיידע צו פאָהרען ער־גיץ אויף ליעטניסקע פערענדיגען מיין אורלויבּ. זי פערזיכערט מיר, אַז זי וועט מעהר נישט גיסען קיין וואַסער אין בּעט אַריין, און וועט מיך נישט שיקען אין דער יאַטקע אַריין נאָך פליישׁ.

איצט פרעג איך אייך, רבּותי, אַנ׳עצה:

— זאָל איך איהר גלויבּען?

די רעליגיע־מלחמה

וואס ווערט איצט געפיהרט אין היטלערלאַנד

פון ד״ר א. גינזבורג

פאַר מיר ליגט אַ בוך מיט דעם נאָמען „גאָט צווישען די דייטשען" פון פאַול פ. דאָגלאַס. אין דעם דאָזיגען בוך ווערט אויספיהרליך בעשריבען דער אידעען־קאַמף, אויפ'ן רעליגיעזען געביט, וואָס קומט איצט פאָר אין דייטשלאַנד. איהר לייענט דאָס בוך און איהר קוועטשט מיט די פלייצעס: אַזאַ מין ווירוואַר, אַזאַ מין מוח־צוטומלעניש, אזא מין אומקלאָהרקייט. אַזעלכע צעדרעהטע און פאַרדרעהטע פשטלעך און פלפולים, איז שווער צו געפינען. איהר לייענט דאָס בוך און אייך דאַכט זיך, אַז אַ גאַנץ פאָלק, אַ גרויס פאָלק, אַ געבילדעט פאָלק האָט זיך פערלוירען, האָט פערלוירען זיין גלייכגעוויכט.

די רעליגיעזע אומרוהיגקייט און זוכעניש האָט זיך אָנגעהויבען אין דייטשלאַנד באַלד נאָך דער וועלט־מלחמה. עס האָט אויסגעוויזען, ווי די דייטשען וואָלטען זיך ענטוישט אין גאָט, וואָס ער האָט זיי געלאָזט פערלירען די מלחמה. די עולה פון גאָט איז נאָך גרעסער דערמיט, וואָס ער האָט זיי געלאָזט פערלירען אַ מלחמה, וועלכע זיי האָבען געוואונען. מען דאַרף נישט פערגעסען, אַז די דייטשען גלויבען נאָך עד־היום, אַז זיי האָבען געוואונען די מלחמה, נאָר אַז מען האָט זיי בעשווינדעלט און אָפגענאַרט.

בכלל, דער גאָט, וואָס האָט געמאַכט, אַז די דייטשען זאָלען פערלירען די מלחמה און פערלירען דערצו זייער „נאַציאָנאַלע עהרע", קען נישט זיין קיין גערעכטער גאָט און קען שוין דעריבער נישט זיין קיין דייטשער גאָט. די דייטשען מוזען דעריבער זוכען אַנ'אַנדערען גאָט, אַנ'אייגענעם דייטשען גאָט, וואָס שטאַמט אַרויס פון דעם אייגענעם לאַנד און פון דעם ריינעם דייטשען בלוט.

דער ערשטער, וואָס איז געפאַלען אויף דעם דאָזיגען משוגענעם געדאַנק, איז געוועזען דער שטאַרק ענטוישטער גענעראַל לודענדאָרף. דער דאָזיגער גענעראַל, וואָס האָט געשפּילט איינע פון די גרעסטע ראָלען אין דער וועלט־מלחמה און ווערט בעטראַכט אַלס דער פעהיגסטער מלחמה־פיהרער, וואָס די דייטשען האָבען געהאַט אויף זייער זייט. דער שענדליכער און ווערטיילער פרידענס־אָפמאַך, האָט איהם ווילד געמאַכט. ער האָט געגרינדעט אַ געזעלשאַפט, וועלכע האָט זיך געשטעלט צוויי אויפגאַבען: ערשטענס, צו בעקעמפען דעם פרידענס־אָפמאַך און צווייטענס, פטור צו ווערען פון דעם יודישען גאָט. די יודען זענען שולדיג אין אַליך. דאָס „אָרגאַניזירטע יודענטום", מיט דער הילף פון דעם מאַרקסיזם און די „פריי – מויערער", זוכט צו בעהערשען די וועלט. דער יוד זוכט מיט אַלע מיטלען צו צווינגען די דייטשען, אַז זיי זאָלען גלויבען אין דעם יודישען גאָט יהוה. די דייטשען מוזען זיך בעפרייען פון די יודען און פון זייער גאָט. די דייטשען זענען אַ פרום און רעליגיעז פאָלק, אָבער זיי דאַרפען האָבען אַנ'אייגענעם גאָט, אַ גאָט, וואָס ליגט אין זייער בלוט, בלוט איז דער עיקר.

ער „טעאָרעטיקער" פון דער דאָזיגער בעוועגונג איז געוועזען לודענדאָרפ'ס פרוי. זי, אַליין אַ מעדיצינער, האָט וועגען דעם אָנגעשריבען גאַנצע פינף ביכער. וואו זי דערקלערט איהרע אייגענע און איהר מאַנ'ס „וועלט־אנשויאונג".

די דאָזיגע לודענדאָרף־בעוועגונג איז געריכטעט נישט בלויז געגען די יודען און דעם „אַלטען טעסטאַמענט", נאָר אויך געגען קריסטענטום און דעם „נייעם טעסטאַמענט", דער נייער טעסטאַמענט איז אויך צו יודיש...

דאָ איז כדאי צו בעמערקען, אַז היטלער איז געשטאַנען אין נאָהענטע בעציהונגען מיט לודענדאָרפ'ן, און אַז ער איז העכסט־וואַרשיינליך בעאיינפלוסט געוואָרען פון איהם.

אַ צווייטער נאָהענטער חבר פון היטלער'ן, וועלכער פיהרט אויך אָן אַ מין רעליגיעזע בעוועגונג איז אַלפרעד ראָזענבערג. דער דאָזיגער ראָזענבערג איז אַליין געוועזען אַ רוסישער אונטערטאַן. נאָך דער רוסישער רעוואָלוציע איז ער אַנטלאָפען קיין דייטשלאַנד, וואו ער איז צוגעשטאַנען צו דער לודענדאָרף־היטלער באַנדע.

אויך ער, ווי גענעראַל לודענדאָרף, האַלט, אַז בלוט איז דער עיקר און אַז דאָס יודישע בלוט איז פון אַ נידריגערען סאָרט, וואָס טאָר בשום אופן נישט געמישט ווערען מיט דעם בעסערען בלוט פון די נאָרדיקס בכלל און פון די דייטשען בפרט. אַלע גרויסע אויפטואונגען אויף אַלע מענשליכע געביטען, ווי וויסענשאַפט, קונסט און רעליגיע, זענען געמאַכט געוואָרען פון די נאָרדיקס.

ווי גענעראַל לודענדאָרף, בעקעמפט ער נישט בלויז דעם אַלטען, נאָר אויך דעם נייעם טעסטאַמענט. ער מאַכט אָבער אַנ'אויסנאַהם מיט יעזוס'ן. יעזוס האָט ווירקליך געשאַפען עטוואָס גרויסעס. יעזוס האָט געגעבען די אמת'ע רעליגיע, — די רעליגיע פון דעם בלאָנדען איבער־מענש. יעזוס איז אָבער נישט געווען קיין יוד. ער איז געוועזן אַנ'עכטער ריין־בלוטיגער אַריער (די דאָזיגע חכמה האָט ראָזענבערג גענומען פון טשעמבערליין). די בעסטע ראיה אויף דעם איז, וואָס אַלע קינסטלער, האָבען איהם, יעזוס'ן, געמאָלען ווי אַ בלאָנדען, הויכען, שלאַנקען מאַן, ווי אַ עכטען דייטש..

איז אָבער די צרה, וואָס די יודישע שרייבער פון דעם נייעם טעסטאַמענט האָבען יעזוס'ן קאַליע געמאַכט. זיי האָבען געמאַכט פון איהם אַ יוד. זיי האָבען אַריינגעטון אין זיין מויל ווערטער און געדאַנקען, וואָס ער האָט קיינמאָל נישט געקענט זאָגען. דער שטאָלצער, בלאָנדער יעזוס האָט נישט געקענט זיין קיין לעמעלע, האָט נישט געקענט זיין קיין יודישער משיח. „יעזוס", זאָגט ראָזענבערג, „איז געשטאָרבען ווי אַ העלד, נישט ווי אַ שקלאַף".

דער גרינדער פון דעם איצטיגען קריסטענטום, זאָגט ראָזענבערג, איז דער יוד פאַול, וועמען ראָזענבערג בעצייכענט מיט פעראַכטונג אַלס „ראַבבי". ער האָט פערוואָרפען די שטאָלצע לעהרען פון יעזוס'ן און האָט אָנגעהויבען צו פרעדיגען געפאַלענקייט און הכנעה. פאַר די פאַפסטען איז די דאָזיגע לעהרע פון געפאַלענקייט געווען ווי אָנגעמאָסטען, ווייל אויף אַזאַ אַרט האָבען זיי געקענט פערכאַפען די וועלטליכע מאַכט אויך. האָבען זיי, די פאַפסטען, די קאַטוילישע קירך, פערוואָרפען יעזוס'ן און אָנגענומען פאַוול'ען.

דעריבער: צוריק צו יעזוס'ן, — צוריק צום בלאָנדען, אַרישען יעזוס!

די „פאָלקישע" רעליגיעזע בעוועגונג איז אין מאַנכע פונקטען עהנליך אויף ראָזענבערג'ס תורה. דער פיהרער פון דער דאָזיגער בעוועגונג איז א געוויסער דאָקטאָר קראַאוז, ער האַלט זיך פאַר א קריסט, גלויבט אין יעזוס'ען און אין דעם נייעם טעסטאמענט, אָבער ער האַלט, אַז נישט בלויז דער אַלטער טעסטאמענט, נאָר אויך דער נייער דאַרף געריייניגט און רעווידירט ווערען. זיי דאַרפען בייד[ע] רעווידירט ווערען אין דעם גייסט פון דעם דייטשען פאָלק, וואָס זאָל זיין אין הסכם מיט דעם דייטשען בלוט. „דאָס קריסטענטום מוז געלויטערט ווערען דורך דעם דייטשען בלוט". „איין פאָלק איין רייך, איין גלויבען", „דינסט צום פאָלק איז דינסט צו גאָט".

פון אַ פיל גרעסערער בעדייטונג, ווי די אַלע אויבענדערמאָנטע בעוועגונגען, איז די בעוועגונג פון די „דייטשע קריסטען", וועלכע איז ווייניגער „ראַדיקאַל", ווי די „פאָלקישע" בעוועגונג בנוגע דעם אַלטען און דעם נייעם טעסטאמענט, אָבער קומט זיך מיט איהר צוזאַמען בנוגע די ריינקייט פון בלוט. אויך זיי, די „דייטשע קריסטען", האַלטען אַז דאָס וויכטיגסטע איז די ריינקייט פון בלוט. פון דער דאָזיגער בעוועגונג איז אַרויסגעוואַקסען די „נאַציאָנאַלע קירך", וואָס ווערט אָנערקענט פון היטלער'ן אַליין. איהר פיהרער איז א געוויסער געוועזענער סאלדאטסקער גייסטליכער לודוויג מילער. וועלכער איז דורך היטלער'ס גנאַדען דערהויבען געוואָרען צום אמט פון רייכסבישאָף. צו דער דאָזיגער „נאַציאָנאַלער קירך" בעלאַנגט אויך די „היטלער־יוגענט", וואָס ווערט דערצויגען אין גייסט פון דער „נאַציאָנאַלער קירך" און בעטראַכט היטלער'ן נישט בלויז אַלס וועלטליכען „פיהרער", נאָר אויך אַלס א שליח פון גאָט, אַלס א מין צווייטען יעזוס.

די אַלע אויבענדערמאָנטע רעליגיעזע שטרעמונגען זענען אין תוך גענומען היטלעריסטישע בעוועגונגען. זייער הויפט־דאגמא איז די ריינקייט פון בלוט. די רעליגיעזע אָפּאָזיציע, אַ חוץ די קאַטאליקען, בעשטעהט פון די אַלטמאָדישע פראָטעסטאנטען, אָבער אַפילו זיי זענען נישט אינגאנצען ריין פון דער בלוט־משוגעת.

דא איז, פערשטעהט זיך, נישט דער פלאַץ איבערצוגעבען די אַלערליי ויכוחים און פלפולים, וואָס די פערשידענע סעקטען פיהרען אָן איינע מיט די אַנדערע. וויכטיג איז, אַז היטלער'ן און זיינע משרתים איז עס געלונגען אויף אַזאַ אופן צו צושפליטערען די רעליגיעזע אָפּאָזיציע געגען זיך, מעהר ווי דאָס, איהם איז געלונגען צו געבען א רעליגיעזען כאראקטער און אַ רעליגיעזען קאליר צו זיין אייגענער, היטלערישער בעוועגונג. ער האָט גענומען איינעם פון די שטאַרקסטע און פרימיטיווסטע מענשליכע סענטימענטען, דעם רעליגיעזען סענטימענט, און האָט איהם איינגעשפאַנט צו שלעפען זיין פאָליטישען וואָגען. דער גאַנצער רעליגיעזער לעבען פון דעם דייטשען פאָלק, מיט דער אויסנאַהם פון די פרומע קאטאליקען, און די אַלטמאָדישע פראַטעסטאנטען, איז דורכגעזאַפּט און דורכגעדרונגען מיט דער היטלער־אידעאָלאָגיע — מיט דער אידעאָלאָגיע פון דער ריינקייט פון בלוט. דער ראַסען אַנטיסעמיטיזם איז דערהויבען געוואָרען צו דער מדרגה פון אַ רעליגיעזער דאַגמע.

און דאָס איז דאָס ערגסטע, ווייל רעליגיעזע דאָגמעס ווערען נישט אַזוי לייכט פערוואָרפען. פּאָליטישע אָרדנונגען קומען און פּאָליטישע אָרדנונגען פאַלען. אָבער רעליגיעזע דאָגמען בלייבען.

די היטלערישע בלוט־ריינקייט משוגעת, האָב איך מורא, וועט בלייבען ביי אַ גרויסען טייל פון דעם דייטשען פאָלק, ווען פון היטלער'ן אַליין וועט שוין קיין געדעכעניש נישט בלייבען.

עס בלייבט ווי פריהער

(ערצעהלונג) • נאָכ'ן פראַנצויזישען • פון ג. פערלמאַן

— העלאָ! — האָט מאַקס אַריינגערעדט אין טעלעפאָן — דאָס איז האַרפער'ס עקספּאָרט־פירמע.

— דאָס בין איך... סאָניאַ קאַרמאַן, — האָט געזאָגט אַ ווייכע פרויען־שטימע.

— אַ, סאָניאַ? וואָס האָט איהר עפּעס גוטס צו זאָגען?

— איך קען עס אייך נישט ערקלערען אויפ'ן טעלעפאָן. איהר וועט היינט זיין אין געשעפט אַרום זעקס פאַרנאַכט?

— איך וועל וואַרטען אויף אייך.

וואָס האָט דאָס געזאָלט בעדייטען? וואָס פאַר אַ סוד האָט עס סאָניע געקענט האָבען, וואָס זי האָט געזאָלט אָדער געמוזט טיילען מיט איהם? אַריבער צוועהן יאָהר איז מאַקס געווען אַ הויז־פריינד פון די קאַרמאַנ'ס, — פון לואי קאַרמאַן, הייסט עס, און פון זיין יונגער פרוי, סאָניאַ'ן. עס איז געוועזען אַ שטילע, בעהאַלטענע ליבע, וואָס נאָר ער, מאַקס, האָט אַליין געוואוסט פון איהר, — אַ ליבע אָהן האָפנונג. סאָניאַ האָט אפשר אַמאָל זיך אָנגעשטויסען, זי האָט אָבער איהם נישט געגעבען דעם מינדעסטען צייכען, אַז זי ווייסט. וואָס האָט זי געקענט טראַכטען פון איהם, פון זיין בעהאַלטענער נאַטור? מאַקס האָט נישט געוואוסט, ער האָט געלעבט אין דער פינסטער.

— איהר, בחורים, ווייסט גאָרנישט ווי גוט עס איז אייך! — פלעגט לואי אַמאָל אַ זאָג טון — איהר זענט פריי ווי דער ווינט און ווייסט נישט, וואָס עס הייסט זאָרג.

דאָס יונגע פאָר־פאָלק, גליקליכע, צופרידענע מיט זיך, האָבען זיך איבערגעקוקט און געשמייכעלט איינס צום אַנדערן. עס איז געוועזען אַ גרויזאַמער שמייכעל פון צוויי מענשען, וואָס קענען נישט פיהלען דאָס שווערע האַרץ פון אַ דריטען. מאַקס'עס פריינד האָבען איהם נישט געקענט מיטפיהל'ען, ווייל זיי האָבען גאָרנישט פערדעכטיגט, אַז זיין האַרץ איז איהם געוועזען בעשווערט. אָ, ווען ער וואָלט נאָר געקאָנט חתונה האָבען מיט סאָניאַ'ן! דאָס אומגליק איז אָבער געוועזען, וואָס זי האָט געהאַט לואי'ן פאַר אַ מאַן. לואי איז געוועזען אַ גרויסע שטערונג.

„וואָס קאָן זי וועלען פון מיר? — האָט מאַקס זיך געפרעגט — אפשר אַ בילעט אין טעאַטער? ניין, זי וואָלט דאָס מיר געזאָגט אויפ'ן טעלעפאָן. איך וועל זיך אָננעהמען מיט געדולד און וואַרטען. אָבער דעם אמת געזאָגט, בין איך אַביסעל אומרוהיג... עס איז דאָס ערשטע מאָל, אַז זי קומט צו מיר..."

מאַקס האָט אַרויסגענומען אַ סיגאַרעט און פערויכערט. ער האָט גערויכערט לאַנגזאַם, ווי עס רויכערט אַ מענש, וואָס איז פערטראַכט. ער האָט געטראַכט, אַז סאָניע איז נישט קאָקעטיש, ווי עס זענען אַנדערע פרויען, כאָטש זי איז אַזוי שעהן, און אַז צייטענווייז קאָן ער איהר מיט איהר מאַן נישט פערגינען גאָר זייער גליק. מאַכען זיי נישט אַמאָל דעם אָנשטעל, כדי צו רייצען זיך מיט איהם, דעם אַלטען בחור?

„זיי שפּילען זיך מיט מיר! — האָט ער אַרויסגעמורמעלט פאַר זיך — זיי זענען פעהיג דערויף. און איך, נאַר, קום נאָך צו זיי און לאָז זיי שפּילען פאַר מיר די קאָמעדיע!"

דער זייגער האָט אויסגעשלאָגען זעקס, ווען דאָס יונגעל האָט געמעלדען: — סאָניאַ קאַרמאַן!

מאַקס האָט אַוועקגעשיקט זיין סעקרעטאַרין:

— איהר קענט געהן אהיים, העלען... איך וועל אייך היינט מעהר נישט בעדאַרפען.

און סאָניע איז אַריינגעקומען, אַ שעהנע, אַביסעל אַ בלאַסע, שפּרייטענדיג אַרום זיך אַ לייכטע, אַנגענעהמע דופטיגקייט. זי האָט לאַנגזאַם אויסגעטון איהר מאַנטעל, דערנאָך האָט זי זיך אַוועקגעזעצט אויף דעם שטוהל, וואָס מאַקס האָט איהר אונטערגעטראָגען.

— מיין וויזיט וואונדערט אייך? — האָט זי געזאָגט — איך בין געקומען אייך לאָזען וויסען, אַז איבערמאָרגען זונטאָג, וועל איך, צו מיין בעדויערן, נישט קאָנען אייך אויפנעהמען ביי זיך... נישט דעם זונטאָג... אויך נישט אַלע זונטאָגס...

— אַזוי גאָר! — האָט מאַקס אויסגערופען — זענען מיר דען צוקריגט?

— ניין, נישט דאָס, מיין ליבער מאַקס. עס געהט דאָ אין מיין גוטען נאָמען, אין מיין רעפּוטאַציע. איך האָב אָבער פערפעהלט צו דערצעהלען אייך די הויפּט־זאַך. לואי האָט אונז פערלאָזען, — מיך און די קינדער. ניין, איהר דאַרפט זיך נישט שרעקען. איהר דאַרפט מיך אויך נישט בעדויערן. מיין געלד איז פערבליבען ביי מיר און אַלץ איז אין אָרדנונג.

— לואי האָט אייך פערלאָזען? — האָט מאַקס קוים געקענט אַרויסזאָגען — ווי אַזוי האָט דאָס פּאַסירט? דערצעהלט מיר, סאָניאַ...

— איהר דאַרפט אַליין פערשטעהן... „זוכט די פרוי"... איך וועל אייך אָנרופען איהר נאָמען... מאַרגאַרעט גיבסאָן... די אַקטריסע... ער איז אוועק מיט איהר אויף אַ לוסט־רייזע. מיט דער „נאָרמאַנדי". די ליבע זייערע, פערשטעה איך, האָט זיך אָנגעהויבען נישט פון נעכטען. איהר, אַנ'אַלטער לעביונג, דאַרפט וויסען, ווי דאָס קומט פאָר... קורץ, נעכטען, ווען איך בין געקומען אהיים, האָב איך געפונען אַ בריוועל פון איהם, ער קאָן, — שרייבט ער, — זיך אַליין נישט מוחל זיין פאַר זיין שריט, אָבער די ליבע זיינע צו מאַרגאַרעט איז שטאַרקער פון איהם. דאָס בריוועל, דעם אמת געזאָגט, האָט מיר שטאַרק וועה געטון. אָבער וואָס קאָן איך מאַכען? די אַקטריסע איז אַלט צוואַנציג יאָהר.

— איהר זענט צו גוט, סאָניאַ.

— נישט אַזוי גוט ווי איהר מיינט... איך קאָן זיך אָבער גאָרנישט העלפען, עס איז אַ פערפאַלענע זאַך....

— און דערפאַר, הייסט עס, קאָן איך נישט קומען צו אייך זונטאָג?

— עס איז אַ פראַגע פון מיין דינסטמיידעל. איך מוז אָפּהיטען מיין רעפּוטאַציע. וואָס וועט זי טראַכטען, ווען מיר ביידע וועלען פערברענגען דעם גאַנצען טאָג אונטער פיר אויגען? איהר ווייסט דאָך, ווי דינסט־מיידלעך זענען. עס וועט זיך באַלד פערשפּרייטען צווישען אַלע מיינע שכנים.

— וואַרט, — האָט מאַקס געזאָגט, — לאָמיר זעהן, וואָס מיר קאָנען טון. איך בעדויער טאַקע פון טיפען האַרצען וואָס עס האָט פּאַסירט, איך קאָן אָבער נישט פועל'ן ביי זיך, אַז איך וועל אייך מעהר נישט זעהן.

— עס מוז אָבער אַזוי זיין.

— ניין, איך קען זיך עס נישט פאָרשטעלען. הערט, מיין טייערע סאָניאַ, וואָס וואָלט איהר אַ שטייגער, געזאָגט, ווען איך וואָלט אייך איינגעלאַדען, — ניין ניין, נישט צו מיר אהיים, נאָר אין אַ רעסטאָראַן, אין אַ קליינעם רעסטאָראַן, וואו מיר וועלען נישט טרעפען קיין בעקאַנטע?

— וואָס פאַר אַנ'איינפאַל! — האָט סאָניאַ געזאָגט — מיט די קינדער?

— אודאי מיט די קינדער... איך האָב זיי ליב, אייערע צוויי קינדערלעך, ווי זיי וואָלטען געוועזען מיינע אייגענע. און פאַרנאַכט וועל איך אַלעמען אָפּפיהרען אהיים.

— איך דאַנק אייך זעהר פאַר אייער גוט האַרץ, מאַקס — האָט סאָניאַ געזאָגט, — איך נעהם אָן אייער פאָרשלאָג צו שטערען איינמאָל אַ וואָך אייער רוה.

איהרע נערווען האָבען אין דעם מאָמענט נאָכגעלאָזען און מאַקס האָט געזעהן, ווי איהרע שעהנע אויגען האָבען זיך אָנגעפילט מיט טרעהרען. סאָניאַ האָט זיך אויפגעהויבען. מאַקס האָט איהר אַ קוש געטון אין האַנט.

— ביז זונטאָג, מיין ליבער פריינד — האָט ער געזאָגט — קיין זאַך האָט צווישען אונז זיך נישט געביטען.

ווען ער איז געבליבען אַליין האָט ער אַ ציה געטון מיט די אַקסעל און גענומען מעסטען מיט נערוועזע טריט דאָס צימער.

„ווער האָט זיך עס געקענט דערויף ריכטען? — האָט ער געמורמעלט פאַר זיך — עס איז זעהר נישט שעהן פון לואי'ן... עס איז מיאוס... עס האָט מיר וועה געטון דאָס האַרץ אויף איהר".

אָבער אַ שטילע פרייד האָט אין דערזעלבער צייט זיך אַריינגעגנב'עט צו איהם אין האַרצען. זיין לעבען האָט איצט געהאַט אַ ציל, אַ גרויסען ציל. ער וועט זיך אָפּגעבען מיט אָט דער אָפּגענאַרטער פרוי. און אין עטליכע וואָכען אַרום וועט ער זי געווינען פאַר זיך...

זיי האָבען זיך געטראָפען זונטאָג, אָבער נישט ווי פריהער אין דעם לעבענסלוסטיגען הויז, וואו לואי האָט געקיניגט, נאָר אין אַ רעסטאָראַן, וואָס מאַקס האָט אויסגעקליבען, אין אַ שטילען רעסטאָראַן, אין אַ ווייטליכער געגענד. די קינדער, וואָס האָבען, קענטיג, אַלץ פערשטאַנען, האָבען אין אָנהויב זיך געפיהלט אַביסעל פערלוירען און געקוקט אויף זייער פריינד מיט רחמנות'דיגע בליקען. מאַקס האָט געטון אַלץ, וואָס ער האָט געקאָנט, צו געווינען זייער צוטרוי. אָבער אַזוי שנעל ווי זייער אַפּעטיט איז געשטילט געוואָרען מיט געשמאַקע עסענס, האָבען זיי זיך דערפיהלט גאָר היימיש און דער נייער „רעזשים" האָט זיי אַפילו אָנגעהויבען געפעלען.

— רעדט צו מיר נישט פון לואי'ן, — האָט סאָניאַ איינמאָל געזאָגט.

„עס הייסט, זי וויל איהם פערגעסען", — האָט מאַקס אַ טראַכט געטון פאַר זיך.

אַמאָל האָט ער אויך אין מיטען דער וואָך אויפגענומען די פרוי ביי זיך. סאָניאַ איז געקומען פרעגען ביי איהם אַנ'עצה וועגען עפּעס אַ פּראַקטישע

(ווייטער זעה 19־טע זייט)

א רבי / וואס איז געשטאנען גרייט צו בעגעגענען משיח'ן

פון מנשה אונגער

איינער פון די גרעסטע רביים אין אונגארן, איז געווען דער רבי ר. משה טייטעלבוים פון אוהעל. געבוירען אין פשעמישל אין יאהר תקי"ט 1759, נפטר געווארען כ"ח תמוז תר"א 1841. ער האט אריינגעפיהרט דעם חסידישען שטייגער אין אונגארן און בעפרייט די חסידישע שיטה צווישען פערשידענע שטעט און שטעטלעך פון אונגארן, זיין שם האט אבער אויך דערגרייכט קיין גאליציען און פוילען. זיינע אייניקלעך האבען געשאפען גרויסע הויפען אין אונגארן און גאליציע.

שוין אין זיינע קינדער־יאהרען האט ער זיך ארויסגעוויזען פאר א גרויסען עלוי און חריף. ער האט געלערנט צוערשט ביי זיין פעטער ר' יוסף, רב אין קאלבאסאוו און דערנאך ביי זיין אנדערן פעטער ר' אריה לייב הלוי, רב אין סטריזאוו. צו דרייצעהן יאהר האט ער חתונה געהאט און צו זעקס און צוואנציג יאהר איז ער געווארען רב אין שינאווע, גאליציען. ער האט דארט אין שטעטעל כסדר געפיהרט מהלוקת'ן מיט די פאר חסידים, וואס האבען זיך דארטען געפינען און זיין שנאה צו חסידים איז געווען אזוי גרויס, אז ער אליין פלעגט דערנאך דערצעהלען, אז אמאל איז געקומען קיין שינאווע דער גרעסטער רבי פון גאליציען, דער בעגרינדער פון חסידות אין פוילען, דער רבי ר' אלימלך פון ליזשענסק, איז דער רבי ר' אלימלך פערביגעגאנגען זיין הויז, בעת ער איז געשטאנען ביי דער טיר. האט ער, דערזעהענדיג דעם רבי'ן ר' אלימלך, אויסגעדרייט דעם קאפ און איהם אפילו נישט געוואלט געבען קיין „שלום".

ערשט זיין איידעם, דער גאון ר' ליבוש וויישניצער, דער מחבר פון ספר „אריה דבי עלאה", וועלכער איז געווען א תלמיד פון „חוזה" פון לובלין, און דערנאך פון דעם ראפשיצער רבי'ן, האט ר' משה'ן געמאכט פאר א חסיד.

די מעשה איז געווען אזוי:

ר' משה טייטעלבוים האט זיך דערוואוסט, פון א זייטיגען מענשען, אז זיין איידעם איז, רחמנא לצלן, געכאפט געווארען פונם „בת" און איז, נעבעך, געווארען א חסיד. האט דער שווער גלייך צו איהם געשריבען א הארבען בריף און איהם גוט אויסגעמוסר'ט פאר זיינע נייע דרכים, און איהם פשוט געפרעגט, ווי אזוי אזא גאון ווי ער, איז עובר אויף „זמן קריאת שמע"... און תפלה בצבור. „ווער עס טרעט ארויס געגען דין אין שולחן ערוך, איז דאך א יורד לגיהנום!...."

דער איידעם האט געוואוסט, אז דער שווער איז א פערביסענער מתנגד, דאך האט ער איהם נישט געענטפערט ערנסט אויף זיינע שאלות, נאר מיט א הלצה'לע: „כ'וויים — האט ער איהם צוריקגעשריבען — אז איהר דאווענט פריה, צוזאמען מיט בערל פערד־סוחר און חיים לאטוטניק, דערפאר וועט איהר אלע טאקע זיצען צוזאמען אין גן־עדן, בעת איך, מיט דעם לובלינער רבי'ן, מיט'ן קאזשעניצער מגיד, מיט'ן רומאנאווער רבי'ן און טאקע מיט'ן בעל־שם טוב אליין, וועלכע האבען געדאווענט און דאווענען נאך היינט שפעט, נאכ'ן זמן קריאת שמע און ביחידות, — מיר אלע וועלען זיצען אין גיהנום. עס איז אבער בעסער פאר מיר צו זיצען מיט מיינע רביים אין גיהנום, איידער מיט אייער חברה אין גן־עדן!"....

ווי דער שווער זיינער, ר' משה, האט דעם דאזיגען ענטפער בעקומען, האט ער זיך אנגעכאפט ביים קאפ און פאר גרויס צער זיך ביטער צעוויינט. ער איז געווען זיכער, אז דער איידעם זיינער איז ארויסגעגאנגען לתרבות רעה, און ער האט בעשלאסען צו פאהרען קיין וויזשניצע צום איידעם, און טון אליץ, וואס עס וועט זיין אין זיין יכולת, איהם אפצווענדען פון זיינע קרומע וועגען.

ר' משה טייטעלבוים איז אנגעקומען קיין וויזשניצע אומגעריכט. ער איז גלייך אריינגעגאנגען אין בית־המדרש אריין, זיך צו זעהן מיט זיין איידעם, אין בית המדרש האט ער אבער זיין איידעם געטראפען שטעהן איינער אליין אין א ווינקעל און דאווענען, האט עס איהם זעהר איבערראשט. ווייל עס איז שוין געווען נאך האלבען טאג. ער האט דערפאר זיך צוגעקוקט צו די משונה'דיגע תנועות, וואס דער איידעם זיינער האט געמאכט, אבער דאס התלהבות פון זיין דאווענען איז איהם זעהר געפעלען. ער איז דערפאר אביסעל ווייכער געווארען און האט זיין כעס צוריקגעהאלטען. ער האט אפגעווארט ביז דער איידעם זיינער האט אפגעדאווענט. דערנאך האט ער מיט זיין איידעם געהאט א גאר לאנגען שמועס און געוואלט ביי איהם פועל'ן, ער זאל ווערען אויס חסיד און אויפהערען צו פאהרען קיין לובלין, צום „חוזה".

— גוט, איך וועל אייך פאלגען, שווער, — האט דער איידעם צו איהם געזאגט, — נאר מיט איין תנאי, איהר זאלט איינמאל מיט מיר מיטפאהרען קיין לובלין, און אויב איהר וועט ווייטער בלייבען א מתנגד און מיך אפרעדען פון פאהרען צום רבי'ן, וועל איך דעמאלט פאלגען, ווייל איהר אליין ווייסט דאך גוט, שווער, אז איהר טארט נישט דן זיין מיין רבי'ן שלא בפניו...

האט דער שווער דערויף מסכים געווען.

דערצעהלען חסידים, אז ווען ר' משה איז געווען אין לובלין האט ער ערשט דערזעהן ווער דער „חוזה" איז, ווארים בעת ר' משה האט געדאווענט די שמונה עשרה פון שבת'דיגען שחרית, האט ער זיך פלוצלינג דערמאנט, אז ער האט פערגעסען ארויסצונעהמען דאס שליסעלע פון זיין טישקעסטעל אין דער סטאנציע, וואו ער האט געהאט בעהאלטען זיין געלד. איז איהם פלוצלינג אריין א מחשבה זרה, אז מען האט דאס געלד ארויסגעגנב'עט. דאס האט איהם שוין בערודערט דאס גאנצע דאווענען און ער האט שוין נישט געקענט דאווענען מיט ריינע כוונות....

ביים טיש פון לובלינער „חוזה", ווען דער שינאווער רב, ר' משה, איז געזעסען צוזאמען מיט אנדערע חסידים, האט זיך פלוצלינג דער „חוזה" אנגערופען:

— עס קומען צו מיר רבנים, וואס ביי דער שמונה'עשרה'דיגער תפלה „ישמח משה" (דעם אוהעלער רבינ'ס ספר הייסט טאקע „ישמח משה") אנשטאט מכוון צו זיין די כוונות פון „משה", האבען זיי גאר אין זינען דאס שליסעלע פון א טישקעסטעל. דער מענש דארף זיך אבער קענען דערהויבען צו אזוינע מדרגות, אז קיין שום זאך זאל איהם נישט קאנען מבלבל זיין די מחשבות...

דער שינאווער רב איז שוין דערנאך פערבליבען א היפשע צייט אין לובלין, האט זיך בעקענט מיט דער גאנצער שיטה פון חסידות, און איז דערנאך געווארען איינער פון די גאר געטריישטע חסידים פון דעם „חוזה" פון לובלין.

אין א פאר יאהר ארום איז ער אויפגענומען געווארען פאר א רב אין אוהעל אונגאן, און דארט אנגעהויבען צו פערשפרייטען די חסידישע שיטה און דערנאך געווארען אליין א רבי.

אבער ער האט באלד אנגעהויבען צו פיהרען א נייעם דרך, זיין שיטה אין חסידות איז נישט געווען די זעלבע שיטה, וואס עס האבען געפיהרט די תלמידים פון לובלין. עס קאן זיין, אז צוליב דעם, וואס דאס חסידות איז אין אונגארן נאך געווען ניי, האט ער געמוזט זיך בענוצען מיט אנדערע דרכים, כדי צוצוציהען די יודען זיי זאלען ווערען חסידים. און דערפאר זיין חסידות געווען א מין בעל־שם'סקע חסידות, נאך פון דער צייט, ווען דער בעל־שם טוב איז ארומגעפאהרען איבער פאדאליע און געטריבען דבוקים, געהיילט קראנקע און געגעבען קמיעות.

און דערפאר האט אויך דער אוהעלער רבי זיין גאנץ לעבען געפיהרט א מלחמה מיט די „נישט גוטע", געגעבען סגולות און רפואות און געטריבען דבוקים.

אלע רביים האבען אבער שטארק געהאלטען פון איהם און זיי האט גארנישט געארט, וואס ער געהט אוועק פון דער אמת'ער שיטה פון חסידות. די רביים האבען אויף איהם עדות געזאגט, אז ער האט אין זיך די נשמה פון ירמיהו הנביא, ווארים זיין גאנץ לעבען האט ער כסדר געווארט אויף משיח'ן. פאר'ן געהן שלאפען האט ער תמיד אנגעגרייט ביי זיין בעט די שבת'דיגע מלבושים מיט'ן זילבערנעם שטעקען, און אנגעזאגט דעם גבאי זיינעם, אז טאמער וועט ער, דער גבאי, פריהער דערהערען דעם שופר של משיח, זאל ער אויף גארנישט קוקען און איהם גלייך אויפוועקען.

איינמאל, דערצעהלען די חסידים, איז דער רבי געווען אין מקוה אין שטאט, איז פלוצלינג געווארען א שטיקעל טומעל, ווייל עס האט זיך אויסגעדאכט אז עס ברענט ביים בעקער, איז דער אוהעלער רבי ארויסגעלאפען א נאקעטער פון דער מקוה און מיט גרויס שמחה געפרעגט: „וואו איז ער, ווער האט איהם שוין געזעהן?"... אזוי איז ער געווען יעדע מינוט זיכער, אז משיח וועט קומען.

און ביי יעדען קליינעם רעש, ביי א פלוצלינגען אויפמאכען די טיר פון זיין חדר, האט ער שוין געכאפט דעם שטעקען אין דער האנט אריין און גרייט געווען אקעגען צו לויפען משיח'ן.

דעריבער האבען אלע רביים אויף איהם געזאגט, אז ער האט אין זיך די נשמה פון ירמיהו הנביא.

און דער אוהעלער רבי אליין האט אמאל געזאגט צו זיינע חסידים, אז דאס דריטע מאל איז ער שוין מגולגל געווארען אויף דער וועלט. דאס ערשטע מאל איז ער געווען פון די יוצאי מצרים, און ער איז זעהר גרויס געווען, אזוי אז זיין נאמען איז איינגעשריבען אין דער תורה; ווען ער איז געווען דאס צווייטעמאל האט ער נישט געוואלט מגלה זיין; און דאס דריטע מאל איז ער איצט.

האט מען דאס דערצעהלט אנ'אנדער רבי'ן, האט ער געזאגט, אז דאס צווייטע מאל איז ער געווען ירמיהו הנביא, און דערפאר לערנט ער יעדען טאג א קאפיטעל פון ספר ירמיהו.

דער זילבערנער שטעקען, מיט וועלכען דער אוהעלער רבי האט געוואלט געהן אנטקעגען משיח'ן, געפינט זיך נאך היינט ביי א רבי'ן פון זיינע אייניקלעך און ווערט זעהר שטארק אפגעהיט.

אויך א סך פון זיינע קמיעות זענען נאך פאר האנען אין די פערשידענע הויפען. אויך ווערען דערצעהלט אויסטערלישע מעשיות וועגען די מלחמות, וואס דער אוהעלער רבי האט געפיהרט מיט די שדים. אזוי האט זיין אוראייניקעל, די אלטע ראזוואדאווער רביצין, דעם סיטיגיטער רבינ'ס טאכטער, דערצעהלט, אז יעדען ביינאכט נאך חצות האט מען געהערט ווי עס עפענט זיך די טיר פון זיין חדר און פערמאכט זיך גלייך און מען האט קיינעם נישט געזעהן אריינקומען. זעהר אפט האט מען אויך געזעהן ווי עס עפענט זיך דאס פענסטער און א האנט שטעקט אריין א קוויטעל און דער אוהעלער רבי זאגט איהם צו א תיקון, און אלע חסידים האבען געוואוסט, אז דאס רעדט זיך דער רבי ארורך מיט די מתים פון שטעטעל, וואס האבען געזינדיגט און קאנען נישט אריינקומען נישט אין גן־עדן און נישט אין גיהנום אריין.

די גוזמאות זענען געגאנגען אזוי ווייט, אז חסידים האבען זיך דערלויבט צו דערצעהלען, אז זיי האבען געזעהן קמיעות פון אוהעלער רבי'ן, וואס האבען זיך אליין בעוואויגען און זענען געקראכען אויף דער האנט אזוי ווי לעבעדיגע ברואים'לעך.

עס איז אויך בעקאנט, אז דער ראזוואדאווער רבי ר' משה הארוויץ, וועלכער איז געווען אנ'אייניקעל פון אוהעלער רבינ'ס אנ'אור־אייניקעל, האט גארנישט געוואלט נעמען קיין ירושה פון זיין עלטער־עלטער־שווער, בפרט קיין שום קמיע האט ער נישט אריינגעלאזט אין שטוב אריין, ווייל ער האט געשריען, אז די שדים וועלען זיך נוקם זיין אן די אייניקלעך, דערפאר, וואס דער זיידע זייערער האט זיי אזוי שטארק גע'רודפ'ט.

אינטערעסאנט איז, אויף וויפיל די אייניקלעך האבען מורא געהאט, אז די „נישט גוטע" וועלען זיך אפרעכענען מיט דעם אוהעלער רבינ'ס אייניקלעך. אז ווען דער זשאבנער רבי האט חתונה געהאט פון ראזוואדאוו, האט איהם דער שווער זיינער, דער ראזוואדאווער רבי געפרעגט, צי ער האט עפעס מיט זיך קמיעות. האט איהם דער איידעם געענטפערט, אז ער האט א פאר קמיעות פון זיינע זיידעס פון דעם קאזשניצער מגיד און פון רבי'ן ר' אלימלך פון ליזשענסק. האט איהם דער ראזוואדאווער רבי געבעטען ער זאל די קמיעות אוועקגעבען, ווייל איצט, ווען ער האט חתונה געהאט מיט אנ'אוהעלער אייניקעל, האט ער מורא, אז די קמיעות וועלען איהם נאך שאדען. דער זשאבנער רבי האט אבער ביי זיך נישט געקענט פועל'ן ער זאל אזוינע טייערע קמיעות אוועקגעבען, האט ער זיי אפגעשיקט אהיים קיין זשאבנע. מיט א פאר טעג שפעטער איז געקומען א ידיעה, אז עס איז אויסגעבראכען א גרויסע שריפה אין זשאבנע און דאס גאנצע שטעטעל איז אפגעברענט געווארען.

און ווען דער איידעם האט די טרויעריגע בשורה דערצעהלט דעם שווער זיינעם איז זיין ערשטע פראגע געווען: „זענען כאטש די קמיעות אויך פערברענט געווארען?" און ווען דער איידעם זיינער האט איהם געענטפערט, אז יא, האט ער זיך מיט פרייד אנגערופען: „געלויבט דער אויבערשטער, וואס מיר זענען נאר אפגעקומען מיט דעם! אין האב מיך געריכט אויף ערגערס!..."

אויך דער אוהעלער רבי אליין האט געוואוסט אז זיין מלחמה מיט „יענע לייט", איז פאר איהם א גרויס געפאהר, אבער ער האט אויף גארנישט נט קוקט און מיט זיי כסדר געפיהרט מלחמות.

סבות, פאלגען און הייל־מעטאדען

סיפיליס און חתונה האבען

ווען מעג מען חתונה האבען נאך א סיפיליס?

ווען קען א סיפיליס־קראנקער חתונה האבען? אויף דער דאזיגער פראגע וואלט מען אייגענטליך געקענט געבען א פשוטע תשובה: ער קען חתונה האבען דאן, ווען ער וועט זיין געזונד.

די דאזיגע פארמולירונג איז אבער א גענונג אוי בערפלעכליכע און זי קען נישט אנגעווענדעט ווערען אין א קאנקרעטען פאל, ווען עס ווענדעט זיך צו אונז א קאנדידאט, אדער קאנדידאטקע מיט דער פראגע, צי מעג ער, אדער זי חתונה האבען. א קאנקרעטע תשובה אויף אזא פראגע איז אפט זעהר שווער צו געבען, מחמת נישט קוקענדיג אויף די געוואלדיגע פארטשריטען פון דער מעדיצין פאר די לעצטע 25 יאהר אויפ'ן דאזיגען געביט, שטעהען מיר דאך גענוג אפט, אויב נישט הילפלאז, איז וועניגסטענס נישט דעצידירט, אין צווייפעלהאפטע פאלען איז די לאגע פון דאקטאר גארנישט מקנא צו זיין. פון איין זייט וויל ער נישט, דער דאקטאר, האבען אויף זיין געוויסען אנ'אומשולדיגען קרבן, צי אין דער פערזאן פון פארטנער אדער פארטנערקע, צי אויך פון דעם קומענדיגען דור, וואס קען ליידען אויפ'ן גאנצען לעבען צוליב דעם דאקטארס פעהלערהאפטע פערלויבניש אויף חתונה האבען. פון דער אנדערער זייט אבער איז נישט ווירדיג פאר א מענש און קאמפעטענטען זאכקענער צו בעגרעניצען זיך מיט א קורצען „ניין" צוליב אנ'איבערגעטריבענער מורא פאר פעראנטווארטליכקייט. עס איז נישט שטארק בכבודיג זיך אפצוואשען די הענט און צו צושטערען דאס גליק, האפנונגען לעבענס־לוסט פון איין, אדער א פאר מענשען, נאר דערפאר, ווייל מען וויל זיך בעפרייען פון יעדער אחריות.

ביים ארויסגעבען אנ'ענדגילטיגען אורטייל וועגען דער מעגליכקייט פון א סיפיליס־קראנקען חתונה צו האבען מוז מען נעמען אין אכט פאלגענדע מאמענטען: 1 צי דער פעטענט אדער פעטענטין געפינט זיך אין א מצב פון קענען אנשטעקען אנדערע מיט סיפיליס, ד. ה. צו די פרוי, אדער מאן פון חולה זענען אויסגעשטעלט די געפאהר אנצושטעקען זיך מיט דער קראנקהייט. 2 צי דער קומענדיגער דור קען דערפון ליידען, ד.ה. צי די קינדער פון פאר־פאלק פון וועלכע איינער איז געווען א סיפיליטיקער קענען האבען בולט'ע סימנים פון א ירושה־סיפילים, אדער זיין בעלאסטעט מיט א ירושה־שוואכקייט און זיין וועניגער ווידערשטאנדספעהיג לגבי אנדערע קראנק הייטען. 3. וואסערע אויסזיכטען עס זענען דא פארן חולה גופא, ד. ה. צי וועט ער זיין פעהיג נארמאל צו ארבייטען, צי שטעהט ער נישט פאר דער געפאהר פון סיפיליטישע ענדערונגען אין נערוועז־סיסטעם. און פון די אינערליכע ארגאנען. זעלבסטפערשטענדליך, אז דעצידירענדער זענען די תשובות אויף די ערשטע צוויי פראגען.

שוין נישט איינמאל האבען מיר אונטערגעשטראכען, אז סיפילים איז בעזונדערס אנשטעקענד אין ערשטען און צווייטען סטאדיום. די ווייטערדיגע פאזען זענען וועניגער געפעהרליך פאר דער סביבה, ד. ה. זיי זענען וויניגער מסוגל אנצושטעקען. וואס ווייטער עס איז די צייט זייט דער ענטשטעהונג פון דער קראנקהייט, אליץ וועניגער איז דער דאזיגער חולה געפעהרליך פאר דער סביבה.

(מעדיצינישע שמועסען וועגען סיפיליס)

פון ד"ר ה. רוזשאנער

מיר האבען שוין פעסטגעשטעלט, אז אמגעפעהרליכסטען זענען די סיפיליטישע געשווירען, וואס ענטהאלטען אין זיך אנ'אונגעווענליכע צאהל סיפיליס־מיקראבען, למשל, די נעצענדע פאבולע און דער הארטער שאנקער. אבער נישט נאר אפענע געשווירען, ד. ה. געשווירען, וואס בילדען ווינדען אין דעם אויבערשטען הויט־טייל זענען געפעהרליך און אנשטעקענד. אויך פערדעקטע סיפיליטישע דערשיינונגען, ווי למשל, הויט־אויסשלאגען, די אזוי גערופענע „ראזעאלא" זענען נישט אין א פיל קלענערער מאס געפעהרליך. נאכמעהר, מ'קען אנשטעקען א צווייטע פערזאן מיט סיפילים, אפילו דאן, ווען אויף דער הויט אדער שליים־הויט זענען בכלל נישט פאראן קיין שום סיפיליטישע דערשיינונגען. דאס דערקלערט זיך דערמיט, וואס דער סיפילים קען אבער־געטראגען ווערען מיט דער הילף פון פיזיאלאגישע אויסטיילונגען (דהיינו, מילך, פון דער פרוי, שפייעכץ, בלוט, און וואס עס איז זעהר וויכטיג אין דעם דורך אונז בעהאנדעלטען פאל, אויך דורך זאמען (זרע).

פון דעם געזאגטען איז צו זעהן, אז אין די ערשטע יאהרען פון דער קראנקהייט דארפען די סיפיליטיקער בעטראכט ווערען אלס אנשטעקענדע עלעמענטען אפילו דאן ווען זיי האבען נישט קיין שום אויסערליכע סימנים.

גאנץ אנדערש שטעלט זיך אבער די זאך פאר אין די שפעטערדיגע פאזען פון דער קראנקהייט.

אין איינעם פון אונזערע פריהערדיגע ארטיקלען האבען מיר בעהויפטעט אז אפילו אין דריטען סטאדיום און זאגאר אין די צייטען פון מעטאסיפיליטישע ערקראנקונגען זענען געווען פאלען, ווען מען האט פעסטגעשטעלט די אנוועזענהייט פון ספיראכעטען. מיר מוזען אבער דערקלערען, אז די געפאהר פון אנשטעקען זיך אין דער דאזיגער תקופה, איז א פיל, פיל קלענערע. עס איז אלזא קלאר, אז אין די ערשטע יאהרען פון דער קראנקהייט, מוז מען שטרענג פערבאטען די סיפיליס קראנקע חתונה צו האבען.

אין אונזערע ביז איצטיגע בעטראכטונגען, האבען מיר נישט גענומען אין אכט דעם אופן פון דער היילונג פון חולה. און ווען די היילונג איז אנגעהויבען געווארען. דאס דאזיגע שפילט א גרויסע ראלע ביים פעסטשטעלען, צי דער חולה איז אנשטעקענד. וואס ענערגישער די קוראציע איז אדורכגעפיהרט געווארען, און וואס פריהער זי איז אנגעהויבען געווארען, אליץ קלענער איז פערהאן די סכנה פון קענען אנשטעקען אנדערע. דאס איז געזאגט בדרך כלל, אבסטראקט. לאמיר אבער איבערגעהן צו קאנקרעטע פאלען.

אין דער פריוויליגירטסטער לאגע געפינען זיך די קראנקע, וואס האבען אדורכגעפיהרט אנ'ענערגישע אבארטיווע קוראציע. דערביי איז נויטיג, אז דאס בלוט, וואס איז קאנטראלירט געווארן יעדע 2 חדשים אין ערשטען יאהר, און יעדער 3 חדשים אין 2־טען יאהר, איז נישט געווען פאזיטיוו נישט פאר, נישט בעת און נישט נאך דער קוראציע. אזא פאציענט ביי וועמען אלע בלוט־אנאליזען פאלען אויס נעגאטיוו, קען חתונה האבען. דאס קען אבער נאר דערלויבט ווערען נאר אונטערן בעדינג, אז ס'האבען זיך נישט בעוויזען דורך דער גאנצער צייט קיין שום סיפיליטישע סימפטאמען אויף דער הויט.

פיניעלע מזיק
גיט לישון

זי, יאטן, צ׳זעיט, איעך לעיב נאך באכשעם. מיט טאקיש גימיינט, אז איעך על מיעך בא די קיס עסשוכרן? הע, חע, קענט עך גיש פיניע-לען! אז פיניעלע אט זיך גינימע א גידאנקן-לאן אין קאפ אראן צי גיין קא צאמפאט, בין איעך טאקיש גיגאנגע.

א, יאטן, איעך בין טאקיש אין צאמפאט, און ראכטיגן יאם.

צ׳מיינץ עפטשער, אז די היצלעריסטן אבן מיעך גיקנאסט? זאך אזוי בישולים קריק קימען אין שמולן געסעל אראן, וו זיי אבן מיעך באלד גיקנאסט. איינער א גראבער יעקע, א ב-אריש טרעטל, אט אף מיער גיגלאצט מיט זאנע ריין די ארישע שליפיעס. סאט עים גיש געשפאלן דעיר פון פין מאן גראניטורל, זוגט עיר צי מיער מיט אן שנאפלדיקער ביער־שטימע:

— וואס ווינשסט דו קליינער?

וואעס איעך ווינש דיר, אין וואעס אלע יאטן פין שמולן געסעל ווינשן דיר, זאל דיר מיט דאנע אלע קאקענקרייצלער ציקימען צייען מול טאפלט.

מיינט עך, אז עיר אט עפיס פאשטאנע? זאל עיר אזוי לעיבן!

דינועך בין איעך גיגאנגע צין יאם זיכן די ווילקער, ני, מיינט עך עפטשער, אז כאניש גע-פאקט? די ראכטיגע ווילקער כאלערניקיס, צ׳מיינץ עפטשעו אליינט? כ׳שעים מיך צי פערציילן אין וואעס סארע מאמיד כאב זיי גיפאקט. זיי אבן מיעך אכעט גיקנאסט. אבן זיי באלד פאלוירן ס׳ליים, זאבן אפיליק גיוואלט גיין פלייטע, אב איעך זיי נוכגישריגן:

העי, לאזוכעס, יעץ קענט עך שוין קריגן ס׳לויפיניש, צעץ שוין בא מיער סאווי זאן פאר די עלטסטע גיפורע!

ני, אט עך גידארפט זעיען, וו די פלאקענ-שיסערס אבן זיך בא מיער גיבעיטן:

— פיניעלע, פיניש, פינטשוכנא, ד עסט קריגן וואס ד׳ עסט ווען, נאר האלט ס׳מאעל.

ני, אב איעך זיי אפגעיוגט.

— וואעס? מיער גייט עך נעמן אפן האפ-טשיטשאק? ס׳געשפעלט ענק גיש אנדערש, נאר צי די היצלעריסטן מיסט עך ענק קימע באוו עך? צ׳זענט כוילע צי ליגן אין לאדוש אפן סטוב?

א קלאל כאב זיי גיפאקט, די ווילקער שמאלץ-באכער. יעץ אב איעך שוין מעיער ניש קא כיישיק צי בלאבן אין צאמפאט אין כ׳גיי שוין קריק אהיים קא באליט, על איעך מיך נעמען אנגינייזירן די וואלן צין סיים.

זאצץ מיער אלע גיזינט, א גרינסטס פאר גאנץ באליט.

ענקער פיניעלע.

גראף קאלי.

נחמו, נחמו, עמי!

טרייסט זיך, טרייסט זיך, ליבע ברידער
כאטש עס שטורעמט, דונערט, בליצט,
וואו עס האט דער שווערער גורל
אייך פערווארפען דארט ביז איצט.

צי איהר וואגעלט איבער שיפען
צי איהר וואנדערט מיט דער באהן
צי איהר בויט דארט פאלעסטינע
צי איהר „סטרויעט“ בירא-בידזשאן...

* * *

טרייסט זיך, טרייסט זיך היטלעריסטען
כאטש איהר מאכט אין לאנד א צרה,
ס׳געהט אינגיכען צו יום כפור,
קענט איהר געהן פאר א כפרה...

טרייסט זיך יודישע אקטיארען,
כאטש דאס לעבען ווערט אייך ענגער,
ס׳געהט צו סוכות, מען וועט דארפען
נייע שפילער, נייע „זענגער“...

טרייסט זיך, טרייסט זיך, לאדזער סוחרים
מיט פראטעסטען גאנצע בערגער,
ווייל איהר האט א גוטע האפנונג
אז... עס קען נאך ווערען ערגער...

טרייסט זיך ווייבער אויף די דאטשעס
לאנג פערשניטען איז דער קארן,
כאטש איהר האט נישט וואס צו קייען
דאך זייט איהר „פערברענט געווארן“...

פאר קבלת שבת
מיטן צוג קיין שניאווע

אין צוג, וואס געהט פרייטאג פארנאכט קיין שניאווע, הערט מען אזא געשפרעך:

ער: פאניענקא, זעצען זי זיך אויף מיין פלאץ.

זי: דזשענקאיע, כ׳וויל בעסער שטעהען.

ער: יא שטעהען, אבער נישט אויף מיינע אטשיסקעס!..

א מזל פון א נאכט-סטרוזש

אין מיטען נאכט קלינגט מען אן צום פאברי-קאנט נאזיטיכעל:

— פאניע נאזיטיכעל. ביינאכט האבען זיך אין דער פאבריק אריינבעקומען גנבים און ארויסגע-נומען ס׳גאנצע געלד פון דער קאסע.

— און דער נאכט־סטרוזש? — פרעגט נאזי-טיכעל.

— איהם האט מען צום גליק נישט בעגנב׳עט

— האט דער ביים טעלעפאן געענטפערט.

מ׳קושט זיך
„נא צעל דאבראטשינני“

אין קריניצע איז די טעג פארגעקומען א באל „נא צעל דאבראטשינני“. אויף דעם באל האבען די אנוועזענדע דאמען פערקויפט קושען (לשם מצוה, פערשטעהט זיך, אזוי ווי חתן־בראשית, להבדיל...) דאס קוש־געלד איז געגאנגען „נא צעל זאגט איינע פון די געקושטע:

— יא, יא, וואס טוט מען נישט צוליב אמצ׳ה?

— דער, וואס האט אייך געקושט, האט זיך אויך געקויפט א מציה — האט די צווייטע געענט-פערט.

שמועס וועגן צייז

לעהרער: זאג מיר העניעק, ווי פיל ציין האט א דערוואקסענער מענש?

— 25.

לעהרער: שלעכט און די בעניעק, דו ווייסט ווי פיל ציין האט א דערוואקסענער מענש?

— 26.

לעהרער: שלעכט, זעץ דיך! און דו מאניעק?

— א פיל מויל.

לעהרער: וויפיל ציין האט דיין מאמע?

— דאס דארף מען פרעגען ברילין.

פייטעל און טרייטעל

פייטעל: די גאזעטען שרייבען, אז דער דאנ-ציגער סענאט האט ארויסגעגעבען א פעראָרדנונג, אריינצולאזען קיין דאנציג חזירים אהן א צאל.

טרייטעל: איך זאג ד״ר, טרייטעל, אז די טרחה פון דאנציגער פרעזידענט איז אן איבעריגע, ווארום ס׳זענען שוין פון לאנג דא אין דאנציג חזירים אהן א צאהל.

* * *

פייטעל: און וואס זאגסטו טרייטעל צו די דייטשע פערלעגער, זיי האבען דאך בעשלאסען, נישט צו האבען קיין שום בעציהונגען מיט יודישע בוך־הענדלער?

טרייטעל: אויף די אייגענע מעשה: זיי וועלען אליין מיט די קעפ פערלעגט?

כעניעלע זאלץ.

פון קאלומנע
שמועס אויף דער פליאזשע

— זי האבען געהערט? די פאנגע סטעפא איז נעכטען ארעסטירט געווארען אויף דער פליאזשע, ווייל זי האט שלעכט געטראגען דעם באד־קאסטיום.

— וואו האט זי איהם געטראגען?

— אויף דער האנט!

געשפרעך
צווישען א דיקען מיט א דארען

אויף דער גאס טרעפען זיך צוויי יודען: איי-נער א דיקער און דער צווייטער א דארער.

דיקער (צום דארען): ווי פיהלט איהר זיך?

דארער: אזוי ווי די פריהעריגע קאנסטיטוציע און איהר?

דיקער: אזוי ווי די נייע קאנסטיטוציע.

דער קונדס

הומאר ● סאטירע ●

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק ●

בייל אגע צום „נייעם פאלקסבלאט“ נומער 185
פרייטאג, דעם 9 אויגוסט 1935

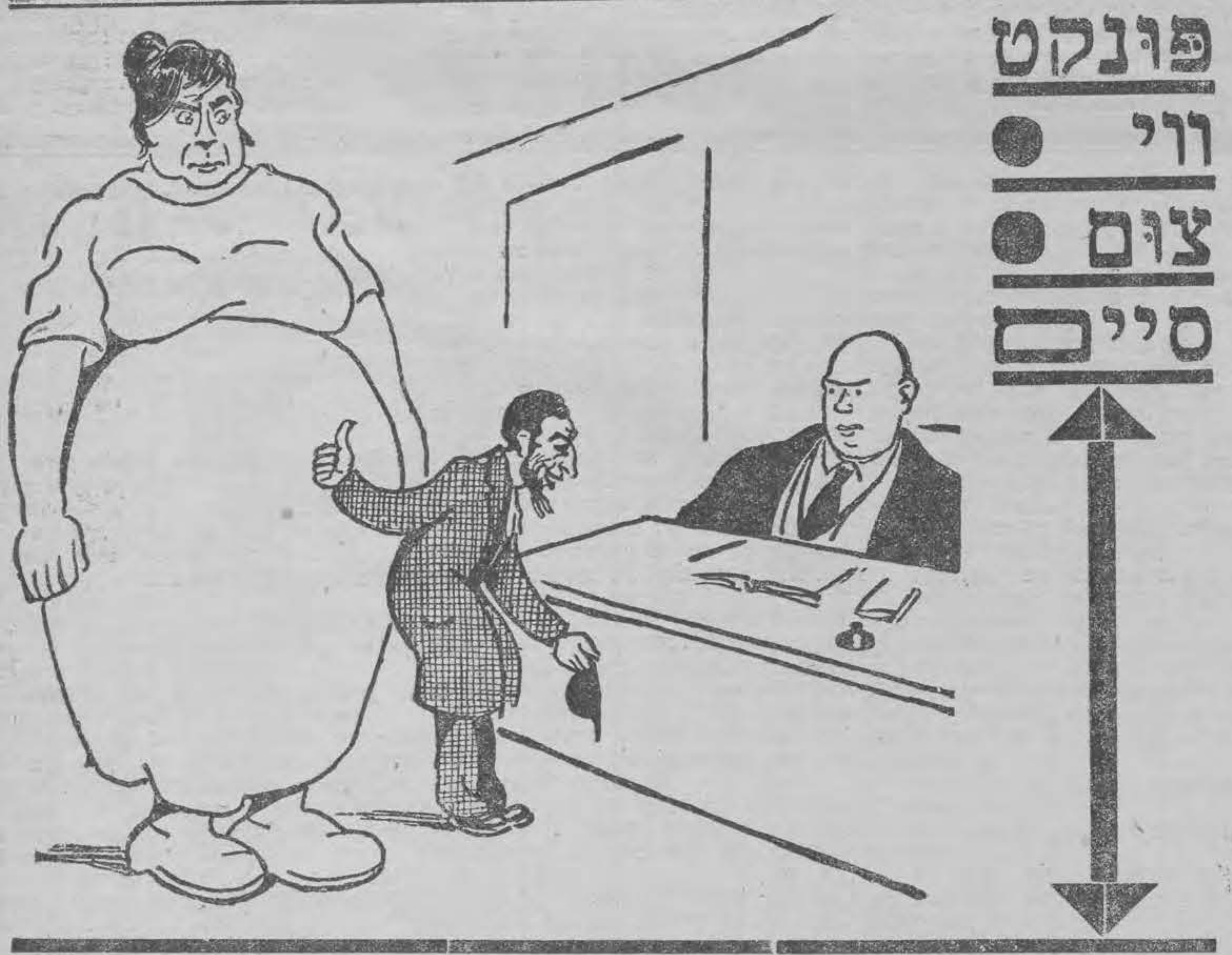

אטא דאס איז מיין „איסדערוועהלטע“: כ׳האב נישט קיין אנדער ברירה...

א ביסעלע פילאזאפיע
לכבוד שבת נחמו

אונזער „קונדס"־פילאזאף זאָגט אַזוי:
— גאט האָט נישט בעשאַפען נישט קיין האר־טען, נישט קיין שטיקענדע גאזען. נישט קיין ...זשאַנד סקארבאוויי׳ס, דאָס אַלץ האָבען די מענ־...ען אַליין בעשאַפען.

דער ענגלישער יושר
שמועס אויף דער אַביסינישער גרעניץ

ענגלענדער (צום איטאַליענער): הער אויס ...ריל, דו מעגסט דעם אַביסינישען לייב דערשיסען, ...ר ביים אָפשינדען די פעל, פערגעס נישט אין מיר

וויים און שוואַרץ

מוסאָליני, שמועסט מען, איז אַ פערברענטער ...מקע־שפילער: מיט די „ווייסע" וויל ער קלאפען „שוואַרצע".

בין מנחה למעריב
שמועס צווישען בטלנים

ערשטער: זאג מיר, הענעך, וואָס איז דאָס ...וינס אַ קרעמאַטאָריום?
צווייטער: דו ווייסט נישט וואס דאָס איז? ...אָס איז אַזאַ מין אויווען, וואו מ׳פערברענט נאכ׳ן ...יט:
ערשטער: די פאַבריק?
צווייטער: ניין, דעם מת.
ערשטער: דעם מת? כ׳פערשטעה נישט, וואָס ...אר אַ געשעפט מאַכען דערביי די יורשים?

א היטלער־זייגער
איז א בערלינער זייגער־געשעפט

קונה (צום קרעמער): קאָן איך ביי אייך בע־קומען אַ גוטען היטלער־זייגער?
קרעמער: וואָס הייסט דאָס אַ היטלער־זייגער?
קונה: וואָס מ׳הערט איהם אייביג, און פון צייט צו צייט שלאָגט ער.

מירעלע.

צום ציוניסטישען קאנגרעס

ווי דער „קונדס" דערוואוסט זיך, איז אין די ציוניסטישע קרייזען ענטשטאַנען אַ פראיעקט, אַז להבא זאָל מען דעם „קאָנגרעס" רופען „קאָן־גערייס".

בעניעלע זאַלץ.

—=—

א גביר האט הצלחה!
וואס מ׳דערצעהלט וועגען א לאדזער מאגנאט

דער היגער גביר, בודניק, איז זעהר א קאר גער. די היינטיגע וואָך קומט ער אַהיים מיט א שמחה. פרעגט איהם דאָס ווייב:
— וואָס איז אויף דיר אַזאַ שמחה?
— כ׳האָב פערדינט געלד.
— מיט וואָס?
— ס׳האָט זיך געמאַכט א ווינד.
— נו, איז וואָס?
— דער דאָקטאר האָט דאָך געזאָגט, אַז די מוזט „ענדערען די לופט" — האָט בודניק מיט שמחה געענטפערט.

—=—

ווער ס׳איז מקנא!
היינטיגע מענער, מ׳שטיינגעזאָגט

אין „טאַבארין" זיצט אַ יונג פּאָרעל, נאָר וואָס פון אונטער דער חופה אַפּויר. פלוצים בע־מערקט די פרוי, ווי דער מאַן בעגריסט אַ דאַמע, פרעגט זי איהם:
— לעאָניע, ווער איז די פרוי?
— פרעג בעסער נישט ווער זי איז, איך וועל האָבען אַ שווער שטיקעל אַרבייט, איהר צו טלוי־מאַטשען ווער דו ביזט — האָט דער יונגערמאַנ־טשיק מיט אַ זיפץ געענטפערט.

—

אהרן ליבע
דערצעהלט פון אַ יונגער פרוי

פון

ב. קאָוונער

מיינע עלטערען געדענק איך נישט. ווען זיי זענען אַוועק פון דער וועלט, בין איך נאָך געווען אַ קינד.

בין איך, הייסט עס, געבליבען אויף דער גרויסער וועלט אַ קליין יתומה׳לע.

אַ קליין מיידעלע מיט רויטע הערעלעך און ליכטיג־בלויע אייגעלעך.

האָט מיך אַ מומע אַריינגענומען צו זיך און ווען איך בין אַביסעל אונטערגעוואַקסען, בין איך ביי איהר געוואָרען אַ דינסטמיידעל.

שפעטער, ווען איך בין אַלט געוואָרען 18 יאָהר, האָט די מומע אַ זאָג געטון צו מיר:

— נחמה׳לע, דו ביזט שוין נישט קיין קינד, דו ביזט שוין קיין עין־הרע, 18 יאָהר, אַזאַ מיידעל, דאַרף שוין טראַכטען פון אַ שטיקעל תכלית.

און זי איז טאַקע אַוועק צו אַ שדכן, איהרער אַ שטיקעל אייגענער און אויסגעקראַצט פאַר מיר אַ שטיקעל חתן.

איך זאָג „אַ שטיקעל", מחמת ער איז געווען קליין געוואַקסען, בלינד אויף אַן אויג און לאָם אויף אַ פוס.

דערפאַר: איז ער געווען אַ שטיקעל יחסן: זיין טאַטענס אַ פעטערס אַ פעטער איז געווען אַ דיין; אַ גרויסער לערנער, אַ תלמיד חכם, פון דער גילדענער פּאָהן...

איהר פערשטעהט? דאַרף איך, די אָרימע יתומה, מיט איהם דערפאַר חתונה האָבען און פערשוואַרצט ווערען.

זאָג איך צו דער מומען:

— איך קען נישט חתונה האָבען מיט איהם ווייל איך ליב איהם נישט. אַ חתן דאַרף מען ליבען.

האָט די טאַנטע געלאַכט פון מיר ס׳גרעסטע געלעכטער:

— די ליבע קומט מיט דער חתונה — האָט זי געזאָגט, פונקט ווי דער אַפּעטיט קומט מיט׳ן עסען — אַז דו וועסט זיין זיין פרוי, וועסטו איהם ליבען. פריהער האָב חתונה מיט איהם.

האָב איך געזאָגט צו דער מומען: מומע, איך דענק פונקט פערקעהרט: פריהער דאַרף מען איהם ליבען און שפעטער מיט איהם חתונה האָבען.

— דו ביזט אַ נאַריש קעלבעל — האָט זי געזאָגט. — ווי קומסטו צו וויסען וואָס ליבע איז, אַז דו האָסט קיינמאָל נישט געהאַט קיין מאַן?

איך האָב געוויינט, געקלאָגט, זיך געבעטען ביי דער מומען: מאַכט מיך נישט אומגליקליך, לאָזט מיך אַליין אויסקלייבען מיין בעשערטען, איך האָב נאָך צייט, איך קען נאָך וואַרטען, דאָס גרויסע גליק וועט נישט אַנטלויפען. איך האָב דאָך גאָרנישט געלעבט.

אָבער די נאַרישע טאַנטע האָט געזאָגט: ניין און ניין: איך מוז נעמען דעם וואָס זי וויל, נישט קיין אַנדערען... די ליבע וועט שוין קומען, זי וועט שוין קומען...

האָב איך געפאָלגט דער מומען און חתונה געהאַט מיט דעם יחסן...

אָבער די ליבע איז נישט געקומען; עס איז שוין זעקס הדשים אַריבער און איך ליב איהם נאָך אַלץ נישט, האָב איך געוויינט פאַר דער מומען; האָט זי געזאָגט: ווען דו וועסט מיט מול ווערען אַ מאַמע, האָבען אַ קינד, וועט מיט׳ן קינד קומען די ליבע.

בין איך מיט מזל, געוואָרען אַ מאַמע, גע־בוירען אַ שעהן יונגעלע, נאָר די ליבע איז אַלץ נישט געקומען.

האָט די נאַרישע מומע געזעהען וואָס דאָ טוט זיך, האָט זי מיר געזאָגט, אַז די ליבע וועט קומען ווען איך וועל האָבען נאָך אַ קינד... צוויי קינדער אין איין שטוב נעמען פלאַפלען, רעדען, לאַכען, פערשאַפען עס זאַ סך פרייד, אַ סך נחת, ווערט מען גרעבער ווי לענגער, נעמט מען ליבען דעם מאַן...

איז געקומען נאָך אַ קינד, אַ מיידעלע, אָבער — נישט די ליבע...

קענט איהר זיך פאָרשטעלען צו האָבען אַ מאַן און צוויי קינדער אָהן ליבע?

דאָס דאַרף מען פערשטעהן...

מיין מאַן האָט דאָס בעמערקט און געפיהלט און נישט געוואוסט וואָס צו טון.

האָט ער גערעכענט, ער וועט אַריינגעמען אין הויז זיין מאַמען, מיין שוויגער, וועט זי מיר העל־פען אין דער הויז־אַרבייט, האַלטען ריין די קינ־דער, זיי אַרומפיהרען אין וועגעלע, מיר גרינגער מאַכען, וועט דאָס אפשר, ברענגען די ליבע אין הויז אַריין.

איז די שוויגער געקומען, אָבער אַלץ נישט די ליבע...

מיר דאַכט זיך, אַז ס׳איז נאָך געוואָרען אַ סך ערגער.

די שוויגער האַלט אין איין שרייען, אַז איך ליב נישט איהר זוהן; איך דאַרף איהם שענקען מעהר ליבע.

וואו זאָל איך נעמען ליבע?

פון דעם וויל די שוויגער נישט וויסען; זי וויל, איך זאָל איהם געבען דאָס, וואָס איך האָב נישט; וואָס מיר אַליין איז דאָס פרעמד.

איינמאָל געהט מיין מאַן און שיקט מיך אַוועק אויף אַ פּאָר וואָכען צום ים, איך זאָל זיך אויס־רוהען, צושטרייען אַביסעל.

האָב איך געהאַט רוהע, אָבער נישט קיין ליבע.

איך האָב געליבט דעם הימעל, די זון, דעם ים, מיט זיין גערויש, אָבער נישט מיין מאַן.

האָט ער מיר געגעבען געלד איך זאָל פאָהרען אין די בערג; אפשר וועט די ליבע קומען פון די הויכע בערג.

האָב איך געהאַט שעהנע בערג, קלאָרע וואַ־סערען, קאָרן־פעלדער, בליהענדיגע טאָלען, גוטע עסענס, פרישע לופט, פויגעל־געזאַנג, אַלץ האָב איך געהאַט, נאָר נישט קיין ליבע צו מיין מאַן.

ליבע איז הפנים אַזאַ זאַך, וואָס מוז קומען פון האַרץ, פון דער נשמה, פון די אייגענע בלוטען, דאָס איז אַזאַ געזאַנג, וואָס נישט די בערג און נישט דער ים קענען עס זינגען.

בין איך צוריקגעקומען פון די בערג געזונד און פריש, אָפגעברענט פון דער זון, אָבער דעם מאַן האָב איך אַלץ נישט געליבט.

אין די בערג האָב איך אַפילו יאָ געליבט איינעם אַ יונגענמאַן; איך האָב מיט איהם אַ סך גערעדט. שפּאַצירט, געזעסען מיט איהם אין שטי־לע ווינקעלעך, זיך געסוד׳עט זיך געטוליעט איינער צום אַנדערען, אַפילו זיך געקושט אויך —

אָבער ער איז דאָך נישט מיין מאַן; נישט דער טאַטע פון מיינע קינדער.

עס קען זיין ווען די מומע מישט זיך נישט אַריין, ווען זי מאַכט מיך אַזוי גיך נישט חתונה מיט מיין מאַן, וואָלט דער יונגערמאַן פון די בערג געווען מיין בעשערטער און איהם וואָלט איך גע־ליבט; הייס געליבט, פונקט ווי ער האָט מיך גע־ליבט, כאָטש ער האָט אויך אַ פרוי מיט צוויי קינדער. אָבער... ער ליבט זי נישט; ער האָסט זי, זאגט ער; מיך וואָלט ער געליבט. דערפאַר האָט ער דאָס ביסעל ליבע מיר געשאַנקען.

ווען איך האָב זיך מיט איהם געזעגענט, גע־געבען איהם מיין האַנט, האָט ער געוויינט... זיין האַנד האָט געציטערט אין מיינער, און די אויגען זיינע האָבען געלויכטען מיט ליבע, און דאָס האַרץ זיינס האָט געקלאַפּט מיט ליבע צו מיר; מיט אמת׳ע ליבע.

און מיין האַרץ האָט איהם שטיל אָפגעענט־פערט און אויך געוויינט.

מיר רופען זיך אָפּט אָפּ אויפ׳ן טעלעפאָן; זיין פרוי ווייסט עס נישט און מיין מאַן ווייסט עס נישט.

מיר מוזען זיך היטען, די וועלט האָט אויערען און אויגען און זי האָט אַ טבע צו רעדען און בערעדען.

אָבער וואָס קומט אונז אַרויס, אַז מיר זענען ביידע געבונדענע מענשען?

מיר רייסען זיך צום פליהען הויך, הויך אין די וואָלקענס, אין אַ לאַנד פון ליכטיגע חלומות, אין אַ לאַנד, וואו די ליבע הערשט. דאָרט וואָל־טען זיך אונזערע הערצער געקענט צונויפגיסען אין איין הערליכען חלום, אין איין ליד, אין איין פרייד — זענען אָבער אונזערע פליגעל אָפגעהאַקט פון דעם מעסער פון געזעץ...

מיר זענען צוויי אָדלערס וואָס ווערען גע־האַלטען אין צוויי בעזונדערע שטייגען...

און איצט דאַרף איך שוין ווערען אַ מוטער פון אַ דריטע קינד און די ליבע צו מיין מאַן איז נאָך אַלץ נישטאָ... ווער ווייסט, ווער ווייסט, אויב זי וועט אַמאָל קומען...

ווי טראַגיש דאָס איז!

—

קורצער פרייטאג און שבת הגדול

קורצער פרייטאג: ווי געפעהלט אייך, פאניע שבת הגדול, דער בעשלוס פון די היטלעראוועצעס, נישט צו פערקויפען יודען קיין ערד?

שבת הגדול: וואָס פערשטעהט איהר נישט, די היטלעראוועצעס ווילען אַליין זיין אין דר׳ערד, אָהן די יודען.

בעניעלע זאַלץ.

ער האט צייט

שעף (צום אָנגעשטעלטען): ביי מיין לעבען, וועט איהר קיין הוספה נישט בעקומען.

אָנגעשטעלטער: ס׳מאַכט נישט אויס, כ׳וועל אַביסעל צוואַרטען.

געפונען א מיטעל
געגען זעלבסטמארדען

אַ גרופע היגע עסקנים, האָבען די טעג אָפגע־האַלטען אַ בעראַטונג וועגען דער זעלבסטמאָרדען־עפּידעמיע. ס׳זענען אַרויסגערוקט געוואָרען פער־שידענע פּראָיעקטען. איינער פון די אָנוועזענדע האָט אַרויסגערוקט אַזאַ פאָרשלאַג:

דאָס בעסטע מיטעל וואָלט געווען, צו פער־זיכערען דעם עולם, אַז אויף יענער וועלט זענען אויך דאָ איזבא סקארבאוויי׳ס, סעקוועסטראַטאָרען, פּאָדאַטקעס און... שוויגערס.

איינגאנג און אויסגאנג
שמועס צווישען היגע קינא־דירעקטארען

ערשטער: פאַרוואָס האָט איהר פערקלענערט דעם אַריינגאַנג אויף 50 גראָשען?

צווייטער: כ׳האָב פערקלענערט דעם איינגאַנג ווייל כ׳האָב נישט געהאַט קיין אַנדערען אויסוועג.

א בלינד פערד
אין פענסיאנאט

ווייב: — פאַרוואָס האָסטו נישט אָנגענומען דעם גאַסט אין פענסיאָנאַט?

פענסיאָנאַט־בעזיצער: — ווייל ער קען פרע־סען ווי אַ בלינד פערד.

ווייב: פון וואַנען נעמסטו עס, ער האָט דאָך ביי אונז נישט געגעסען?

פענסיאָנאַט־בעזיצער: ווייל רעדענדיג מיט איהם, האָב איך געזעהן, אַז ער איז אַ גרויסער פערד און איז בלינד אויף איין אויג.

סאַקראַטעס.

בעניעלעס 7 חכמות
פון דער וואך

.1

— פאַרוואָס האָבען די דעמאָנסטראַנטען געגען היטלער־דייטשלאַנד, אַראָפּגעריסען די פאָהן מיט׳ן האַקענקרייץ פון דער שיף „ברעמען"?

— מיט די „ברעמען" האָבען זיי געוואָלט ווייזען דער וועלט, אַז די נאַציס האָבען פערשטאַכע־נע אויגען.

— .2 —

— פאַרוואָס האָט די רעגירונג פון דריטען רייך פערבאָטען יודען אַנטיילצונעמען אין דער אָלימ־פּיאַדע?

— ווייל דאָרט, אין דעם יעקע־לאַנד, טוט סיי ווי יעדער לומפ—יאַרען.

— .3 —

אין וויען בעמיהען זיך די אַנטיסעמיטען צוצו־נעמען ס׳ברויט ביי טויזענד יודישע דאָקטוירים, נישט דערלאָזענדיג זיי פּראַקטיצירען ביי זייער פאַך.

ס׳וואָלט געווען אַ יושר, אַז צו די דאָזיגע אַנ־טיסעמיטען זאָלען אַרויסגערופען ווערען די אַלע טויזענד אין איין נאַכט.

דאָס וואָלט געווען די אמת׳ע „מעשה פון טוי־זענט אין איין נאַכט".

— 4 —

— פאַרוואָס איז די 87־טע קאָנפערענץ אין גענף וועגען איטאַליעניש־אַביסינישען קאָנפליקט געוואָרען אָפּגעלייגט?

— ווייל מוסאָליני וויל, אַז אַביסיניען זאָל אין איהם האָבען 88.

— .5 —

דער דייטשער „יודענקענער" פּראָטעסטירט, וואָס בראש פון דער דייטשער לופט־האַנזע שטעהט אַ יוד.

— צי ווייסען דען נישט די אַנטיסעמיטען, אַז אויב מ׳גיבט ביי א יוד צו דעם באָדען אונטער די פיס, נעמט ער זיך צו לופט!..

— 6 —

ווי די דייטשע פּרעסע טיילט מיט, האָט ד״ה שאַכט בעפּוילען אַ פּאָליציי־קאָמיסאַר, אָפּצורייניגען די שענדליכע אויפשריפטען, וואָס די נאַציס האָבען אויפגעמאָהלט אויף דער טיר פון א יודישער פירמע.

— ס׳איז שוין טאַקע די העכסטע צייט, אַז דאָרט זאָל „אַנדערש געמאָלט זיין".

— .7 —

אין פּיטסבורג, האָבען ד׳ פריזיערס אַרויס־געהאַנגען מעלדונגען, אַז זיי וועלען קיין יודען מעהר נישט בעדינען.

אַביסעל צו שפּעט: די יודען פון דייטשלאַנד זענען שוין סיי ווי גאָלע.

בעניעלע זאַלץ.

—=—